МЕЖДУНАРОДНЫЙ ДВУЯЗЫЧНЫЙ РУССКО-АРМЯНСКИЙ ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЖУРНАЛ

Գործարար
ГОРЦАРАР

ЯНВАРЬ-МАРТ № 1-3 (189-191) 2015 г.

Мэлс АВАКЯН. Араратская долина. Холст, масло.

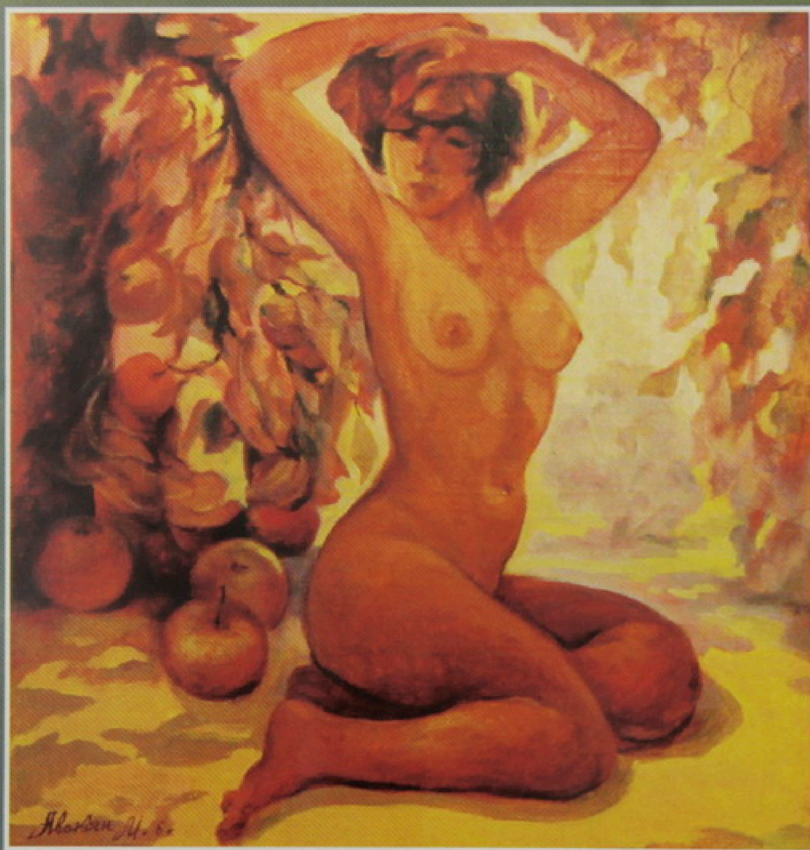
...ЯН. Анютины глазки.
... Холст, масло.

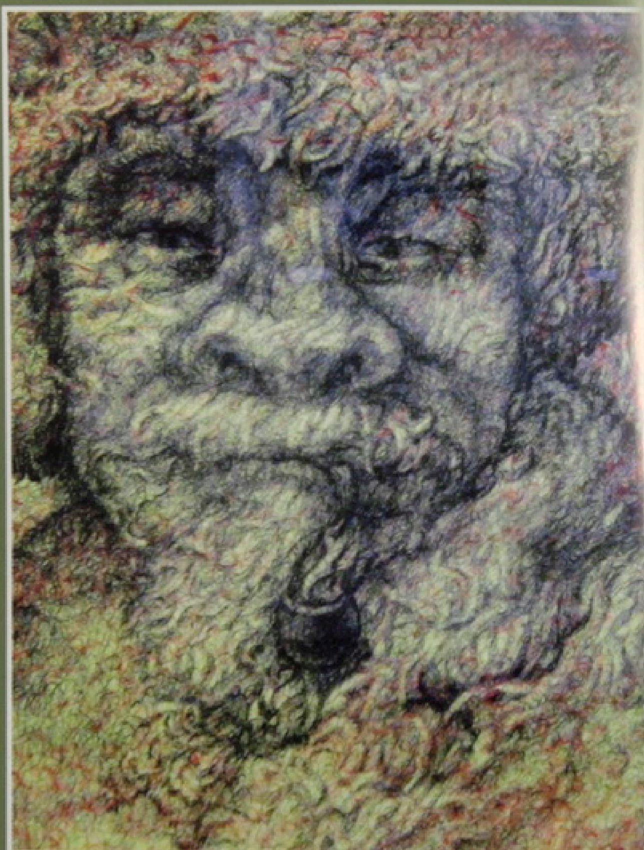
Мэлс АВАКЯН. Без названия.
Воск, мелкая пластика.

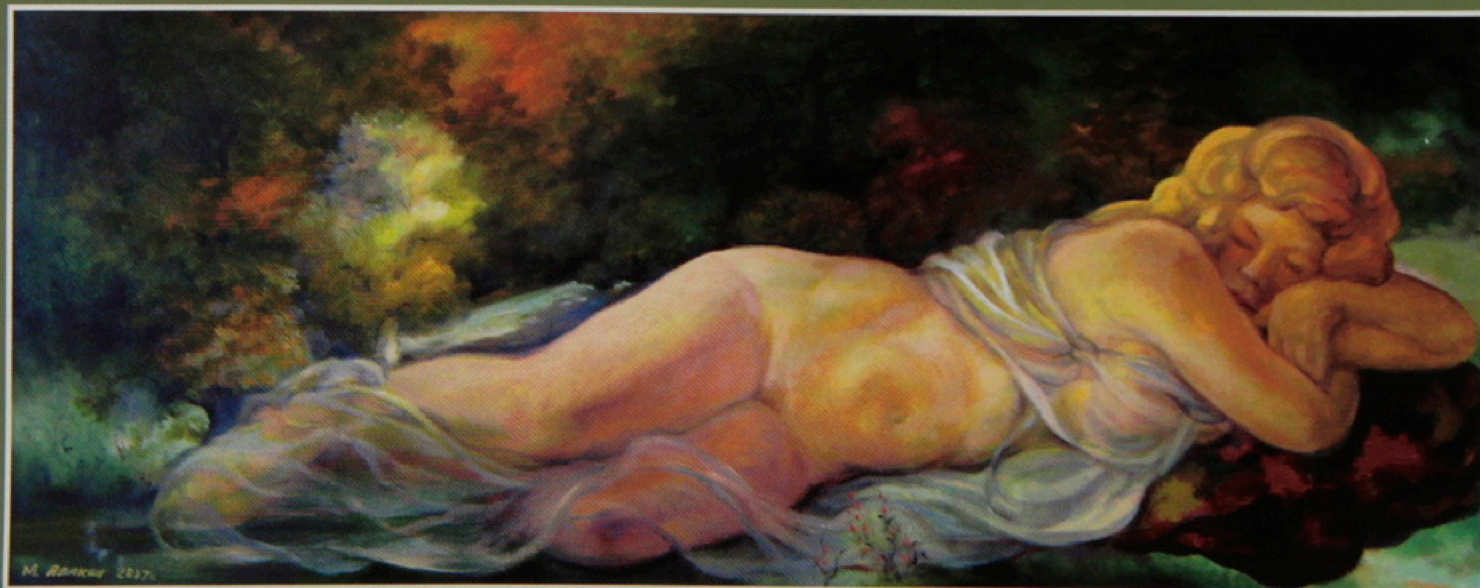
Мэлс АВАКЯН. «О Боже! Не ведают, что творят». *2008. Холст, масло.*

Мэлс АВАКЯН. Адамово яблоко. *2008. Холст, масло.*

Мэлс АВАКЯН. Курильщик. *Бумага, авторучка.*

Мэлс АВАКЯН. Обнажённая. *2007. Холст, масло.*

Мэлс Левонович АВАКЯН

художник, педагог

25 декабря 1938 г. – 22 декабря 2013 г.

22 декабря исполнился год со дня смерти малоярославецкого художника Мэлса Левоновича Авакяна, не дожившего до своего 75-летия – 25 декабря 2013 г. – трёх дней.

Я не вправе относить себя к его друзьям, но наше общение, начавшееся в 1997 году по моему журналистскому интересу, поддерживалось моей любовью к искусству.

Мэлс Авакян родился 25 декабря 1938 года в городе Степанакерте Нагорно-Карабахской автономной области, входившей в то время в состав Азербайджанской ССР. В 1957 г. поступил в Бакинское художественное училище.

В 1958-м или 1959 г. (точнее пока не могу сказать) Мэлс Авакян был призван на срочную службу в Советскую армию. В армии он, по его словам, «задержался».

До поступления в вуз успел поработать с января по август 1963 года художником-маляром 4-го разряда на Степанакертской автобазе.

Дельфиниум. Холст, масло.

С сентября 1963-го до 1 июля 1968 г. учился в Московском текстильном институте на факультете прикладного искусства. В годы учёбы с ноября 1965-го по апрель 1966 года параллельно работал маляром 4-го разряда в спецуправлении № 84 треста «Мосотделстрой № 2».

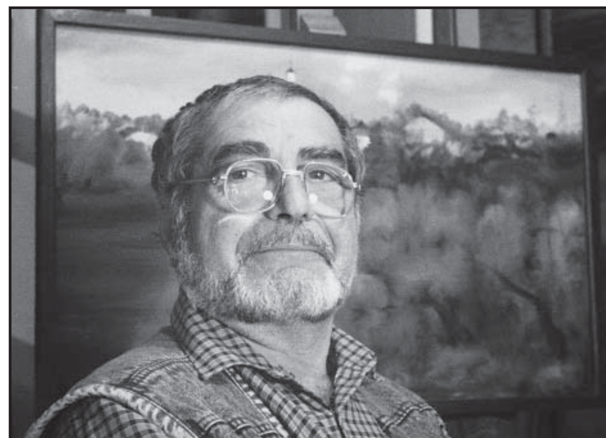
Был распределён в Свердловское кожгалантерейное объединение «Звезда», где работал старшим инженером-модельером с сентября 1968-го по август 1971 г. В сентябре 1971 г. перешёл преподавателем живописи и рисунка в Свердловское художественное училище. В январе 1972 г. стал ассистентом кафедры рисунка, живописи и скульптуры Уральского филиала Московского архитектурного института (УФ МАРХИ). В сентябре 1972 г. филиал МАРХИ был преобразован в Свердловский архитектурный институт, а кафедра стала называться кафедрой художественной обработки материалов и скульптуры. В октябре 1973 г. Мэлс выдержал конкурс на должность старшего преподавателя, на которой пребывал до августа 1974 г.

В этом августе Мэлс и переезжает с семьёй в Малоярославец. Новый учебный год он начинает преподавателем рисунка, живописи и композиции детской художественной школы г. Обнинска, в августе 1975 г. переходит в Малоярославецкую детскую художественную школу, где преподаёт рисунок, живопись и скульптуру по май 1978 г. В июне 1978 г. зачислен по конкурсу преподавателем, в октябре 1980-го – старшим преподавателем кафедры рисунка МАРХИ, проработал там до июля 1985 г. С этого же месяца и до марта 1992 г., до ликвидации предприятия, был главным художником художественно-оформительской мастерской при Малоярославецком районном Доме культуры. С этого времени и до конца 1998 г. – возраст ещё не пенсионный – записей в трудовой книжке нет. 1999 – 2002 гг. – множество мелких

Как он менялся

Автопортрет. 1976. Холст, масло.

31.08.1998. **Фото Сергея ИКРЯННИКОВА.**

06.12.2013 16:50:45. Осталось две недели...
Фото Сергея ИКРЯННИКОВА.

⊃4

художественно-педагогических должностей. С ноября 2005 г. снова преподавал в Малоярославецкой детской художественной школе.

Мэлс Левонович Авакян постоянно участвовал в художественных выставках разных уровней вплоть до российского. С 2006 г., с момента создания, входил в творческое объединение малоярославецких художников «Вернисаж». Произведения Мэлса Авакяна находятся в российских и зарубежных частных коллекциях, а также в Музее истории города Обнинска, в Малоярославецкой картинной галерее им. Е. А. Чернявской и в городском центре искусств в Боровске.

Сергей ИКРЯННИКОВ,
главный редактор журнала «Калужское слово».

Натюрморт с виноградом. 2008. Холст, масло.

ПЕРВАЯ МИРОВАЯ

ОТ САРАКАМЫШСКОЙ ОПЕРАЦИИ – К ГЕНОЦИДУ АРМЯН

В этот день ровно 100 лет назад – в 1914 году – в районе Саракамыша разведчики 1-й Кавказской казачьей дивизии захватили в плен командира полка турецкой армии, который на допросе показал, что в район Саракамыша прибыл начальник турецкого Генштаба генерал Энвер-паша. Это был пролог к началу знаменитой Саракамышской наступательной операции русской армии на Кавказском фронте, в ту первую военную кампанию Первой мировой войны. Напомним, как говорится, исходную диспозицию.

В начале ноября Османская империя одной из последних, но вступила в войну на стороне Германии и Австро-Венгрии. Однако показательно, что объявлена война была только России, Сербии и Черногории. Наши западные союзники по Антанте остались до поры в стороне. Тогда же турецкий флот совершил набег или налет на российские черноморские порты – Одессу, Севастополь, Новороссийск. В свою очередь русская Кавказская армия перешла границу на северо-востоке и двумя колоннами (одна – из Карса на Эрзерум, другая – из Эривани на Алашкерт) начала продвигаться вглубь турецкой территории. Всего за четыре дня в общем-то немногочисленные части – в пересчете на батальоны около 60-ти – преодолев горные перевалы, овладели Баязетом, Диадином, Алашкертом. Кроме того, казачья конница заняла опорные пограничные посты в районе турецко-персидской границы, надежно прикрыв фланги.

Итак, к середине декабря Кавказская армия, повторяем, ограниченными силами – потому что два корпуса из Закавказья были брошены на Западный фронт против немцев – заняла территорию от побережья Черного моря до озера Ван протяженностью свыше 350 километров. Конечно, следовало ожидать ответа со стороны противника, и он последовал. Три корпуса турецкой пехоты начали в этот день свой обходной маневр, пытаясь зайти в тыл и расчленить две упомянутые ранее русские группировки. Поначалу туркам сопутствовал успех, они потеснили Ольтинский отряд генерала Истомина, но, скорее всего, этим дело бы и ограничилось, если бы не странное поведение командующего Кавказской армией генерала Мышлаевского. Он находился в самом Саракамыше, который успешно оборонялся, но внезапно отдал приказ к отступлению, а сам поспешно выехал в Тифлис. В этой ситуации командир 2-го туркестанского корпуса генерал Юденич – да, да, тот самый, который станет известным в Гражданскую – взял командование армией на себя, продержался на оборонительных рубежах вокруг Саракамыша до подхода резервов, а затем, уже в первые дни января 1915 года, отбил у турок Баязет, а спустя еще два дня окружил и взял в плен весь 9-й турецкий пехотный корпус. Таким образом, цель наступления русской армии в Закавказье была достигнута, захвачен и укреплен надежный плацдарм в районе исторической области Великая Армения, с которого в дальнейшем будет проведено успешное наступление на Эрзерум.

Существенным фактором этого успеха было содействие местного армянского населения русским войскам. Жители в массовом порядке помогали как проводники, разведчики, обеспечивали тыл; добровольцами, или охотниками, как их тогда называли, вступали в русскую армию. Не случайно многие историки темы считают, что массовый геноцид 1915 года – истребление турками этнических армян, проживавших на востоке Османской империи, был в том числе и актом мести за военные поражения турок в этом регионе в первую зиму Первой мировой войны.

Андрей СВЕТЕНКО.

Известно, что факт Геноцида армян в Османской империи 1915 г. (Armenian Genocide) признан многими государствами. Первым это в 1965 году сделал Уругвай, примеру которого последовали Россия (1995 г.), Франция (2001 г.), Италия (2000 г.), Германия (2005 г.), Голландия (2004 г.), Бельгия (1998 г.), Польша (2005 г.), Литва (2005 г.), Словакия (2004 г.), Швеция (2010 г.), Швейцария (2003 г.), Греция (1996 г.), Кипр (1982 г.), Ливан (1997 г.), Канада (1996г.), Венесуэла (2005 г.), Аргентина (1993 г.), Чили (2007 г.), Ватикан (2000 г.), Боливия (2014 г.). Геноцид армян признали также Европейский парламент и Всемирный совет церквей. Официально признали и осудили Геноцид армян, а также объявили 24 апреля Днем памяти жертв Геноцида армянского народа 43 из 50 штатов США. Парламентами нескольких европейских стран приняты законы, предусматривающие уголовную ответственность за отрицание Геноцида армян. Однако Турция по-прежнему отрицает массовое убийство армянского населения в Османской империи во время Первой мировой войны (в канун Первой мировой войны в Османской империи жило два миллиона армян, около 1,5 млн. армян было уничтожено за период с 1915 до 1923 года, оставшиеся полмиллиона армян были рассеяны по всему миру).

К 100-летию Геноцида армян

ВЕЧНАЯ СТРАНА

Виктор ВАГАНЯН

Армения

Армения – незатухающая агония,
Армения – незаживающая рана
Всевышнего – незаквашивающаяся кровь...
Ею объелась вся чернь Востока...

Армения – скрип виселиц вместо колыбельной...
Армения – хрип горящих детей,
Вой матерей...
И песня обезумевшего гения
Над надруганной страной...

Армения – война, геноцид, землетрясение...
И сотворение рая в аду!

Армения – Ноев ковчег – символ Возрождения
И напоминание о неподвластности потопу
Армянской горы!

* * *

Мои корни,
Мои корни уходят
В Карин-Эрзрум – в столицу старинную
Страны моей угнанной...

Мои корни уходят
К затопленным в крови бухтам киликийским
И к скелетам крепостей
На сожжённых горах...

Здесь витает мятежный дух
Предков моих великих –
Бойцов, поэтов, художников, священников
И... дьяволов морских.

* * *

Вкус огня

1.
Жил у нас в Батуми брат-блондин
С небесно-синими глазами.

Он водку пил и вином запивал,
Войну вспоминал, а нас, брюнетов,
Уценёнными армянами называл...

Он умер на узбекской стройке.

2.

– Открой глаза, солдат!
Посмотри на вершины синих гор!
Это твоя Отчизна сияет в снегах!

Самолёт из Ташкента в Тбилиси
Крылом одним чуть-чуть, тихонько
Коснулся Родины твоей...

Ты почувствовал ли это в цинковом гробу?!

Библейские горы сопровождали твой полёт
К Богу! Тоска гнездилась в глазах гор –
Тоска туманная, генетическая, заполярная...
Такая, как в глазах твоих,
Когда ты пил и смотрел сквозь нас...
Куда ты смотрел, брат?! Быть может,
На звезду Полярную? Или на Бога,
Которого так и никто не увидел...

3.

Одни нашу гору Арарат прибрали к рукам,
Другие Ноя с неё тащат к себе...

История наша нагло разворовывается
И закрашивается в цвет чужого ночного фона:
– Брат, возвращайся!

4.

...Я шёл за твоим гробом, и мне казалось,
Что я шёл за ним с рождения
И буду идти, пока живу...

Мне казалось,
Что я иду за гробом Родины моей
И мне стыдно за свою беспомощность...

5.

Звёзды арктические искрятся над Россией!
Мы зажжём Солнце древних ариев!
– Слышишь, брат?! Возвращайся!
Наш Бог войны выходит из запоя!

Мы зажжём костры на празднике Огня!
Мы будем танцевать коло-танец
И прыгать через костры!

И появятся кони под нами!
Мы будем танцевать коло-танец
И прыгать через костры на конях!

И появятся факелы в наших руках!
И мы снова пронесёмся по миру!

Мы дадим кровопийцам отведать
И запомнить
Вкус огня!

* * *

Казаки и дети

...нам удалось смягчить повторную атаку русских и их союзников-армян, которая была ужасна.

Особенно нам задали жару казаки, каждый из которых вёз на крупе своего коня по ребёнку...

Рафаэлло НОГАЛЕС,
военачальник младотурецкой армии, венесуэльский волонтёр
(Ногалес Р. Четыре года под полумесяцем. – М.: «Русский Вестник», 2006, с. 78)

На конях – дети – остатки геноцида армян.
Казаки их подобрали по пути к битве.
Дети, чудом уцелевшие под трупами матерей
И обломками домов, умирали от голода и ран...

На родной земле умерщвлялся безвинный народ.
А Европа, корнями уходящая к горе Арарат,

➲6

5➲

Равнодушно смотрела: какая ей выгода
От смерти деда?

Лишь казаки бешеным намётом мчались в бой,
К городу Ван – осаждённой Колыбели
Индоевропейских племён...

Не по приказу, а по зову совести и крови
Рвались казаки к армянской столице,
а на их пути... полуживые дети.
Казаки, тысячами видевшие смерть, вздрогнули...
К чему их смертный бой, если самое дорогое, дети,
агонизируют под ногами?

Казак – великий воин, но прежде всего он – Человек!
С ходу подобрали казаки детей, по ребёнку – каждый.
И с детьми на конях вступили в бой!
Поступок, достойный богов.

– Знайте и запомните этот подвиг, армяне!
– Знайте и запомните поступок предков, казаки!
Нет другого такого подвига в истории человечества!

...Пал Ван. Восторжествовало зло.
Казаки перебрались на Дон и Кубань.
Выжил кое-кто из детишек и продолжил древний род…

...Стоит в Ереване памятник казакам,
Тем, кто пал на берегу озера Ван,
Спасая будущее армян...
– Слава казакам!

✱ ✱ ✱

К англичанам

По политическим мотивам
Вы отказались помочь армянам,
Когда их резали, сжигали и топили
В их же доме и в... колыбели вашей.

Между морями Каспийским и Средиземным,
Чёрным и Красным истекал кровью древний народ –
Предок ваш первый...

Вы ничего не видели, ничего не слышали,
Кроме запаха нефти и звона монет...

Вы, конечно, никому ничем не обязаны.
И корабли ваши не полезут на Арарат.
И по щекам вашим слёзы не потекут:
Вы хладнокровная нация, не умеющая плакать.

Но память... память о забытых предках в вас жива!
Вы – великая нация! Вам без памяти никак нельзя!
Оглянемся на миг:

...Англы – уроженцы Англ-туна –
Древнеармянской провинции
На севере Месопотамии.

Этнарх англов – Торк Ангел –
Древнеармянский былинный герой...

– Заглядывайте, британцы, хотя бы в хронику
Англосаксонскую! Там написано, откуда вы родом.
Читайте Байрона! Посмотрите на свою неуклюжую чопорность
и юмор – наследие прародины армянской!

– Всё вами забыто?! Кроме шкурных забот и выгод...
Эту стену меркантильности и невозмутимости
Вдруг пронзила ливерпульская песня, острая,
Как игла, горячая, как горящий человек!

О чём же так пронзительно сверлит душу нашу
Битлз?! Не о том ли, что не всё в мире куплет
И складная рифма? И не рок даже,
А нечто трансцендентное?!

Не всё в душе англичанина поддаётся расшифровке!
Не всё сводится к расчёту и забвению...

– У англичан особый путь. И он всегда не прямой, –
Говорил Черчилль, истинный англичанин!

– Быть может, путь ваш круговой?
И по кругу вы вернётесь к глубинным корням –
К очагу, в Англ-тун?

✱ ✱ ✱

Орёл из прошлого

На каменистом холму,
По дороге Ереван – Раздан,
Стоит огромный, красивый белый орёл.
Он прилетел из незапамятных времён.
Под орлом в каком-то священном оцепенении
Недолго и неподвижно стояли
Немецкие туристы.

✱ ✱ ✱

Германии

В глазах твоих сыновей
Синеву древнеармянскую улавливаю.
И глазами, что перекрасились в цвет судьбы своей,
Сквозь тысячелетия вижу Страну Богов – цветущие острова
На месте арктических льдов...

Вижу космодром на горе Меру,
Пращуров наших в скафандрах,
Улетающих к родимой звезде...

– Счастливо долететь и вернуться назад!
Привезите что-нибудь, хотя бы молекулу любви
С планеты нашей первой!

Германия сама по себе. Армения – другая комета.
Мы почти забыли, как армянское племя баваров
Регинсбург от Цезаря защищало и... породило германцев
Баварского розлива. Всё прошло, пролетело...

...Страна Богов, звезда Сириус... Всё это было и есть
В нашей полузабытой старой биографии...
Всё это было и есть в архивах памяти Космоса:
Обо всём узнаем потом, когда вернёмся...

В поисках родства мы Космос бороздим,
А Земля милая, милее всех...

✱ ✱ ✱

Баски

Баски – удивительно стойкий народ с великими традициями!
Народ с феноменальной, немеркнущей исторической памятью!
Прошли тысячелетия, а баски помнят землю пращуров:
Они пришли на Пиренеи с подножья горы Арарат,
Из провинции Басен Армении Великой!

Баски в память об Армении назвали на Пиренеях
Сокровенные топонимы прародины своей – Арарат, Аракс...
Имена и слова армянские, тысячи слов...

➲7

6Ↄ

Даже арменоидную антропологию сумели сохранить!

Но загадка в другом: баски по одному признаку
Расходятся с армянами: они не индоевропейцы.
Это даже не загадка, а парадокс!

Очевидно, классификация языков некорректна:
Корневой индоевропейский армянский язык
Не помещается... в индоевропейских рамках.

Здесь действует то же мифическое приближение
К точности, что и в математике при измерениях:
Удалённая часть отрезка, как и измеряемая,
Содержит бесконечно много точек!
– Для точности удаляем... бесконечности.

Из корня, удалённого от древа языка,
Вырос, как альтернатива изощрённому древу,
Как чистое первозданное инакомыслие,
Как чудесное самовоспроизведение,
Баскский язык!

Баскский парадокс остался нерешённым.
Языкознание ужилось с ложью.
Баскам это не претит: у них своя правда.

* * *

Армянский язык

Армянский язык – неизвестная красавица языков.
Валерий БРЮСОВ.

Армянский язык –
Поэзия волн Айвазовского
И... философия красок Сарьяна...

Язык наш – красочное солнце Сарьяна,
Нарисованное на восходе на гребнях далёких волн...
Язык наш – девятый вал – поднимается на дыбы
В негодовании священном – затопить живость!
Но море Айвазовского успокаивается к рассвету
От блаженной Любви художника к человеку!
И слова волнами снова бегут к солнцу!
Язык наш – море свято-синее с солнцем на губах!
– Какая гармония движения и красок!
Какая изящная красота!

Армянский язык –
Танец с саблями Хачатуряна
И ритуальный танец перед боем –
Коч ари – зов ариев:

– Вперёд, войско из 36 древнейших букв! –
Благозвучных, отшлифованных ювелирами
В мастерских Бога Ар!

– Вперёд, треглав армянский –
И ныне здравствующих три письменных языка –
Древний, западный, восточный!

– Вперёд, сотни диалектов и миллионы слов!
Нам чужое не нужно:
– Мы имеем богатейший словарь!

Мы создаём слова на ходу
И дарим другим языкам:
– Берите! Не жалко!

У нас их много! Сколько угодно...
Знаем, что забудете наши подарки...
– Ну, забывайте, Бог с вами!
Все равно дарить радостно...

– Мы имеем самодостаточный,
Высоко совершенный язык
С выходом в высшие слои Вселенной!
– Это нам лучшая награда
И благодарность от Бога!

Армянский язык –
Божественные молитвы Нарекаци
И любовные жемчужины Кучака...

Армянский язык –
Космического размаха стих распятого Сиаманто
И трагическое звучание дудука...

Армянский язык – свирель Комитаса –
Панихида небесных отцов по земным детям...

Наш язык очеловечен и обожествлен:
В нём нет ни изъянов логических,
Ни вульгарных мест...
Он создан художниками и логиками
В нашем предыдущем... космическом доме.

– Мы скребем и стираем...
Окаменевшую тысячелетиями радиацию,
Следы Потопа и Геноцида с букв армянских,
Забывая порой эти странные знаки, великие и свои.
Но не сомневаемся никогда,
Что где-то всегда будут шуметь дети
С армянскими словами на устах!
– Наш язык не закончится никогда!

И тот последний человек,
Кто покинет планету нашу,
Скажет ей:
– Մնա'ս բարով, Երկիր մոլորակ:
– Прощай, планета Земля!

Армянский язык –
Язык верховного Бога Ар
И язык арестанта-горы...

– Бог Ар ещё заговорит с горы Арарат!

* * *

Армянская поэзия

Средневековая армянская лирика –
торжество армянского духа во всемирной истории
Валерий БРЮСОВ.

Армянская поэзия –
Молитвенная и строптивая, трагическая и торжественная –
Переполнена рыданиями и мечтами сожжённых ангелов
И воинственными голосами языческих богов...
От армянской поэзии пахнет Всемирным потопом,
От неё капают слёзы и кровь безвинно убиенных...

Средневековая лирика –
Армянская, итальянская, персидская – золотое звено,
Соединяющее счастливое прошлое и счастливое будущее
Многострадальных, созидающих народов и людей.

Трагическая полоса между прошлым и будущим –
Корректировка судеб и предупреждение о том,
Что на земле мы чужие и не земные блага наша цель.
Земной ад – напоминание о космической прародине
Где-то...

Армянская поэзия – отрезанный язык Армянского нагорья.

Ↄ8

* * *

Я люблю тебя, моя маленькая великая страна!
Люблю твоих незаметных, неважных, убогих людей
С юмором, сверкающим, как слезинка на реснице!
Я этих особо люблю, готовых помочь тебе
И заплакать с тобой.

* * *

Я молюсь трём богам –
Родине, любимой и мечте.
Двум богам я зря молюсь: они не существуют.
А один бог, мечта, хоть и существует...
Дух мой живёт верой в эту триаду!
Дух мой! Мне тебя жаль...
Но всё же иногда мне снится обман:
Как будто Древняя Армения воскресла-расцвела,
Как будто любимая вернулась ко мне,
Как будто мечта сбылась моя...
В этих снах я счастлив втройне!
И пусть попробует хоть кто-нибудь
Помериться со мной счастьем!

Виктор ВАГАНЯН.

АЙНСКАЯ ЗАГАДКА

Вступительное слово

Аборигены Дальнего Востока и Японии – айны – не монголоиды, а европейцы. Исследователи уже много лет разбираются в этом загадочном явлении... Обозримая история региона и логика вещей говорят о том, что Айнский феномен – порождение древнейшей, я бы сказал, допотопной истории человечества. Копать надо глубже. Когда дело доходит до основ цивилизации, все эти греко-латинские и прочие кажущиеся древности исчезают. И мы оказываемся вынужденными обратиться к «молодым» этносам, к славянам, например: а вдруг? Но мы тут собрались армяне, древнее не придумаешь, настолько древние, что уже заржавели. Но наша ржавчина – золотые прииски!

Ближе к делу.

В айнском языке «айн» означает «человек», «простолюдин».

Я уже допустил вольность: «айн» у айнов не просто «айн», а сложная конструкция типа аббревиатуры. Тем не менее для сближения с Европой постулируем «айн» как «айн». Поэтому речь идёт об относительно правдоподобных высказываниях.

Слово «айн» встречается в индоевропейских языках. Например, «айн» в немецком языке – «один», в армянском – «тот»...

Об айнах у меня система небеспочвенных гипотез. Излагаю:

1) До Всемирного потопа айны жили в Антарктиде, которая тогда была благоприятным для житья местом и была покрыта не льдами, а лесами;

2) Айны дали Антарктиде армянское название: Антарк (Անտառք) – Леса. «Греческое одеяние» армянского топонима Антарк появилось позже, после потопа, когда наступили холода...

3) В связи со Всемирным потопом айны двинулись на Север – в нынешнюю Австралию, затем на Дальний Восток, в частности, в нынешнюю Японию и Америку;

4) Айны Антарктиды антропологически были арменоидами. В Австралийском регионе к их изначальной антропологии добавились черты австралоидной расы, а на Дальнем Востоке – монголоидные черты. В результате имеем то, что имеем: айны – европейцы с незначительными австралоидными и монголоидными отклонениями;

5) Арменоидное (армянское) начало за более чем 12 тысяч лет жизни вдали от Европы почти исчезло. Современные айны почти ничего общего не имеют с армянами. Интересно и то немногое общее, что сохранилось.

6) Современные айны нечто неповторимое и, увы, идущее в Красную книгу... Надо как-то остановить естественный преступный процесс молекулизации малых этносов! Бог создал обитель, где индюки и соловьи обуславливают жизнь друг друга.

Арк(тика) и Антарк(тида)

Я неоднократно говорил и утверждаю, что названия полюсов Земли армянские. Бросьте «официальные» версии в мусорную корзину: истину надо обосновать, а не назначать! Известно, что Арктика до Всемирного потопа (12-13 тысяч лет назад) была благоприятным краем и называлась Страной Богов. «Арк» (Արք) на древнеармянском языке как раз означает: «Страна Богов». Я обосновал. Других истолкований с таким логически и лингвистически безупречным обоснованием нет. Нема. Здесь «хвостик» тоже имеет армянское происхождение: «тик(а)» (դիք) означает «подъём». «Арктика» в целом – «Подъём в Страну Богов». О топониме «Антарк(тида)» мы говорили выше. Вариант «Антарктика» означает «Подъем в леса». Ясно, что подо льдами полюсов находятся несметные запасы энергоносителей.

Айны – первое сословие самураев и камикадзе в Японии. Эти знаковые слова – самурай и камикадзе – армянские.

1. Самурай

Самур – սամուր – соболь (арм.):

В слове «самурай» разночтение вызывает окончание «ай». Три варианта:

1) samurajn – samur ajn – սամուր այն – айн в соболиной шкуре;

2) samurhaj – samur haj – սամուր հայ – господин в соболиной шкуре;

3) samurajr – samur ajr – սամուր այր – витязь в соболиной шкуре.

Я бы выбрал вариант 3), т.к. у нас есть прецедент – поэма Руставели «Витязь в тигровой шкуре». Очевидно, в древние времена для мужчин было почётно ходить в дорогой шкуре какого-нибудь животного. Нынче этот почёт перешел к женщинам. Вариант 3) не исключает варианты 1) и 2): одно другому не противоречит. В варианте 2) дано значение «господин» слова հայ (haj) – самоназвания армян. Вариант 2) можно прочитать как «Армянин в соболиной шкуре».

Гай

Слово Гай (Հայ), как указатель Божественного происхождения, приписывал к своему имени диктатор Юлий Цезарь. Знал ли жестокий поработитель Европы и Армении, что означает эта его бирка? Ему нанёс смертельный удар Брут – человек с армянским именем. «Брут» (բրուտ) – «гончар». Знал ли убийца диктатора, что означает его имя? А в I веке в Тевтобургском лесу отборные римские легионы разбил вдребезги полководец Армин, положив начало крушению Римской империи и созданию Германского государства. Знал ли этот великий вояка, что означает его имя? «Армения» означает. Видите, как сыны Армении вдали от Родины бьют друг друга? И как метко бьют! Врагов Армении они никогда так яростно не уничтожали... Ничего, и в армянском доме наступит согласие и определится цель: куда идти, что и для кого построить, кого любить, а кому меж глаз плюнуть змеиным ядом.

Вартерес Самургашев

У донских армян есть удивительная фамилия Самургашев.

Самур – соболь. Каши, гаши – кожа, шкура. Самургаш – соболиная кожа, или соболиная шкура.

Меня приятно удивило, что олимпийский чемпион по греко-римской борьбе Вартерес Самургашев знает, что означает его фамилия! Вартерес – потомок анийских армян, которые ушли из Армении в XIV веке. Прошло 700 лет, а память о витязях в соболиной шкуре сохранилась! Сам носитель этой фамилии Вартерес Самургашев – Витязь в соболиной шкуре!

⊃9

2. Камикадзе

Японцы говорят: Ками – бог какой-то, а «кадзе» – «ветер».

Японцы (или айны?) перепутали армянские слова: «ками» как раз означает «ветер», а «кадзе» означает «несёт».

Камикадзе – քամի կածե – несётся, как ветер (др.-арм.). Или «несёт ветер», «сеет ветер»:

Примечание 1. В языке айнов слово kam′u означает «бог». Следовательно, перепутали айны, а японцы взяли слово kam′u в значении «бог» у них.

Самвел Гарибян

Об армянском происхождении слова «камикадзе» я читал у мастера памяти Самвела Гарибяна в одном из его высказывании в Сети. Почему Гарибяна я назвал мастером памяти? Потому что у него фантастическая память. Сам помнит и других учит помнить.

3. Гидронимы Амур и Лена

Не от айнов ли остались гидронимы Амур и Лена, по-армянски означающие «крепкая» и «широкая» соответственно?

Примечание 2. Гидроним «Амур» имеет значения и в местных языках. Но армянское чтение – «крепкая» (лёд на Амуре крепкий) – характеризует реку (зимой), поэтому имеет право быть оглашенным.

Примечание 3. Гидроним «Лена» ни на каком языке ничего разумного не означает, кроме армянского. Отметим, что старинное армянское слово «лен» (լեն) употребляется в диалектах, а литературным считается схожее слово «лайн» (լայն). Вариант «лан» есть у инков (в языке аймара).

Примечание 4. Другие истолкования топонимов, гидронимов, этнонимов, личных имён и т.д. имеют право существовать и даже быть правильными: правда не единственная.

4. Япония

До того как пришли японцы в будущую свою страну, там жили айны, имеющие более высокую культуру. В частности, аборигенами Курил являются не японцы, а айны. Поэтому историческое и моральное право на Курилы имеют не японцы, а айны.

Загадочно название Японии. Подумаете, что я и на Японию глаз положил? Отвечаю: меня интересует слово «япония». Корень «япон» можем представить в виде «йапон», где наглядно просматривается приморское армянское слово «ап» – «берег».

В айнском языке, однако, не «япон», а «япан» (յափան или ճափան), что означает близкое берегу явление – «поток», «течение».

Увы, не знаю ни айнского языка, ни японского, тем паче трудно «нырнуть» в древнеайнский и древнеяпонский языки. Их сравнительный анализ вкупе с австралийскими языками плюс древнейшая история и культура этих народов многое прояснили бы... А пока пожелаем айнам счастья и благополучия!

Этимологическая проблема остаётся нерешённой

В Интернете открываю электронный AJNU-NUĆA INAKU-ĆOMEN. «Айно-русский словарь. Сахалинский диалект» по Брониславу Пилсудскому (составитель: В. Д. Косарёв, 1988 – 2003 гг.). Ищу... армянские слова. Если скажете «хрен найдёшь!», то будете правы. Даже если в допотопные времена какое-то армянское племя рубило леса в Антарк(тиде) и каким-то образом стало одним из этнических корней айнов, то что′ могло остаться в языке современных айнов от их исчезнувшего диалекта? Тем не менее по диагонали я рассмотрел сотню айнских слов... Ниже приведу несколько слов, которые подозреваются в родстве с армянским языком, кроме тех, которые я привёл выше:

1) Слово ajn («человек») – сокращённая форма айнского выражения ′ajnu¤j′aj~ut′ara, где видно слово ara, означающее «мужчина» в армянском языке. Не знаю, что означает это выражение, но знаю, что хотя бы слово ara я написал правильно. Надеюсь, знатоки разберутся;

2) Слова ar, ara, ari в армянском языке означают «мужчина, мужественный, отважный», а в языке айнов означают «настоящий, подлинный, истинный»...

3) Слова are, ari, aro на языке айнов означают «один». Схожее слово arajin (առաջին) в армянском языке означает «первый».

4) Слово àć′aure означает «ворон». «Ворон» по-армянски: acrav. Сходство очевидно.

5) Слово asuru означает «весть». В армянском языке есть схожее слово surhandak – «вестник», «гонец», «курьер».

6) Созвучные слова ć′ar и char практически синонимы. На языке айнов ć′ar означает «рот», «разговор», «речь», а на армянском языке char означает «речь».

7) Созвучные слова ′aśkaj и ach означают «правый».

Это только робкое начало реставрации айнской допотопной древности...

Заключительное слово

Нам скажут: *«Вы всех приписываете себе: англичане из армянской провинции Анл-тун, баварцы (германцы) из Германика (Киликийская Армения), баски из армянской провинции Басен, галлы из армянской провинции Галат(ия), кельты из армянской провинции Келтн (Гелтун, Гохтан), русы из армянской провинции Рштун (Рстун)... А теперь взялись за... айнов».*

Нашим оппонентам я бы ответил так:

– Приписываются, поэтому приписываем. Мы никого за уши не тащим под нашу крышу, как это делают наши оппоненты.

Виктор ВАГАНЯН.

Иерей Сепух Амирян посетил армянскую общину Калуги

5 декабря иерей Сепух Амирян, внимая просьбам армянской общины Калуги, посетил город. Во время трехдневного визита отец Сепух встретился с армянской общиной города и провел духовные беседы, во время которых присутствующие смогли получить ответы на интересующие их вопросы, касающиеся вероисповедания СААПЦ (Святая Армянская Апостольская Православная Церковь).

7 декабря отец Сепух также принял участие в вечере, посвященном памяти жертв землетрясения в Армении 1988 года, который был организован армянской молодежью города. На мероприятии присутствовали народный артист Армении Ашот Казарян, очевидец трагических событий Марина Суварян и участник работ по ликвидации последствий землетрясения Анатолий Фещенко. Гости вечера рассказали историю трагедии и вспомнили имена тех, кто в тот тяжелый период помогал армянскому народу. Присутствующие минутой молчания почтили память жертв землетрясения. Вместе с отцом Сепухом участники мероприятия помолились за упокой душ погибших во время страшной катастрофы.

По словам старосты МРО ЦЕРКОВЬ «СВЯТОГО САРКИСА» г. Калуги Рубена Галстяна, подобные визиты духовенства помогают армянам сохранить свою национальную идентичность, услышать спасительное Слово Господне и понять важность СААПЦ в жизни каждого армянина.

Миллиардер Самвел Карапетян: «Наша маржа – это святое»

Президент группы компаний «Ташир» и один из лидеров рейтинга королей российской недвижимости – о кризисе, новых проектах и наследниках

«Для нас главный показатель бизнеса не оборот, а рентабельность»

– Вам интересны проекты конкурентов, которые могут оказаться в сложном положении?

– Мы, естественно, очень внимательно изучаем рынок. Сейчас нельзя допускать никаких осечек, надо забивать голы. Если говорить о наших проектах, то на текущий момент мы не рассматриваем сегмент гостиниц и офисов как ключевой. В целом же наши интересы не изменились: коммерческая недвижимость с хорошим расположением. Мы намерены продолжать развитие в области жилья класса бизнес и бизнес-плюс.

– Почему не стали заниматься жильем эконом-класса, ведь такие квартиры продаются лучше?

– Жилье эконом-класса продается без маржи, а в сегменте бизнес и бизнес-плюс маржа довольно высокая. К тому же жилье эконом-класса в первую очередь страдает от кризиса. У нас другой подход: пусть объемы будут меньше, зато будет прибыль. Для нас главный показатель эффективности бизнеса не оборот, а рентабельность. Наша маржа – это святое.

– Почему вы вообще заинтересовались жильем?

– Мы никогда от него и не отказывались. На текущий момент у нас порядка 500 000 кв. м жилой недвижимости, мы будем и дальше увеличивать долю в этом сегменте. Во-первых, у нас есть инвестиционные средства, которые в таком объеме реализовать в коммерческой недвижимости просто невозможно. Во-вторых, нам нужен быстрый оборот наличности, а его может обеспечить только жилье.

– Вас не пугает экономический спад? Будете корректировать планы по жилищной застройке или по-прежнему планируете инвестировать $1,5 млрд в стройку в Сколково?

– Нет, не пугает. Никакие проекты мы замораживать не будем, даже, наоборот, собираемся увеличить темпы. В кризис можно строить дешевле, и мы хотим воспользоваться ситуацией и запустить побольше проектов. По Сколково планы немного изменились. Планировали построить примерно 700 000 м², но получили ГПЗУ только на 400 000 кв. м (и еще под землей 200 000-300 000 м²), поэтому инвестиции будут меньше в два раза – где-то $700-800 млн.

Кроме того, у нас запускается интересный проект по строительству элитного жилья на участке 1,7 га на Краснопресненской набережной в Москве, который принадлежит Мосэнерго. Планируем инвестировать $250 млн. Всего будет построено 45 000 м² и еще 15 000 м² отреставрировано (на участке находится объект культурного наследия – электростанция фабрики «Трехгорная мануфактура», которая будет сохранена. – *Forbes*). Мне кажется, за два года удастся все построить.

– Какие еще проекты хотите начать в кризис?

– Сегодня нужны короткие проекты. При больших сроках начинаются проблемы, кредиты опять же, которые обслуживаешь пять или десять, и в итоге всю маржу получают банки. Мы не беремся за проект, если строить нужно дольше трех лет, хотя даже таких долгих строек у нас не было до сих пор.

– Какие проекты в других отраслях вам интересны?

– Мы получили «зеленый коридор» на поставку товаров из Китая. Это очень большой проект, над которым мы трудились три года. Наши партнеры – китайские госкорпорации. Сейчас идет первый эксперимент. С марта будем наращивать объемы.

– Что будете возить?

– Все что можно. У нас же есть розничный формат «Наш дом». На этой базе будем развивать китайский проект по всей России. Плюс будем для других импортеров ввозить, обеспечим логистику и электронную растаможку, которая дает оперативность и полностью исключает серые схемы. Это актуально для страны, потому что сегодня политика государства направлена на исключение серых схем в бизнесе, и мы в этом плане очень вовремя в точку попали.

– Как вы принимаете инвестиционные решения, с кем советуетесь?

– Абсолютно по всем проектам решения принимаю сам, единолично. Это даже не обсуждается ни с кем! Могу послушать мнения, когда мне проект представляют, но решение принимаю только я.

– Ошибки были?

– До сих пор все было безошибочно *(улыбается)*. Не знаю уж, как дальше будет. Я очень быстро ориентируюсь. Посмотрел и сразу понял: наше или не наше, надо или не надо, на долгие переговоры время не трачу. Поэтому и партнеров у нас нет. Точечно в отдельных проектах могут быть, но в рамках группы никогда не было и не планируем. Тратить долгие месяцы на согласования с партнером я не склонен, это тормозит процесс. При моем подходе все бизнес-процессы внутри группы проходят максимально оперативно и, что главное, эффективно: принял решение, и начинаем развивать проект. Такой подход помог выстоять в 2008 году, даже выйти из кризиса с плюсом. Уверен, и сейчас сработает.

– Вы на 100% погружены в дела компании?

– Я погружен абсолютно во все направления. У нас полностью ручное управление.

– Насколько устойчива компания, если она зависит, по сути, от одного человека?

– Об этом можно судить хотя бы по тому, что «Ташир» превратился в огромную многопрофильную группу и продолжает развиваться и осваивать новые рынки. Единоличное управление в какие-то периоды очень важно, особенно в кризисные. Когда все идет хорошо, можно даже позволить топ-менеджерам принимать решения.

➲11

10⊃

«Если не воруешь, то никто тебя в тюрьму не посадит»

– Государство – один из главных заказчиков строительства. Какова доля госзаказа в вашей выручке?

– Примерно 30%, если считать «Газпром». Естественно, мы планируем ее наращивать. За эти годы мы создали себе хорошую репутацию.

– Известны случаи, когда подрядчики строительства государственных объектов оказывались в тюрьме. Не опасно работать с государством?

– Давайте посмотрим, кто оказывается в тюрьме. Люди берут у государства авансы, тратят, скорее всего, на какие-то собственные нужды, а потом не могут выполнить госзаказ. У нас такого быть просто не может: мы всегда выполняем все свои обязательства не только перед государством, но даже перед самым маленьким бизнесменом. Нельзя воровать у государства. Если не воруешь, то никто тебя в тюрьму не посадит.

– Как бизнесу строить отношения с властью на федеральном и муниципальном уровнях?

– Знаете, сильно стараться выстраивать эти отношения тоже не нужно. Ты должен заниматься своим делом и тогда будешь востребован. Если у твоей компании репутация надежного партнера, то они сами к тебе обратятся. Судите сами, если у чиновников есть возможность выбрать между надежными и ненадежными людьми, понятно, кого они выберут. Нужно держать слово и выполнять обещания. Еще важно не загружать людей лишними просьбами. Вот и все.

– То есть тут неважны знакомства, чтобы кто-то кого-то с кем-то познакомил, за ручку привел, представил... Личные связи, симпатии, антипатии не играют роли?

– Бессмысленно отрицать, что личные симпатии играют определенную роль. Понятно, что если ты не понравишься человеку, то он не будет иметь с тобой дела. Иногда достаточно три слова неправильных сказать, и вопрос закрыт.

– А неправильные слова – это какие?

– Те, что произносишь, воображая свою излишнюю значимость.

– Нужно скромным быть?

– Да, и не только скромным, но и надежным человеком.

– Вы работали с московскими властями при Юрии Лужкове, а сейчас работаете с мэрией Сергея Собянина. В чем принципиальные различия в системе взаимоотношений с инвесторами?

– Да, я работал с мэрией тогда и сейчас. Важно то, что именно сейчас появились правила игры. Городские власти очень четко определяют, на что способны инвесторы, и в рамках этого с тобой выстраивают отношения. Нынешняя мэрия определила пул инвесторов, которые способны вкладывать деньги и развивать экономику города.

– Но и при Лужкове был определенный пул инвесторов. В чем разница, в критериях?

– Тогда не было пула инвесторов, а были «проводники» этих инвесторов. Раньше было неважно, кто ты такой, если ты получил доступ к «трубе», то никого не волновало, что ты можешь, а что – нет.

– А у вас были какие-то «проводники» в бизнесе?

– Нет, лоббистов у меня никогда не было и не будет. Мы всегда точечно решали вопросы. Если нужно решить вопрос, его самостоятельно решаю. С любым человеком. Если говорить про Москву, то сейчас «проводники» вообще отсутствуют, их на поле нет. Мэрия работает по четким правилам.

– Можете сформулировать эти правила?

– Правил много, но в первую очередь это надежность, платежеспособность, крайне важны сроки реализации проектов. Если тебе установлен срок за 2–3 года инвестировать и построить объект и ты это выполняешь качественно и в срок, значит, ты надежный партнер для города. А дальше и город будет тебе помогать.

– Как устроен механизм градоземельной комиссии? Можно влиять на ее решения?

– Нет, абсолютно. Это то, что я называю «правильно выстраивать систему». Если заявка на проект оформлена правильно, то она будет рассмотрена. При положительном ответе все разрешения получаются автоматически.

– Чтобы удачно представить проект, нужно понять, чего хочет мэрия. Как вы это улавливаете?

– Анализирую. Мы постоянно оцениваем, что может быть перспективно для города в каждый конкретный период времени, и стараемся перестраиваться в этом направлении.

– Вы узнаете пожелания мэрии не в личных беседах с чиновниками?

– Естественно, элемент личного общения присутствует и у меня, и у всех других девелоперов, но переоценивать его тоже нельзя. У мэра есть инвесткомитет, где постоянно обсуждаются интересные инициативы. И мы присутствуем в этом диалоге, но это ни в коем случае не означает, что можно делать все что хочешь. Есть жесткие правила игры.

«Мои дети похожи на меня во всем»

– Вы не скрываете, что «Ташир» – армянская компания. Насколько сплоченная армянская диаспора в России, вы помогаете друг другу?

– Мы помогаем друг другу и поддерживаем, когда нужно, но главное – никогда не мешаем. Я горжусь, что я армянин, горжусь своей семьей, своими детьми и бизнесом, который создал. Мы маленькая, но очень гордая и мудрая нация. Никогда ни на кого не наступали, а наоборот, всегда старались и стараемся выживать, сохраняя при этом свою самобытность и уникальность. Времена, конечно, изменились, речь не идет о прямом физическом сохранении, но ситуации бывают разные. Наша сплоченность позволяет делать многое как в бизнесе, так и в жизни. Все строится на доверии, поэтому нас никто никогда не обманывал и мы тоже. Никаких судов не было никогда. Бизнесмены, которые за все эти годы выжили, они понимают, насколько в бизнесе важно слово. Другие просто не выжили.

– Ваша компания полностью на ручном управлении. Это напряженный график. Не планируете передать управление менеджерам и отдохнуть?

– Честно говоря, пока нет. Хотя я думаю, что любой человек когда-то к этому приходит, и морально я к этому готов. Мне пока интересно заниматься бизнесом. Недвижимость – самое динамичное направление, ведь приходится постоянно создавать что-то новое, реальное, ощутимое, что может служить долгое время людям. Я получаю большое удовольствие от этого процесса.

– Есть люди, которым вы могли бы передать дела?

– Есть, и они уже начинают управлять бизнесом. У меня двое сыновей, 16 и 22 лет, и дочь, которой 24 года. Младший сын учится в институте, а старший отвечает за управление коммерческой недвижимостью в компании. Дочка постепенно входит в семейный бизнес. Для меня было само собой разумеющимся, что мои дети войдут в бизнес. Это они знали, а главное, этого хотели. Подругому и быть не могло, никто из них даже абстрактно не представлял свое будущее в другом месте. Они изначально понимали, чем будут заниматься.

– Вы их воспитывали в строгости?

– Думаю, что я их правильно воспитывал, с детства была создана соответствующая среда. Не баловал. Кроме того, есть фактор генов. Мои дети похожи на меня во всем. Я никогда не любил ночную жизнь, а работа, наоборот, меня вдохновляла. Я смотрю на них сейчас – они такие же.

– А как вас воспитывали, из какой вы семьи?

– Отец всю жизнь отдал воспитанию детей. Он был педагогом и

⊃12

11⊃

на должности директора школы более 50 лет преподавал математику, мама преподавала английский язык. Интеллигентная и очень трудолюбивая семья, я многое у них перенял. Родители создали для меня особую среду, с юных лет разъяснили, что главное в жизни – это быть порядочным человеком и держать слово.

– Вы сейчас единственный владелец группы или ваши дети уже получают доли в бизнесе?

– Я единственный владелец группы с моими детьми. У нас семейный бизнес.

– Но юридически это как оформлено? Есть записи в реестре?

– Они же только-только вышли на арену, поэтому очень скоро будут эти записи.

– У детей уже что-то получается?

– Я бы сказал, что у них уже очень многое успешно получается. Первый проект сына – торговый центр в Мытищах (около 200 000 м², инвестиции $200 млн.). Это исключительно его полноценный проект от момента проектирования и покупки земли до оперативного руководства. Вот и посмотрим, как он все реализует. Дочь управляет медиабизнесом и направлением в области индустрии развлечений. Под ее руководством сеть кинотеатров «Синема Стар» за последние годы вышла в лидеры кинопроката России. А кинотеатры, в свою очередь, обеспечивают большую посещаемость наших торгово-развлекательных центров.

– В какой момент вы себя почувствовали богатым человеком?

– Такого момента не было. У меня нет яхт или раритетных картин. Конечно, мне нравится роскошь, но я никогда не зацикливался на ней и не делаю из нее культа. Все просто: нравится самолет – купил. Но не ради того, чтобы сказать, что он у меня есть. Главное в другом, и это наполняет меня больше – я занимаюсь своим делом. Для меня гораздо важнее не провалиться нигде, не стоять на месте и понемногу, но упорно двигаться вперед.

– У вас были ошибки в бизнесе? Есть решения, которые вы, уже имея опыт, изменили бы?

– Откровенных ошибок не было. Если говорить, что бы я скорректировал, то не связывался бы с гостиничным бизнесом. Рентабельность в этом сегменте либо очень маленькая, либо ее нет. Нам принадлежит сеть отелей «Москва-Сити». Это современные высококлассные гостиницы, однако они не приносят такую прибыль, ради которой стоило бы инвестировать серьезные средства. Я ожидал других результатов, когда мы начинали работать в этом направлении. Убыточных гостиниц у нас нет, но рентабельность в целом невысока.

– Не собираетесь избавиться от этих активов?

– Продавать не будем, для меня гостиничные проекты – это проекты для души. Во многих регионах России наши гостиницы подчас являются чуть ли не единственными по уровню сервиса и звездности, с их открытием стал активнее развиваться туризм – как внутренний, так и международный. Для нас это важно.

Ирина ГРУЗИНОВА.
Фото Александра КАРНЮХИНА.

49-летний Джек Ма, самый богатый человек в Китае, даёт полезные советы

Если на совещании 90% присутствующих голосуют «за» то или иное предложение, я выбрасываю его в корзину. Причина проста: если все эти люди так явно видят эту возможность, то, скорее всего, над этим работает много других компаний и нам не будет принадлежать лидерство в этом.

Джек Ма: «Ошибки, о которых я жалею»

В 2001-м я допустил ошибку. Я объяснил своим сотрудникам, с которыми основал компанию, что карьерный предел в компании для них – уровень менеджеров. Для того чтобы нанять топ-менеджеров уровня вице-президента и выше, я думал, что мне нужно найти профессионалов со стороны.

Спустя годы никто из этих нанятых профессионалов в компании больше не работает, зато те, в ком я сомневался, прекрасно выполняют роль вице-президентов и даже выше.

У меня есть принцип, которым я руководствуюсь: твое отношение к работе и решения, которые ты принимаешь, важнее, чем твои способности.

Ты не можешь заставить всех думать одинаково, но ты можешь заставить всех верить в одну общую цель.

Даже не пытайтесь заставить своих сотрудников думать одинаково, это невозможно. Треть людей, которые на вас работают, не верят вам. Не позволяйте им работать «на личность». Вместо этого сплотите их вокруг одной общей цели.

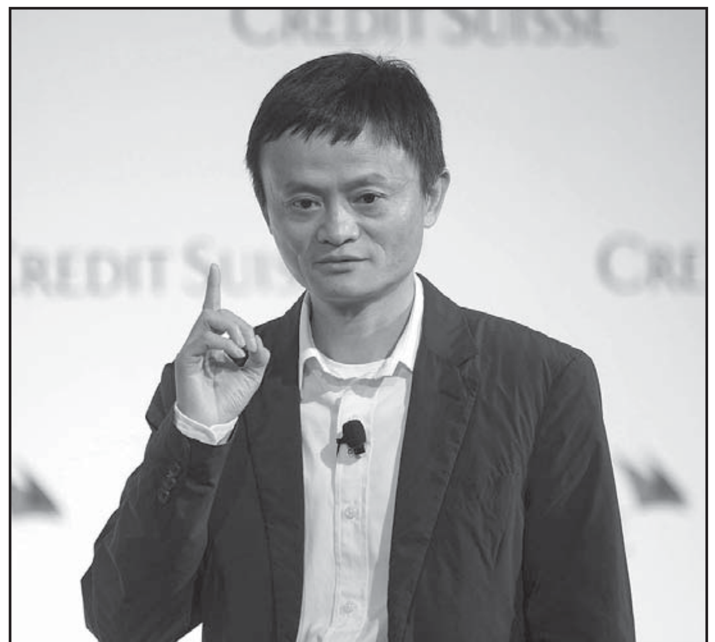
Гораздо легче объединить людей вокруг общей идеи, чем вокруг одного лидера, каким бы невероятным он ни был.

Чем лидер компании отличается от сотрудника?

Глава компании никогда не должен сравнивать свои технические навыки с умениями сотрудников. Технические навыки сотрудников всегда должны быть лучше, чем ваши. Иначе – вы наняли не тех людей.

Тогда чем лидер отличается?

- У главы компании должно быть видение развития компании на много лет вперед.

- Лидер должен обладать твердостью характера и упорством, для того чтобы выдержать то, что не под силу обычным сотрудникам.
- Он должен обладать недюжинными способностями выносить удары судьбы и переживать неизбежные провалы.
- Следовательно, хорошего лидера отличает наличие видения, упорства и характера.

Не занимайтесь политикой

Политика и деньги редко могут находиться в одних руках. Если вы пошли в политику, забудьте про бизнес. И наоборот. Когда

⊃16

Интервью Сергея САРКИСОВА армянскому изданию FORBES

– Знаете ли вы, из какой части Армении были Ваши предки? Как Вы оказались в России?

– По армянской линии мои предки из Карабаха, если точнее, – из Шуши. После резни дедушка в тринадцатилетнем возрасте попал сначала в Баку, а через некоторое время в Москву.

– Что помогло армянину достигнуть таких высот и достижений в непростой среде?

– Если честно, мне не очень нравится Ваша форма постановки вопроса. Армянину в непростой среде помогает то же, что и еврею, и американцу или русскому: голова, руки и много чего еще, при этом совершенно не связанного с национальной принадлежностью.

– Как Вы считаете, у Вас есть все то, о чем Вы мечтали?

– Как только у меня будет все, о чем я мечтаю, уверен, что именно в этот момент у меня родится новая мечта. К счастью, жизнь устроена так, что мечты трансформируются по мере трансформации личности человека, посему уверен, что мне не грозит потеря интереса к жизни.

– Ваш успех можно связать с талантом, с усердием или это везение?

– Любой успех, так же как и любая неудача, – это совокупность факторов. Глубоко убежден, что везение не первый, но и далеко не последний из этого ряда. Помните, те кто садился на «Титаник», имею в виду пассажиров, были здоровы, богаты, успешны, тогда... им везения явно не хватило.

– Ваша формула успеха?

– Постоянный процесс самосовершенствования.

– Ваше главное оружие во время переговоров.

– Уверенность в том, что я прав, что результат выгоден и интересен для обеих сторон, в противном случае их нет смысла начинать.

– Что есть лидерство в Вашем понимании? Считаете ли Вы себя лидером?

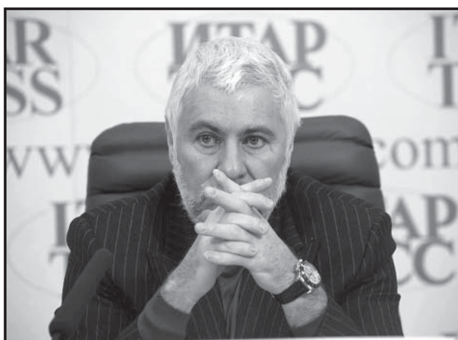
– Лидер – тот, кто берет в первую очередь на себя ответственность за то, что делает, безусловно, при условии, что он знает, что делает. Да, я – лидер.

– Как вы заработали свой «первый рубль»?

– Это было пять рублей с мелочью, когда мне было пятнадцать лет, на станции Курская-Товарная, мы с друзьями раз в неделю подрабатывали, разгружая вагоны.

– Вы многого достигли. Чем Вы сейчас живете, что Вами движет? Какая у Вас цель сейчас?

– Целей и задач много. Основную часть

времени посвящаю Армении и Карабаху, решению как политических, так и экономических вопросов. Оставшееся – творчеству, учусь на Высших курсах сценаристов и режиссеров, пишу сценарии, немного снимаю, готовлю себя к большому кино. Повторюсь: идей и планов у меня очень много.

– Насколько Вы сейчас вовлечены в свой бизнес? Все ли Вы контролируете?

– Самому все контролировать в большом бизнесе невозможно! Я взаимодействую с командой профессионалов самого высокого уровня, которым я доверяю, которые, в свою очередь, контролируют наш бизнес.

– Армения – Ваша страна? О чем Вы думаете, когда садитесь в самолет в Ереван?

– О том, что хорошо, что у меня есть свой самолет! А если серьезно, – о том что если бы каждый успешный армянин по всему свету хотя бы один процент времени (именно своего времени) и средств посвятил Армении, мы смогли бы гордиться этой страной. А сейчас, к сожалению, происходит следующее: слышишь, вот если бы в Армении... Вот если бы то, вот если бы это. Но всегда легче оправдать бездействие, к сожалению, чем что-то, хоть что-то сделать для своей страны и своей нации. А значит, в конечном итоге для себя и будущего своих детей.

– Что даст Армении вступление в ЕАС/Таможенный союз? Что отнимет?

– Я очень плохо знаком с условиями вступления Армении в ТС, но даже не зная условий, сегодня не вижу иной альтернативы.

– Как должна строить свои отношения Россия с Арменией и как должна строить свои отношения с Россией Армения?

– Несомненно, Армения в силу своего геополитического местоположения и экономической ситуации гораздо больше зависит от России, чем хотелось бы, но опять, не будем забывать, что политика – это искусство возможного.

Наша задача сегодня – максимально использовать все имеющиеся в нашем арсенале ресурсы. Армянская диаспора – мощнейший ресурс, который сегодня практически не используется. Перевод денег родственникам в данном конкретном контексте ресурсом не считаю, в данном контексте, повторюсь.

Что касается России, то очень важно, чтобы не забывали, что Армения последние восемь веков – геополитический форпост Христианства на Востоке. И об этом должна помнить не только Россия.

– Нужна ли Европа Армении?

– Странный вопрос. Скажу нужна – очевидно, не нужна – глупо!

– Россия-2050 – что это за страна? Армения-2050?

– Я не готов ответить не только на этот вопрос, но даже если 25 лет скинете.

Знаете, шесть лет назад у меня был очень интересный разговор с Генри Киссинджером. Тогда, в 2008 году, он мне сказал, что следующим президентом России будет выпускник западного университета. Я сказал, что очень в этом сомневаюсь. Тогда он говорит: а если бы я Вам в 1986 году сказал, что Советского Союза как державы через пять лет не будет, Вы бы мне поверили? Я честно ответил, что нет.

Правда, не знаю, что будет через 35 лет, но верю, что все обязательно будет хорошо, ведь история так жестоко обошлась с нашими странами и народами, что они наконец заслужат историческую справедливость, то есть право на мирный труд, свободное самовыражение, наконец, на простое человеческое счастье, без революций и войн, без религиозной, социальной и политической ненависти.

– Что должна первоочередно сделать в следующие 5 лет Армения?

– Если бы я знал, то работал бы не в Лос-Анджелесе, а в Ереване.

– Многие утверждают, что для того чтобы поднять и реализовать технологический потенциал Армении, нужно создать как минимум три фонда с капитализацией в несколько десятков миллионов. Что Вы думаете по этому поводу? Готовы ли Вы поддержать такую инициативу, верите ли Вы в потенциал Армении?

– Безусловно, верю в потенциал Армении, но также верю, что дело не столько в количестве денег, сколько в сознании людей.

– По двум-трем направлениям Армения – одна из лидирующих стран по привлечению инвестиций и развитию отраслей (скажем, дизайн-чипов, создание сложных продуктов для управления сложными системами

➲14

13➲

(VMware инвестирует сейчас в Армению свыше 100 млн. долларов и имеет единственную компанию по развитию на территории бывшего СССР). Сейчас России как никогда нужен технологический прорыв. Армению называют одним из центров для создания задела для развития технологического рынка в этом регионе. Что Вы об этом думаете?

– Вижу за этим огромное будущее. Знаете, что говорят французы? У нас нет нефти, но у нас много идей! И живут неплохо. Нам, армянам, очень повезло, мы наконец-то дожили до того времени, когда идеи стали значительно дороже нефти! И не только на бирже.

– Занимаетесь ли Вы благотворительностью? Что для Вас благотворительность?

– Помните армянскую пословицу? Сделал доброе дело – брось его в реку.

– Прокомментируйте, пожалуйста, вывод ученых, которые утверждают, что любой доллар на благотворительность в итоге покупает танк.

– Не знаю, каких ученых Вы имеете в виду, но видел своими глазами больницы, школы, жилые дома, дороги, построенные на деньги благотворительных фондов. Я верю в благотворительность так же, как верю в то, что на земле есть добрые и порядочные люди, искренне в это верю.

– Как Вы относитесь к тому, что Армения – одна из мировых лидеров по получению иностранной помощи (на душу населения)?

– Никак не отношусь!

– Опишите Ваш день.

– Не буду!

– Есть у Вас заветные слова, которые помогли Вам изменить Вашу жизнь?

– Конечно! Какие, не скажу. Они же заветные! Ну а если серьезно, то два, сказанных самому себе, только себе: Верю! Смогу!

– Что есть для Вас семья? Довольны ли Вы собой – отцом Ваших детей?

– Что для меня семья? Сложно ответить. А что для вас любовь, жизнь? Наверное, для меня семья – это моя жизнь и любовь. Собой, конечно, недоволен! Очень мало, значительно меньше, чем следовало бы, уделяю времени детям.

– Согласны ли Вы с мнением, что без поддержки женщины мужчина не так силен?

– Согласен!

– Что бы Вы изменили в окружающих людях, в мире?

– 90% всего!

– Что больше всего Вас волнует в жизни?

– Скорее не что, а кто! Безусловно, я сам. И это не эгоизм. Эгоист не тот, кто делает то, что хочет. А тот, кто хочет, чтобы другие делали то, что он хочет!

– Какой вопрос Вы чаще всего задаете себе самому?

– Зачем? Кстати, редко остаюсь удовлетворенным ответом.

– Часто ли Вы злитесь?

– Нет, я очень уравновешенный человек. Как говорил Лев Толстой: «То, что начато в гневе, кончается в стыде». Лучше не скажешь.

– Что такое счастье? Счастливы ли Вы?

– Я не знаю, что такое счастье, но я точно знаю, что я – счастливый человек!

31. Ваша любимая страна, город.

– Не хочу отвечать на этот вопрос, потому что не хочу никого обижать.

Ладно, скажу, только не обижайтесь. Мне нравится город Катманду! Страна – Непал.

– Что Вы сейчас читаете?

– Я сейчас пишу.

33. Ваши пожелания нашим читателям.

– Удачи и мира! А еще любви и здоровья! А еще благополучия и творческих успехов! А еще спокойствия в мире и в душе, внутренней гармонии... А еще... Еще всего того, что вы сами себе пожелаете!

ШЕСТЬ ЖЁСТКИХ УРОКОВ БИЗНЕСА

Урок 1

Муж заходит в душ, в то время как его жена только закончила мыться. Раздается дверной звонок. Жена наскоро заворачивается в полотенце и бежит открывать. На пороге – сосед Боб. Только увидев её, Боб говорит: «Я дам вам 800 долларов, если вы снимете полотенце». Подумав пару секунд, женщина делает это и стоит перед Бобом голая. Боб дает ей 800 долларов и уходит. Жена надевает полотенце обратно и возвращается в ванную. «Кто это был?» – спрашивает муж. «Боб», – отвечает жена. «Прекрасно, – говорит муж, – он ничего не говорил про 800 долларов, которые мне должен?»

Мораль истории: *делитесь с акционерами информацией о выданных кредитах, иначе вы можете оказаться в неприятной ситуации.*

Урок 2

Священник предлагает монахине подвезти ее. Сев в машину, она закидывает ногу на ногу так, что бедро обнажается. Священнику с трудом удается избежать аварии. Выровняв машину, он украдкой кладет руку ей на ногу. Монахиня говорит: «Отец, вы помните псалом 129?» Священник убирает руку. Но, поменяв передачу, он опять кладет руку ей на ногу. Монахиня повторяет: «Отец, вы помните псалом 129?» Священник извиняется: «Простите, сестра, но плоть слаба». Добравшись до монастыря, монахиня тяжело вздыхает и выходит. Приехав в церковь, священник находит псалом 129. В нем говорится: «Иди дальше и ищи, выше ты найдешь счастье».

Мораль истории: *если вы плохо знаете свою работу, многие возможности для развития пройдут прямо у вас перед носом.*

Урок 3

Торговый представитель, секретарша и менеджер идут обедать и находят античную лампу. Они потирают ее, и из нее появляется Джинн. Он говорит: «Я исполню по одному желанию каждого из вас». «Я первая, я первая! – говорит секретарша. – Я хочу сейчас быть на Багамах, на катере, и не думать ни о чем». Пшш! Она исчезает. «Теперь я, теперь я, – говорит торговый представитель. – Я хочу быть на Гавайях, отдыхать на пляже, с массажем, бесконечным запасом пина колады и любовью всей моей жизни». Пшш! Он исчезает. «Теперь твоя очередь», – говорит Джинн менеджеру. «Я хочу, чтобы те двое вернулись в офис после обеда».

Мораль истории: *всегда давайте вашему боссу высказаться первым.*

Урок 4

Орел сидел на дереве, отдыхал и ничего не делал. Маленький кролик увидел орла и спросил: «А можно мне тоже сидеть, как вы, и ничего не делать?» «Конечно, почему нет», – ответил тот. Кролик сел под деревом и стал отдыхать. Вдруг появилась лиса, схватила кролика и съела его.

Мораль истории: *чтобы сидеть и ничего не делать, вы должны сидеть очень, очень высоко.*

Урок 5

Индейка говорила с быком. «Я мечтаю забраться на вершину дерева, – вздыхала она, – но у меня так мало сил». «Почему бы тебе не поклевать мой помет? – отвечал бык. – В нем много питательных веществ». Индейка склевала кучку помета, и это

➲15

Правила игры миллиардера Сергея Галицкого

Миллиардер Сергей Галицкий, основатель и генеральный директор крупнейшей российской продуктовой сети «Магнит», владелец футбольного клуба «Краснодар», рассказал о том, каких принципов он придерживается в работе и в жизни.

1. Когда я был ребенком, я чувствовал, что абсолютно не выделяюсь на фоне других детей. В школе я не был ни самым умным, ни самым талантливым. Шахматы, которыми я занимался полтора года, научили меня логически мыслить. Это фундаментальные принципы для бизнеса: логично и быстро мыслить.

Вы не поверите: после армии, в Лазаревском, я год работал грузчиком. На парфюмерном складе, с «Шипром» и другими одеколонами. Там все текло, запах стоял специфический, но я был абсолютно счастлив, потому что то, чем я занимался, я делал лучше других. Я не шучу.

2. Когда у тебя есть деньги, ты не должен делать что попало. Ты должен делать что-то красивое. Иначе эти деньги лучше пропить. Сдуру можно потратить все деньги на игроков. Но на футбольном поле играют не деньги, а живые люди. Я стараюсь аккуратно подходить к этому вопросу. Мы никогда не будем покупать игроков за 40-60 миллионов по одной простой причине: у меня в компании работает 250 тысяч человек, это будет неправильно по отношению к ним. Да, это мои собственные деньги, и я могу их тратить так, как захочу. Да, футбол – дорогой спорт. Тем не менее я не хочу бегать с красной тряпкой и размахивать ею.

3. Всех богатых людей в России принято называть олигархами. Все знают, что это другое понятие, – это связь с властью. Я к ним не отношусь, так как с властью никогда не был связан. Да, иногда встречаюсь с губернатором Ткачевым, обсуждаю с ним вопросы, рассказываю, что мы еще собираемся в Краснодаре делать, но это бывает нечасто. Премьера видел несколько раз в жизни и пару раз – президента. По моему убеждению, употребление слова «олигарх» в России с таким негативным оттенком связано с тем, что в 90-е некоторые люди получили большие куски собственности довольно странным путем. Из-за этого такое отношение.

В мире нигде богатых людей не любят, это совершенно нормальное явление. И я не думаю, что у человека есть цель, чтобы его любили все вокруг. На мой взгляд, задача – быть счастливым. Родиться и прожить счастливую жизнь.

4. Мы все должны понять одну вещь: без частной инициативы, без частного предпринимательства мир не будет развиваться. Государство само за нас ничего не придумает. Практически все в нашем мире придумано вполне конкретными людьми – начиная от кирпичей и заканчивая ядерными ракетами. Если государство не будет поощрять инициативу, если оно станет всех уравнивать, то результат будет плачевным. Потому что нельзя идти против человеческой природы. Люди всегда будут пытаться выделиться и добиться успеха.

НАША СПРАВКА. Сергей Галицкий – генеральный директор ОАО «Магнит»

Состояние – $ 10,3 млрд. (2014)

Место в рейтинге «Богатейшие бизнесмены России»

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
64	38	38	49	35	28	24	25	17	13

• В 1991 году работал в одном из первых коммерческих банков Краснодара, в 1994 году основал мелкооптовую торговую фирму «Трансазия».

• **КАПИТАЛ** Основной акционер розничной сети «Магнит» (42,1%)

• **СТАТИСТИКА** За 2013 год количество совершенных в сети покупок выросло на 21% и составило 2,5 млрд.

• **ЦИФРА** В 2013 году компания открыла 1209 новых магазинов (всего 8093).

• **СОБЫТИЕ** В 2013 году «Магнит» стал абсолютным лидером российского продуктового ритейла по продажам, опередив главного конкурента — X5 Retail Group.

• **ПРАВАЯ РУКА** Владимир Гордейчук — генеральный директор ЗАО «Тандер» (№128, $800 млн.). Штурман дальнего плавания, пришел в фирму Галицкого в 1996 году.

• **ИГРУШКА** Бизнес-джет Embraer.

• **СПОРТ** Ему принадлежит ФК «Краснодар», середняк российской Премьер-лиги. Потратил на создание детской футбольной академии в Краснодаре $60 млн.

5. Я никогда не рассматривал серьезно вопрос о том, чтобы уехать жить за границу. Конечно, я бываю за рубежом – там более комфортные условия отдыха для богатых людей. Иногда мне просто хочется отдохнуть от повышенного внимания там, где меня никто не знает, где можно ходить по улицам без охраны. Но я буду цепляться за любую возможность, бороться до последнего, чтобы всегда жить в России. Однако, не хотелось бы это вспоминать, но белогвардейцы тоже думали, что проживут тут всю жизнь, а в финале были лишь лошади, Новороссийск, корабль. Хотя, я думаю, в современном мире вряд ли такое возможно.

Когда меня спрашивают, почему я не уезжаю за рубеж, я отвечаю просто: я счастлив на земле, где родился. Я понимаю язык этих людей, знаю их, я вырос вместе с ними. Это достаточно странное желание – заработать максимальное количество денег и уехать за границу. Там не те люди, с которыми ты рос, ты не понимаешь менталитета, не знаешь их языка, и они совершенно другие. Не лучше, не хуже – просто другие. Все эти желания уехать идут от нашей незрелости.

6. Совсем безумных денежных трат у меня, наверное, еще не

➲16

14➲

ШЕСТЬ ЖЁСТКИХ УРОКОВ БИЗНЕСА

действительно дало ей достаточно сил, чтобы забраться на нижнюю ветку дерева. На следующий день, съев еще, она достигла второй ветки. Наконец, на четвертый день индейка гордо сидела на вершине дерева. Там ее заметил фермер и сбил выстрелом из ружья.

Мораль истории: *манипуляции с дерьмом могут помочь вам забраться на вершину, но не удержат вас там.*

Урок 6

Маленькая птичка летела на юг, чтобы перезимовать. Было так холодно, что она замерзла и упала на землю в большом поле. Пока она там лежала, корова прошла мимо и покакала на нее. Лежа в коровьей лепешке, птичка вдруг поняла, как ей тепло. Коровье дерьмо вернуло ее к жизни! Птичке вдруг стало так хорошо, что она запела, чтобы выразить свою радость. Пробегавшая мимо кошка услышала пение и решила разобраться, в чем тут дело. Следуя к источнику звука, кошка нашла птичку, раскопала ее и съела.

Мораль истории:

- *Не каждый, кто нагадил на вас, ваш враг.*
- *Не каждый, кто достает вас из дерьма, ваш друг.*
- *Когда вам хорошо и тепло, лучше держать рот закрытым.*

15➲

было. Вы же понимаете, что для меня покупка машины или дорогих часов безумным финансовым вложением не является. Пока я ее не сделал, к сожалению, думаю, она меня еще ждет впереди.

7. Я не видел ни одного идеального общества. Ощущение свободы в голову человека должно приходить эволюционным путем. Поэтому я к России отношусь так, как нужно относиться к ребенку, который прожил совсем немного лет на этом свете. Я не могу требовать от ребенка, которому исполнилось двенадцать лет, мудрости сорокалетнего.

8. Мне никто не мешает заниматься футбольной академией, строить стадион, заниматься бизнесом. По большому счету, неважно, кто будет управлять государством, не очень важно для меня. Мне важно построить правильные законы внутри компании, которой я руковожу. Справедливые. И это мое маленькое государство.

9. Меня часто спрашивают, пойду ли я в политику. Нет, нет и нет. Я точно знаю: если я стану политиком, буду очень несчастным человеком. И я вижу, что люди думают о том, что я им лапшу на уши вешаю. Прискорбно, но в России принято считать, что социальная лестница выглядит так: рабочий, менеджер, владелец фирмы, политик. Почему-то считается, что только по такой «пищевой цепочке» нужно забираться наверх.

Если власть в России на данной ступени эволюционного витка не будет жесткой, разрешит сидеть перед Кремлем, бастовать – я знаю, что будет с этой властью через неделю.

10. Люди иногда ошибочно думают, что живут в исключительное время. Наш век – это всего лишь очередное столетие в череде веков.

11. Я раньше расстраивался по поводу некоторых решений наших государственных органов, но потом понял, что это просто бессмысленно. Все равно будет так, как будет. Нужно уметь выкручиваться из любой ситуации.

12. Когда итальянцы клали цветную плитку в бассейне, мы занимались бортничеством, лазали по дуплам и собирали мед. И преодолеть эту разницу за один день невозможно. Не нужно требовать от общества больше, чем оно может на этом эволюционном витке.

13. Часто говорят о том, что все лучшее – детям, но по факту худшее в России — это детские сады и школы. Я как-то пошел в школу, где училась моя дочь, чтобы проголосовать на избирательном участке. Боже мой! Как она там училась?

14. Я знаю о существовании магазинов вроде «Магнита» или «Немагнита». Тратить энергию на борьбу с подобными клонами не нужно — пусть они выживают.

15. Я не святой. Я обычный человек, который делает кучу ошибок. И я не хочу, чтобы обо мне думали лучше, чем я есть.

12➲

Джек Ма даёт полезные советы

деньги встречаются с политикой, это равнозначно тому, что спичка встречает динамит — жди взрыва.

4 вопроса к современным молодым людям

• Что такое настоящий провал? Настоящий провал – это прекращение борьбы.
• Что такое гибкость? Вы поймете, что такое гибкость, когда переживете неудачи, тяжелые жизненные ситуации и разочарования.
• В чем ваши обязанности? Ваши обязанности в том, чтобы быть более прилежными, больше работать и иметь больше амбиций, чем другие.
• Только глупцы используют рот для того, чтобы говорить. Умный говорит головой, мудрый – сердцем.

Мы здесь для того, чтобы жить в полную силу.

Я всегда говорю себе, что мы рождены не для работы, а для того, чтобы наслаждаться жизнью. Для того, чтобы делать жизнь других людей лучше, а не для того, чтобы проводить все время в работе.

Если вы тратите все время на работу, рано или поздно вы пожалеете об этом.

Про конкурентов и конкуренцию

• Только глупцы относятся к конкурентам с агрессией.
• Если вы относитесь ко всем вокруг как к врагам, то они и будут вашими врагами.
• Когда вы конкурируете друг с другом, избегайте ненависти, она вас погубит.
• Конкуренция – это как игра в шахматы. Если вы проиграли, всегда можно сыграть еще один раунд. Драться необязательно.
• У настоящего предпринимателя нет врагов. Как только вы это поймете, вас никто не остановит.

Про нытьё и жалобы

Если вы иногда позволяете себе поныть, в этом нет ничего страшного.

Если вы впадаете в депрессию регулярно и часто жалуетесь на жизнь, то это становится похоже на алкоголизм – чем больше вы пьете, тем сложнее остановиться. На вашем пути к успеху вы заметите, что успешные люди не жалуются и не ноют.

Миру наплевать на то, что вы скажете, важно то, что вы сделаете.

Про советы предпринимателям

• Настоящие возможности лежат там, где их никто не видит.
• Старайтесь, чтобы ваши сотрудники приходили на работу с радостью.
• Номер один – это клиенты. Номер два – сотрудники. И только потом, под номером три, – акционеры.
• Начинайте адаптироваться к новым условиям до того, как их заметили другие.
• Забудьте про деньги и про то, как вы будете их зарабатывать.
• Вместо того чтобы внедрять какие-то мелкие фишки и трюки, сфокусируйтесь на стабильности и долгосрочных планах.
• Ваше отношение определяет то, как далеко вы пойдете.

Про предпринимательство

• Часто бывает так, что хорошую возможность сложно объяснить понятно. То, что можно просто и легко объяснить, как правило, не является хорошей возможностью.
• В качестве партнера вы должны найти кого-то, кто дополняет ваши умения. Вам необязательно нужен кто-то успешный.
• Ищите правильных людей, а не лучших людей.
• Самое ненадежное в этом мире – это отношения между людьми.
• «Бесплатно» – очень дорогое слово.
• Сегодня будет непросто, завтра будет еще хуже, но послезавтра все будет прекрасно.

Чего нельзя делать

• Самые плохие качества для предпринимателя: быть снобом, не уметь адекватно оценивать обстановку, взять высокий темп и не иметь возможности его поддерживать, не обладать умением смотреть вперед.
• Если вы не знаете все про ваших конкурентов, или вы недооцениваете их, или вы не видите в них угрозу, то вы обязательно проиграете.
• Если ваш конкурент меньше вас или слишком слаб, вы все равно должны относиться к нему как к равному. Аналогично, если ваш конкурент гораздо больше вас, не бойтесь его.

Про свой бизнес

• Когда вы начинаете свой бизнес, это означает, что вы отказываетесь от стабильного дохода, больничных и годовых бонусов.
• С другой стороны, это означает, что ваши доходы не ограничены ничем, что вы будете более эффективно использовать свое время и вам не придется просить разрешения у других людей.
• Если ваши решения будут отличаться от решений ваших сверстников, то и ваша жизнь будет отличаться в ту или иную сторону.

Рубен ВАРДАНЯН: «Спокойная жизнь в Италии – большая иллюзия»

Статья британской Financial Times об известном армянском предпринимателе и меценате Рубене Варданяне.

Для человека, которого когда-то называли рекламной вывеской российского капитализма, Рубен Варданян удивительно спокоен относительно кризиса, бушующего вокруг. Сидя в своем кабинете в одном из главных деловых комплексов Москвы, которым он, помимо прочего, также владеет, в окружении трофеев и символов своего успеха, в ответ на вопрос о крахе рубля и рецессии Варданян отвечает как всякий русский: бывало и хуже.

«Все в этом мире относительно», – говорит он и начинает перечислять весь список российских экономических кризисов за последние четверть века после распада Советского Союза. – «Оглядываясь назад на последние 25 лет, могу сказать вам, вызовы есть всегда».

46-летний Рубен Варданян знает это лучше других. Будучи главным исполнительным директором компании «Тройка Диалог» – одной из ведущих инвестиционных компаний России за последние два десятилетия – он имел возможность без посредников наблюдать за каждым из экономических кризисов в стране.

В какой-то степени Рубен Варданян может позволить себе быть спокойным. Компания «Тройка» была продана государственному Сбербанку, крупнейшему кредитору России, еще в 2011 году, после чего он отошел от повседневного ведения дел в компании, хотя по-прежнему остается советником генерального директора Сбербанка.

Некоторые из его бывших коллег и конкурентов могут позавидовать точному выбору момента: аналитики ожидали резкого снижения доходов инвестиционных банков в России в 2014 году, так как выпуск акций и облигаций замедлился из-за западных санкций и снижения котировок. Многие западные банки переводили своих сотрудников из Москвы.

Тем не менее Рубен Варданян отвергает мысль о том, что Россия стала пустошью для инвестиционных банкиров.

По его словам, страна сейчас находится на очередном изгибе, точно так же, как в 1991 году, когда распад Советского Союза вызвал огромный политический и экономический переворот в России.

Рубен Варданян вспоминает 1991 год, когда он был очень молодым человеком: «Находясь в Москве, я сказал [себе]: у меня есть два варианта. При одном из них Советский Союз останется, мы повернемся назад, и я эмигрирую. При втором варианте Россия начнет строить капитализм, и это огромная возможность. Сейчас, спустя 24 года, я сижу тут с вами, и мы говорим о том же самом».

Так же как в 1991 году, Рубен Варданян желает, чтобы Россия выбрала рыночный путь: «Да, будут взлеты и падения, будут ситуации, при которых люди будут расстроены, как это не раз бывало в прошлом, но в конце концов этого уже не остановить, рыночная экономики в России продолжит свое существование».

В данный момент это может показаться чрезмерным оптимизмом. Возвращение Владимира Путина в 2012 году на третий президентский срок совпало с резким ростом влияния государства на российский бизнес.

Эта тенденция только усугубилась после начала экономического кризиса, ареста Владимира Евтушенкова, одного из самых богатых людей страны, нефтяную компанию которого отобрали и национализировали в конце прошлого года. Несмотря на то, что Евтушенков был недавно выпущен на свободу, по деловым кругам Москвы после этого пробежал ощутимый холодок.

Многие россияне из поколения Рубена Варданяна, которые взросли в 1990-х на волне большого рывка России на Запад, переезжают в Европу или Северную Америку. «Некоторые из моих друзей хотят покинуть страну, другие хотят отправить своих детей за границу», – признается он.

Переходя на русский язык – в первый и единственный раз за все интервью – Варданян называет себя оптимистом, который постоянно ворчит, – ворчащим оптимистом.

Нет никакого удовлетворения в том, чтобы утверждать, что страна не имеет будущего, а затем оказаться правым, считает он, так как в подобном случае это коснется всего мира. Идея о том, что можно эмигрировать в Италию или Испанию и «пить хорошее вино», проживая жизнь без всякого стресса, – это только «большая иллюзия».

И тем не менее выбранный им путь свидетельствует о том, что времена бума российского капитализма конца 1990-х и начала 2000-х годов вряд ли вернутся.

Потратив более 10 лет на создание компании «Тройка», Рубен Варданян затем продал ее и, оставшись с состоянием в $850 миллионов, в настоящее время посвятил значительные силы благотворительности.

Он был пионером российской инвестиционной банковской деятельности в 1990-е годы, а сейчас он стал пионером в сфере благотворительности в России.

«Сегодня в России появилось первое поколение людей, которые имеют богатство, которым нужно оставить что-то для следующего поколения. Это случилось впервые за последние 100 лет. В 1917 году эти люди исчезли и у большинства нечего было оставлять потомкам», – отмечает Рубен Варданян, добавляя при этом, что, согласно официальной статистике, 230 000 россиян зарабатывают более $1 миллиона в год. «Это не ультраолигархи, но если у вас есть миллион долларов, это уже большие деньги. Хотите ли вы потратить эти деньги сейчас или, возможно, направить часть на благотворительность? Это сложный вопрос».

Как это случилось ранее с инвестиционным банковским делом, сейчас Рубен Варданян ушел в мир благотворительности с головой. Он просвещает состоятельных россиян, которые задаются вопросом, что делать со своими миллионами, создает бизнесы для предоставления благотворительных услуг, а также привлечения филантропов. «Филантропия, как правило, означает, что вы даете деньги и забываете о них. Я же довольно активно участвую в принятии управленческих решений. Все как при капитализме... Сохраняется давление, тяжелое инвестиционное банковское дело, но от достижения результатов выигрывает благотворительная организация», – отмечает он.

Следуя примеру Билла Гейтса, Уоррена Баффета и присоединившегося к ним Владимира Потанина, которые обязались передать на благотворительность по крайней мере половину своего наследства, Рубен Варданян считает, что в такой стране, как Россия, недостаточно передавать на благотворительность только наследство: «В нашем случае, я полагаю, некоторые люди должны тратить это богатство уже сейчас, чтобы добиться изменений, так как в наших странах эти изменения необходимы гораздо раньше, чем в более развитых странах».

Четверо детей Рубена Варданяна унаследуют только его имущество. Остальную часть своего состояния он с супругой намерен потратить на благотворительные проекты.

Многие из его проектов сосредоточены на Армении, стране, где прошло его детство, стране его родителей. При этом Рубен Варданян подчеркивает, что у него нет армянского гражданства и он не имеет никаких политических амбиций.

➲18

17⊃

Варданян потратил около $80 миллионов на постройку самой протяженной в мире канатной дороги к монастырю Татев, построенному в IX веке на юге Армении, а также на восстановление самого монастыря. Он также построил международную школу сети United World Colleges в Дилижане, на севере Армении, которая, как он надеется, поможет открыть мир для молодых армян.

Варданян планирует провести специальный проект в связи со 100-летием Геноцида армян 1915 года, отдав должное людям и организациям, которые помогли спасти армянские жизни.

Рубен Варданян рассказал историю о том, как его дед в детстве был спасен от Геноцида американскими миссионерами, которые организовали приют для сирот.

«Я стал успешным, и сегодня я могу беседовать с вами о моем богатстве именно потому, что 100 лет назад четыре миссионера отправились в безумное место, где шла война, и спасли 150 детей, – напоминает Варданян. – Теперь, когда я стал богатым человеком, я хочу отблагодарить за это».

NovostiNK.ru

25 мудрейших цитат Конфуция

Конфуций (настоящее имя – Кун Цю) был обычным человеком, но его учение нередко называют религией. Хотя вопросы богословия и теологии как таковые для конфуцианства неважны вообще. Все учение строится на морали, этике и жизненных принципах взаимодействия человека с человеком.

Он был одним из первых, кто предложил идею построить высоконравственное и гармоничное общество. А золотое правило его этики звучало так: «Не делай другому того, чего не желаешь себе». Его учение нашло такой широкий отклик у людей, что его приняли в качестве идеологической нормы на уровне государства, и оно оставалось популярным почти 20 веков.

Его уроки просты для понимания каждому человеку – наверное, поэтому они вдохновляют настолько эффективно:

1. Три пути ведут к знанию: путь размышления – это путь самый благородный, путь подражания – это путь самый легкий и путь опыта – это путь самый горький.
2. Если ты ненавидишь – значит, тебя победили.
3. В стране, где есть порядок, будь смел и в действиях, и в речах. В стране, где нет порядка, будь смел в действиях, но осмотрителен в речах.
4. Перед тем как мстить, вырой две могилы.
5. Давай наставления только тому, кто ищет знаний, обнаружив свое невежество.
6. Счастье – это когда тебя понимают, большое счастье – это когда тебя любят, настоящее счастье – это когда любишь ты.
7. На самом деле жизнь проста, но мы настойчиво её усложняем.
8. Несдержанность в мелочах погубит великое дело.
9. Лишь когда приходят холода, становится ясно, что сосны и кипарисы последними теряют свой убор.
10. Люди в древности не любили много говорить. Они считали позором для себя не поспеть за собственными словами.
11. Советы мы принимаем каплями, зато раздаём ведрами.
12. Драгоценный камень нельзя отполировать без трения. Также и человек не может стать успешным без достаточного количества трудных попыток.
13. Благородный человек предъявляет требования к себе, низкий человек предъявляет требования к другим.
14. Побороть дурные привычки можно только сегодня, а не завтра.
15. Три вещи никогда не возвращаются обратно – время, слово, возможность. Поэтому: не теряй времени, выбирай слова, не упускай возможность.
16. Выберите себе работу по душе, и вам не придется работать ни одного дня в своей жизни.
17. Я не огорчаюсь, если люди меня не понимают, – огорчаюсь, если я не понимаю людей.
18. Попытайтесь быть хотя бы немного добрее, и вы увидите, что будете не в состоянии совершить дурной поступок.
19. В древности люди учились для того, чтобы совершенствовать себя. Нынче учатся для того, чтобы удивить других.
20. Можно всю жизнь проклинать темноту, а можно зажечь маленькую свечку.
21. Пришло несчастье – человек породил его, пришло счастье – человек его вырастил.
22. Красота есть во всем, но не всем дано это видеть.
23. Благородный в душе безмятежен. Низкий человек всегда озабочен.
24. Если тебе плюют в спину, значит ты впереди.
25. Не тот велик, кто никогда не падал, а тот велик, кто падал и вставал.

ԽՈՐԵՆ ԵՍԱՅԱՆԻ ՏԱՐԵԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Խորենի մայրը և իմ տատը Վրաստանի Ախալցիխե քաղաքից են, ու մենք երկուսով էլ հպարտ ենք, որ ախլցխացի է նաև Շառլ Ազնավուրի հայրը: Ուստի հռչակավոր հայորդու նկատմամբ մեր սիրտը տոգորվում է, թեկուզ և հեռավոր, բայց հարազատության զգացմունքներով: Նրանք ազատ խոսում էին վրացերեն: Այլ կերպ չէր էլ կարող լինել, քանի որ հայերի և վրացիների միջև բնավորության հոգեհարազատ լարեր կան: Բայց տեղը եկավ և ասեմ, որ հպարտանալու առիթ ավելի շատ ես ունեմ, քանի որ 1990 թվին Երևանում տեսա Շառլին և անմիջապես վրա տվեցի, թե ես եկել եմ ձեր հոր հայրենիքից, համաձայնեց պատասխանել լրագրողիս հարցերին...

Դառնալով մեր հերոսին, ասեմ, որ Խորեն Եսայանը մարդամոտ բնավորություն ունի, ինչ մարդու էլ հանդիպելիս լինի, իր պարզությամբ ջերմ զրույցի է բռնվում հետը և ստեղծում տրամադրող, բարեկամական մթնոլորտ: Իր ակտիվ կենսադիրքի շնորհիվ, ինչ գործի էլ եղել է, արագ կողմորոշվել է, ըմբռնել իրադրությունը, նախաձեռնել և հասել հաջողության: Ես թերթում եմ խնամքով ու ճաշակով կազմած նրա ծավալուն «դավթարը», ուր ամփոփված է իր բուռն կյանքի ու գործունեության տարեգրությունը, և համոզվում դրանում:

Խորեն Եսայանի կենսագրության հորձանքը սկիզբ առավ այն բանից հետո, երբ միջնակարգ դպրոցը դեռևս չավարտած, սիրահարվեց, կլանվեց Թագուշի հմայքներով և մի գեղեցիկ օր էլ փախցրեց: Դպրոցն ավարտեց հեռակա կարգով: Հույզերով լեցուն ժամանակը սահում էր, իսկ ուսման ծարավը հանգիստ չէր տալիս նրան: Հայաստանում Արմո Հարենցի հեռակա մանկավարժական ինստիտուտը ընդունվել չհաջողվեց, պարզապես վիճաբանեց քննություն ընդունող դասախոսի հետ: Բայց Խորենի նման աչքաբաց և նյութապես ապահովված պատանին չէր կարող բարձրագույն կրթություն չստանալ, մի բան, որ հաշվապահական կուրսեր ավարտած երիտասարդ կինը բարոյապես աջակցում էր իրեն: Խորենը գիտակցում էր, որ բարձրագույն կրթությունը հացի և ջրի պես անհրաժեշտ է ժամանակակից երիտասարդի համար: Եվ ընդունվեց Մոսկվայի պետական պատմա-արխիվային ինստիտուտի հեռակա բաժինը: Ի դեպ, այդ շենքը մինչև այսօր պատմական է նաև նրանով, որ Իվան Ֆեոդորովը Պյոտր Մստիլովեցի հետ 1563 թ. այստեղ է տպագրել աշխարհում առաջին «Առաքյալը» ռուսերեն գիրքը: Դա հպարտությամբ է լցնում Խորենի էությունը: Բայց գործուն երիտասարդին ո՞վ կթողներ գյուղից գնալ քաղաք և արխիվներում ձանձրանալ: Գյուղում աշխատած տարիներին Խորենը մշտապես ընտրվել է գյուղխորհրդի պատգամավոր, առաջ քաշել գյուղացիներին հուզող անհետաձգելի հարցեր, նպաստել դրանց իրագործմանը:

Ես թերթում եմ Խորենի վերոհիշյալ «դավթարը» և տեսնում նրա հարուստ կյանքի հետաքրքրությունների ոլորտները՝ պարզ ու մարդկային, ընկալելի և սրտառուչ, անբռնազբոս վարմունքով լեցուն: Իր աշխատանքային անբասիր գործունեությանը զուգահեռ նա ակտիվորեն թղթակցել է ինչպես «Սովետական Վրաստան», այնպես էլ Աբխազիայի մարզային և շրջանային թերթերին, տպագրել հարյուրավոր զանազան բնույթի թղթակցություններ, որոնք այսօր կազմում են, ինչպես իր, այնպես էլ իր շրջապատում ապրած մարդկանց կյանքի սխրանքներով լեցուն հայրենասիրական գործերի դրվագների տարեգրությունները: Դրանք լուսանկարների հետ միասին խնամքով ամփոփել է մի ծավալուն ալբոմում: Ժամանակ է անցել, սոցիալիստական իրականության պայմաններում ապրած մարդկանց այժմ պարտադրել են նոր կարգեր, որոնց դեռ պետք է ընտելանալ, մերվել, կյանքի սրտամոտ կերոններ գտնել մշտապես հարմարվելու համար: Իսկ այն հուշերով և հիշողություններով լեցուն անցյալը մնացել է տաք արյան վազքի մեջ և երբեք չի մոռացվում: Այդ «անցյալը» Խորեն Եսայանի հոգու հարստությունն է, նրա բուռն կյանքի անմոռանալի անցուդարձը, որով կարող է հպարտանալ յուրաքանչյուր բանական մարդ: Եվ հայորդին, իրոք որ, հպարտանում է:

Սկզբում Խորենը աշխատեց որպես ակումբի վարիչ, աշխուժացրեց գյուղական մշակութային օջախի նշանակությունը: Բազմաժաշտա գյուղի երիտասարդության համար այն դարձավ ոչ թե սոսկ հավաքատեղի, այլ պատանիների և աղջիկների համար իրենց ընդունակությունները հանդես բերելու ձգող օջախ: Սկսեցին գործել գեղարվեստական խմբակներ, կազմակերպվել շախմատի մրցույթներ, իսկ հայտնի նկարիչ Մինասի և համշենցի կոմիկ արտիստ Մայիս Կարագոզյանի հետ Երևանի գեղարվեստա-թատերական ինստիտուտի հանրակացարանի մի սենյակում ուսանողական տարիներն անցկացրած Միհրան Սարգսյանը դպրոցի ուսուցիչների մասնակցությամբ թատերական մի քանի բեմադրություններ իրականցրեց: Գյուղի հողագործները երեկոները հեռուստացույցի տեսաշրջանակների առջև ձանձրանալու փոխարեն սիրով գալիս էին ակումբ՝ ներկայացումներ դիտելու, գեղարվեստական հաճույք ստանալով, բավարարում իրենց հոգևոր պահանջները:

Բազմաճյուղ կոլտնտեսությանը հարկավոր էին միջին օղակի աշխատանքները կազմակերպողներ: Եվ Խորեն Եսայանը նշանակվեց բրիգադավար: Թեյագործ մեխանիզատորները մեկ հեկտարից հավաքում էին ավելի քան 19 տոննա կանաչ թեյատերևի բերք, որը Աբխազիայում և Վրաստանում համարվում էր ռեկորդային: Աչքի էին ընկնում ծխախոտաբույծները, այգեգործները հավաքում էին մանդարինի, կիտրոնի, նարինջի և թուրինջի առատ բերք: Գյուղատնտեսական աշխատանքները հմտորեն կազմակերպելու համար կոմունիստ Խորեն Եսայանը ընտրվեց կուսակցական կոմիտեի քարտուղար: Կուսկոմիտեն իր ծավալուն գործունեությամբ նպաստեց գյուղատնտեսական մթերքների արտադրության գաղափարական ապահովմանը: Խորենի կուսկոմիտեի քարտուղար եղած տարիներին էր, որ տարբեր ժամանակներ գյուղ այցելեցին հայ ժողովրդի պանծալի զավակներ Հովհաննես Բաղրամյանը և Համազասպ Բաբաջանյանը, ծովակալ Նիկոլայ Օմելկոն, երգահաններ Արայիկ Բաբաջանյանը, Ալեքսանդր Հարությունյանը, Գեղունի Չտյանը, «Սովետական Վրաստան» թերթի խմբագրության աշխատողները, Ղարաբաղի երգի-պարի համույթի մասնակիցները, հանրաճանաչ այլ անձինք և խմբեր: Հիշարժան էր համշենցի ճանաչված երգիչ Գեորգի Մինասյանի համերգը: Խորենը անակնկալ երկու հանդիպում է ունեցել նաև ժողովրդական երգիչ Ռուբեն Մաթևոսյանի հետ: Դրանք լրացրել են գյուղական միջավայրում ապրող Խորեն Եսայանի հոգևոր էությունը, հարստացրել հոգին: Մի օր էլ Գուլրիփշի շրջանի ղեկավարությունը նկատեց ձեռներեց կոմունիստի կազմակերպչական ընդունակությունները և առաջ քաշեց շրջանային խորհրդի կոմունալ բաժնի վարիչի պաշտոնում: Դա այն ժամանակ էր, երբ Վրաստանի կառավարությունը որոշում էր ընդունել գեղեցիկ տեսքի բերել բարձր շենքերի ճակատային մասերը, մաքրել խիճ ու ցախերից գերեզմանոցները, բարեկարգել ջեռուցման և ջրամատակարարման համակարգը, կարիքավորներին ապահովել հարմարավետ բնակարաններով: Խորեն Եսայանը իրեն հատուկ եռանդով գործի լծվեց, բայց հազիվ մի տարի էր անցել,

⊃20

19Ձ

երբ սկսվեց վրաց-աբխազական պատերազմը: Քանի որ Գուլրիփշի շրջանում հիմնական բնակիչները մեգրելներ էին, Խորենը չէր կարող բացեիբաց արտահայտել իր համակրանքը աբխազների նկատմամբ...

Այժմ Խորեն Եսայանը բնակվում է Տուապսե քաղաքում՝ ապրած տարիների հուշերով լեցուն: Ես այստեղ էլ կարող էի ավարտել հոդվածս, սակայն հերոսի կերպարը լրիվ պատկերացնելու համար հարկ եմ համարում ընթերցողին ներկայացնել նաև նրա հոգևոր առօրյան բնութագրող մի քանի հիշարժան դրվագներ:

Խորենի ավագ եղբայրները՝ լեյտենանտ Անդրանիկը և շարքային Ալբերտը հերոսաբար կռվել են հայրենական պատերազմում, երկուսն էլ զոհվել են անհավասար մարտերում՝ Կուբանի Կրիմսկի շրջանում և Բելոռուսիայի Վիտեբսկի մարզի Շապորա գյուղում: Սգի ճիրաններում տառապող հայրը Ավագը, ասել է կրտսեր որդուն.

– Ես գերեզմանում էլ հանգիստ չեմ մնա, եթե չիմանամ, թե որտեղ են հանգչում զավակներիս մարմինները:

Եվ Խորենը համառորեն սկսում է գրություններ ուղարկել զանազան արխիվներ, իմանում եղբայրների մասին, գնում եղբայրական գերեզմաններից երկու բուռ արյունոտ հող բերում որպես սրբություն, որպես ջահել կյանքը զոհաբերած եղբայրներից հիշատակ: Այս մասին թերթերում տպագրած Խորենի հոդվածները անհնար է կարդալ առանց հուզվելու:

Խորենն ունի մի քանի հիշարժան կրծքանշաններ, որոնցից մեկը ստացել է կոմերիտմիությունում ակտիվ աշխատանքի համար: Այն ստորագրել է ՍՍՌՄ կոմերիտմիության Կենտկոմի առաջին քարտուղար Եվգենի Տյաժելնիկովը:

Խորենը հպարտությամբ է խոսում փեսայի՝ Սմբատ Վարդիկյանի մասին: Լեռնային Ծեբելդա գյուղում հասակ առած պատանին դպրոցն ավարտելուց հետո ուսանեց Օմսկի ավտոճանապարհային ինստիտուտում: Կոմերիտական Սմբատը իր հասակակիցների հետ մեկնեց Բայկալ-Ամուրյան մայրուղու շինարարություն: Քանի -քանի անգամ ինժեներ Սմբատ Վարդիկյանը անցել է դարի մայրուղիով, գործնական ցուցումներ տվել շինարարներին, հետո նշանակվել գարաժի վարիչ, ստացել պատվոգրեր ու դրամական պարգևներ, արժանացել ԲԱՄ–ի կոմերիտմիության կոմիտեի դրոշի առջև լուսանկարվելու պատվին, ընդունվել կոմունիստական կուսակցության շարքերը: Անմոռանալի է Սմբատի կյանքում ԲԱՄ–ում տեղի ունեցած կոմերիտական հարսանիքը սիրած աղջկա՝ բժշկուհի Սաթենիկ Եսայանի հետ: Թերթերում բազմաթիվ թղթակցություններ են տպագրվել ԲԱՄ–ի անձնվեր շինարար Սմբատ Վարդիկյանի մասին, իսկ աները՝ Խորեն Եսայանը, դրանք տեղավորել է իր տարեգրության մեջ:

Խորենի հարստությունը նաև նրա երեք աղջիկներն են իրենց ընտանիքներով, հինգ թոռները և չորս ծոռները:

Սիրավան ՍԵՎՈՒՆԻ
Լրագրող

ԱԼԲՈՄԱՅԻՆ

Խորեն Եսայանին

Ոտիդ տակ որքան էլ փորեն,
Դու միշտ առույգ մնաս, Խորեն,
Ճամփիդ առատ լինի ցորեն,
Հեռու փախչի ամեն բորեն:

Դու մարդ էիր սովետի,
Միշտ արժանի գովեստի,
Այժմ եկան նոր կարգեր,
Հետը բերին վա յ բարքեր:

Վրդովվեցիր դու շատ խիստ,
Դարձար համեստ մի տաքսիստ:

Խոտոր եղավ փառքիդ ճամփան,
Առաջ անցան մարդիկ անբան,
Չկա ոմանց երբեք ներում,
Դու սավառնիր քո եթերում:

23 դեկտեմբերի, 2014 թ.

ՓԱՌՔԻ ՄՈԼՈՒՅՔՈՎ

Հանճարների ճաճանչները
Շող են տվել դարերին,
Նրանց փառքի ճամփաները
Ձգվել կապույտ երկնքին:

Եվ աստղավառ փայլ են տվել
Ուղիներին մարդկության,
Պրպտումով ի հայտ բերել
Հրաշքները մեր տիտան:

Դու էլ անվերջ ջանք թափեցիր
Բարձունքների տիրանալ,
Գիշերները գիրք սերտեցիր,
Տենչում էիր մարդ դառնալ:

Համառորեն ուսում առար,
Որ չմնաս ստվերում,
Եվ լուսավոր դու մարդ դարձար
Բազափոստա ձեր գյուղում:

Եվ թրծվեցիր կյանքի բովում
Խորախորհուրդ գիտությամբ,
Լողողները քեզ են գովում,
Որ չես արել հուսախաբ:

Մարդկությունը դար ու դարեր
Չի մոռանա քեզ երբեք,
Կմաշվեն շատ լեռ ու քարեր,
Դու կմնաս հար անբեկ:

Ջուրն ես խմել Տրուսկավեցի,
Ամրացել ես կաղնու պես,
Հմայքներին հուր կանացի
Դիմացել ես պարզերես:

Յոթ գլխանի դևերն անգամ
Ուզեցել են քեզ գրկել,
Բայց դու թափով քո առնական
Կարողացար գլխատել:

Գլուխները մեկ-մեկ նետել
Կատուներին, շներին,
Արմատներով ծառեր փետել,
Ծաղիկ դնել ձյուղերին:

Դյուցազնական քո ուժի դեմ
Չի դիմանա ոչ մի լեռ,
Դուռն է բացել քանի՞ եդեմ,
Որ գիրկն առնի քեզ անմեռ:

Հանճարների փառքի ճամփով
Դու էլ կերթաս դեպի վեր,
Ձգտումներդ հզոր թափով
Քեզ տալիս են լայն թևեր:

Բաղ ու բախչան մանդարինի
Քեզ նպաստեց վերելքի,
Ի շնորհիվ գումարների
Հարթվեց ուղին քո փառքի:

Դու «Մոսկվիչով» դպրոց եկար՝
Հագած շքեղ մի կոստյում,
Բայց ոչ մեկի հագին չկար,
Բոլորն էին նախանձում:

Ասին՝ առանց կոստյում արի
Դու ամենքին հավասար,
Քո կոստյումը սիրտը կայրի
Չունեցողի աչքը չար:

– Նախանձում ես, – դու ասացիր, –
Քո դպրոցի ուսուցչին –
Դու էլ ինձ պես կհագնեիր,
Ունենայիր փող կարգին:

Ամեն անգամ կերուխումի
Թամադան ես դու լինում,
Եվ սեղանը մարդկանց քեֆի
Բլբուլ լեզվով քաղցրացնում:

Պոետների գրածներից
Քառյակներ ես մեջ բերում,
Եվ մտքերով շոնդալից
Լողողներին միշտ գերում:

Եվ ծափեր են հնչում զվարթ
Հարսանեկան հանդեսում,
Հարսն է նայում փեսին անթարթ,
Քեզ է, սակայն, նա տեսնում...

Դու էլ երբեք քեզ չես կորցնում,
Թիրախումս ես միշտ կանանց,
Նրանք թաքուն քեզ երազում
Այրվու մ, եփվու մ են անանց:

Ամեն անգամ կին տեսնելիս
Կաքավում է ձիդ վայրի,
Արյունդ բարկ եռք է տալիս,
Քիչ է մնում քեզ այրի:

Բայց դու հանկարծ թափ ես առնում,
Դառնում հեծյալ մի ասպետ,
Հղիզոններ մով սավառնում,
Ո՞վ կմրցի էլ քեզ հետ:

Բախտի բան է կյանքը, բալամ,
Մինն ապրում է թևելով,
Մինն էլ օրն է մաշում հարամ,
Էշն է քշում հևալով:

Սուրբ ընտանիք դու ունեիր,
Եվ Թագուշն էր հարազատ,
Ափսո՜ս, նրան դու շուտ կորցրիր,
Սիրտդ լցվեց վիշտ ու դարդ:

Դու ուզեցիր արու զավակ,
Երեք աղջնակ ծնվեցին,

Ձ21

20Ձ

Հեռստեցիր հանց ավազակ,
Երբ որ տնից չվեցին:

Թոռ ու ծոռի տեր ես հիմա,
Փափկացել է սիրտդ բիրտ,
Նրանք խելոք և գործունյա,
Ժառանգներ են քեզ պես կիրթ:

Թոռ ու ծոռդ կարիք չունեն,
Միշտ հպարտ են պապիկով,
Բայց ես գիտեմ, նրանք կուզեն,
Որ չխաբես կապիկով:

Փառքի գերի հավերժ եղար,
Միշտ ձգտեցիր գանձ ու գահ,
Առաջ անցան քանի՜ տխմար,
Դու չդարձար նախագահ:

Բրիգադի ղեկը տվին,
Գործի անցար թև առած,
Արարեցիր ամբողջ տարին
Տեղամասում քեզ տրված:

Քանի՜ հոգու տանը թմրած
Դու բուժեցիր քո վարքով,
Ապա նրանք խելքի եկած
Կյանք վարեցին նոր բարքով:

Կոմունիզմի մատույցներում
Աշխատեցին թափ առած,
Եվ ստացան լուրջ հատուցում՝
Բերք ու բարիք ամբարած:

Քո ձգտումը վեհ է, բարի,
Լի է փառքի մոլուցքով,
Քանի սաղ ես, մի՛ դադարի
Ելնել աստղոտ բարձունքով:

Դեռ էվերեստ կբարձրանաս
Ձնագնդի խաղալու,
Աստղերի մեջ երկնահաս՝
Մարսուհիներ գերելու:

Սևունին էլ, նոքար դառած,
Փառքիդ երգն է երգելու,
Վառ կերպարդ արեգնացած
Սերունդներին տանելու:

Իմաստուններ բազմաբեղուն,
Հին դարերից առ այսօր,
Մի կողմ թողած հանգիստ ու քուն,
Փառքն են գովում քո հզոր:

Ճառագում ես հորիզոնում՝
Ստվեր նետած արևին,
Նրանք անվերջ քեզ են տենչում,
Կարոտ են քո բարևին:

Քո արձանը պիտի դրվի
Կովկաս լեռան կատարին,
Որ քո ջանը մոտիկ լինի
Ամբողջ տարին արևին:

Որ ճառագես արև դառած
Բոլոր մարդկանց սրտերին,
Իսկ քո սիրտը կրակ արած,
Միշտ ջերմացնես ցրտերին:

Արծիվները թևատարած
Կգան ուսիդ կնստեն,
Ոչխարները իրենց որսած
Աչքիդ առաջ կլափեն:

Դու քարակերտ բոյ–բուսաթով
Շուք ես տալու լեռներին,
Եվ վաստակած փառք ու պատվով
Զարդարելու դարերին:

Ինչ է պակաս Ալինից,
Որ ցցվել է ամենուր,
Բրոնզացած նայում վերից,
Ղարաբաղն է տենչում զուր:

Քո ուղին է հարթ ու պայծառ,
Ոգորումով ակնբախ,
Տիեզերքի դուռն անպատճառ
Բացելու ես դու անվախ:

Արժանի ես դու կրկնակի՝
Քո վաստակով համարձակ
Շարքում լինել գիտունների
Եվ ստանալ մրցանակ:

Քո ընթացքի ամեն պահին
Քամի լինի համընթաց,
Երբ բարձրանաս երկնի գահին,
Կանայք կգան գրկաբաց:

Սեր ու սիրով օրդ կանցնի
Երկնի անհուն կապույտում,
Կվրնջա թամբած քո ձին,
Որ սավառնես աստղերում:

Թեև տարիդ առաջ գնաց,
Նպատակներ ունես վառ,
Աչքդ, հաճախ, սիրուն կանանց,
Կուզես գրկել անպատճառ:

Ջի լավ գիտես բուրմունք տվող
Կյանքի ավիշ հուր կանանց,
Եվ գերվում ես դու անսքող
Հրապույրով միշտ նրանց:

Եվ գոչում ես դու բարձրաձայն՝
Միշտ առույգ ես և ջահել,
Ընկերներդ ծերուկ դարձան,
Դու պատրաստ ես դեռ սիրել:

Մի՛ շտապիր երբեք կյանքում
Անցնել գետեր ու ծովեր,
Շտապողն է հաճախ տնքում
Գործերի մեջ ուժից վեր:

Փառքը ինքը քո հետևից
Ջրնգալով դեռ կգա,
Դափնիների իր ճյուղերից
Մի ճոխ պսակ քեզ կտա:

Կբարձրանաս մտքով Պառնաս,
Ոչինչ չկա քեզ անհաս, –
Թե բանաստեղծ ցցուն դառնաս,
Գիրք կարդալով զորանաս:

Թև ու թիկունք լինել մեկին
Հոգուդ պարտքն է մշտական,
Անկեղծ կօգնի խեղճ տկարին
Քեզ պես մարդը պատվական:

Ո՛րը ասեմ, ո՛րը՝ թողնեմ,
Խղճի տիպար, իմ Խորեն,
Ամեն անգամ սրտանց կուզեմ
Թշնամիքդ թող կորեն:

Տորիչելյան դատարկություն
Ուղեղներում կա ոմանց,
Զգոն եղիր, մհա արթուն,
Որ չհանդիպես դու նրանց:

Արժանիքդ զետնով չտաս,
Ջի դու վեհ ես, իմաստուն,
Քո բարձունքը, լավ իմանաս,
Չի հանդուրժում խտրություն:

Դեռ լեգենդներ պիտի հյուսեն
Բերնեբերան քո մասին,
Սերունդներին անվերջ ասեն,
Որ արև ես ու լուսին:

Ներող եղիր, հերոս արի,
Գովքդ չարի ըստ հարգի,
Մոլորվեցի քո կերպարի
Շողերի մեջ երևի...

Հոմերոսը աշխարհ թող գա,
Թող գա նաև Ֆիրդուսին,
Աքիլլեսին քացին իր տա,
Բոնապարտին փառքը սին:

Քե՛զ կմհա փառքի դափնին,
Նրանց տրված շատ իզուր,
Գովքդ կանի քո Սևունին,
Երկնքի մեջ միշտ լազուր:

Հունվար, 2015 թ.

Սիրավան ՍԵՎՈՒՆԻ

ՆԵՆԳ ՈՐՈՇՈՒՄ

Որոշում կա, որ սրտից է բխում,
Որոշում էլ կա՝ փախել ես ուզում,
Նոր տարում նման որոշում արին,
Իրար խառնեցին չարն ու բարին:
Այդ որոշումը հենց որ ընդունվեց,
Մեր մարդկանց սիրտը, հոգին պղտորվեց:

Ուզում են փողը գանձել գրպանի,
Ոչ թե ըստ տանը ապրող շնչերի,
Այլ անպետք ընկած բազում մետրերի,
Որ տանտիրոջը նույնիսկ պետք էլ չի:
Քառմետրերի համար գումար են գանձում,
Մի՞ թե մետրերը թափոն են ծնում,
Ով հնարել է նմա՞ն որոշում,
Իր որոշումից մի՞ թե չի խմրշում,
Որքան էլ նրա ականջը կանչի,
Որոշումը այս խելքի մոտիկ չի:

Պետք է ուշ դարձնել մարդկանց զանգատին,
Նենգ որոշումը սեղմել իր ճակտին:
Որոշում է այս, անշուշտ, արտառոց,
Պետք է տիրոջ հետ նետել աղբանոց:

6 փետրվարի 2015 թ.

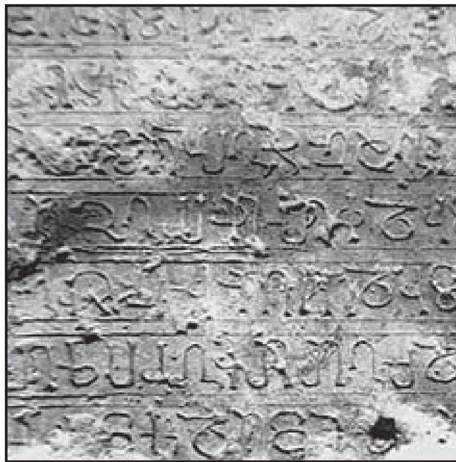
Սիրավան ՍԵՎՈՒՆԻ
Լազարևսկ

ՀԱՅԵՐԵՆՈՎ ԳՐԵՐ ՄԱՇՏՈՑԻՑ 4 ԴԱՐ ԱՌԱՋ

Նախաքրիստոնեական շրջանում գոյություն ունեցած հայերեն գրի եւ գրականության մասին վկայություններ են պահպանվել անտիկ օտար հեղինակների երկերում: Հռչակավոր հույն փիլիսոփա եւ պատմագիր Մետրոդորոս Սկեփսիացին, ապրելով Պոնտոսում եւ Հայաստանում մինչեւ մ.թ.ա. 70 թ., գրել է Տիգրան II-ի պատմությունը եւ «Կենդանիների բանականությունը» փիլիսոփայական երկը: Այս վերջինը, ըստ Փիլոն Եբրայեցու (Ալեքսանդրացու) հաղորդման, որն ապրել է մ.թ.ա. I դ. վերջին քառորդից մինչեւ մ.թ. I դ. կեսը, թարգմանված է եղել հայերեն: Փիլոն Եբրայեցու նման քաջատեղյակ եւ բծախնդիր օտար հեղինակի այս համոզիչ հաղորդումը մեր թվարկության դարագլխին գոյություն ունեցած հայալեզու գրականության մասին, որ վկայակոչվում է առաջին անգամ, չի կարող չասասանել նույնիսկ ամենակարծր հակաթեզերը:

Հենց միայն Փիլոնի սույն վկայությունը բավական է ժխտելու այն տարածված կարծիքը, որ եթե նախամաշտոցյան շրջանում գոյություն է ունեցել գրավոր հայ գրականություն, ապա միայն հունարեն, ասորերեն կամ պարսկերեն լեզուներով, իսկ հայոց լեզվով եղել է միայն բանավոր գրականություն, այսինքն բանահյուսություն: Եվ անմիջապես հարց է ծագում՝ ի՞նչ գրով են գրված եղել երեք հայալեզու գրքերը, եթե ոչ հայերեն այբուբենով, որի մասին վկայում է III դարի ժամանակագիր եւ եկեղեցական մեկնիչ Հիպպողիտոսը: Հունարեն բնագրով իր «Ժամանակագրության» մեջ գրված Ալեքսանդր Սեւերոս կայսեր 13-րդ տարում՝ մ.թ. 234 – 235 թթ., Հաբեթի ցեղի 47 ազգերի շարքում որպես գրագետ (գիր ունեցող), Հիպպողիտոսը հիշատակում է հետեւյալ յոթին իբերներ, լատիններ, որոնց գիրը եւ հռոմներն են գործածում, իսպանացիք, հույներ, մարեր, հայեր:

Խորենացու վկայությամբ, Բարդածան ասորի պատմագիրը, որ Եդեսիայից էր, մտավ Անի կամ Հանի ամրոցը, կարդաց Ողյումպ քրմի մեհենական պատմությունը, որի մեջ թագավորների գործերի հետ միասին հիշատակված էր Տիգրան վերջին հայոց թագավորի ձեռքով նրա եղբայր Մաժան քրմապետի գերեզմանին կառուցված բագինը Բագրեւանդի Բագավանում: Ի՞նչ լեզվով էր գրված այդ մատյանը – եթե Բարդածանը, ինչպես վկայում է Խորենացին, այդ պատմությունը փոխադրել է ասորերենի եւ ապա հունարենի, նշանակում է՝ մեհենական պատմության բնագիրը պետք է եղած լիներ հայերեն եւ գրված հայերեն գրերով:

Ուսումնասիրողներից ոմանք, ինչպես Ա. Աբրահամյանը, ենթադրում են, թե մատյանը գրված է եղել արամեական գրով, բայց այս կարծիքը հիմնավոր չէ: Ասորիներն իրենք իսկ արամեական գիր են գործածում հատկապես Եդեսիայի շրջանում: Նույնը վերաբերում է Տիր աստծո մեհյանին: Գերմանացի խոշոր հայագետ Յ. Մարկվարտը իր «Հայոց այբուբենի ծագումը եւ Մաշտոցի կենսագրությունը» ուսումնասիրության մեջ ժխտում է հայ մատենագրության գոյությունը մինչեւ V դարը հետեւյալ փաստարկով. «Այս երկրի լեզվով չէր գրվել դեռ ոչ մի տող, որովհետեւ այն ժամանակվա հայտնի այբուբեններից եւ ոչ մեկը ի վիճակի չէր արտահայտելու հայերեն բազմաթիվ ու դժվարին հնչյունները»: Գերմանացի հայագետի այս ուշագրավ միտքը մեզ բերում է հակադարձ տրամաբանության՝ եթե նախամաշտոցյան շրջանում եղել է հայ մատենագրություն, ապա դա կարող էր լինել միայն հայերեն այբուբենով, եւ ոչ թե արամեատառ կամ հունատառ: Եվ առհասարակ, մի շատ բնական հարց է ծագում. հնարավո՞ր է արդյոք, որ ժողովուրդն ունենա գրի ու դպրության Տիր աստված, այդ Տիր աստծուն նվիրված դպրության մեհյան, բայց սեփական գիր եւ դպրություն չունենա: Օտար դպրության, օտարագիր եւ օտարալեզու մատենագրության համար հայրենի աստվածություն չի ստեղծվում:

XIII դարի հայ պատմիչ Վարդան Արեւելցին (Պատմութիւն տիեզերական, Մոսկվա 1861, էջ 70) վկայում է Լեւոն արքայի օրոք Կիլիկիայում հայտնաբերված դրամի մասին, որի վրա հայերեն լեզվով դրոշմված են եղել հեթանոս հայ թագավորների անուններ, որով եւ պատմիչը հաստատում է Մեսրոպ Մաշտոցից առաջ հայերեն գրերի գոյությունը. «Եւ զի լեալ է հայերէն գիր ի հնոյն – վկայեցաւ ի ժամանակաս Լեւոնի արքայի. զի գտաւ դրամ ի Կիլիկիա հայերէն գրով դրոշմեալ զանուն կռապաշտ թագաւորացն Հայկազանց»: Նման հարցադրումներն արդեն իսկ իր մեջ կրում է նախամաշտոցյան գրի գաղափարը, որն ունի կողմնակիցներ, բայցեւ ավելի մեծ թվով հակառակորդներ, որոնք կարծում են, թե նախամաշտոցյան գիրը կարող է նսեմացնել Մաշտոցի հանճարը: Կատարյալ թյուրիմացություն: Ահավասիկ մեր հին հեղինակներից շատերը եւ առաջին հերթին 5-րդ դարի ներկայացուցիչները՝ սկսած Սահակ Պարթեւից եւ Մեսրոպ Մաշտոցից, նրանց աշակերտներ Կորյունը, Դավիթ Անհաղթ փիլիսոփան եւ Մովսես Խորենացին, ապա եւ Ղազար Փարպեցին եւ այլք, ընդունում են հեթանոսության շրջանում հայոց դպրության գոյությունը. հայոց գրերի գյուտի 1600-ամյակին նվիրված միջազգային գիտաժողովում իմ զեկուցման մեջ ես ցույց տվեցի, որ ինքը Մաշտոցը, երկար ժամանակ Եդեսիայում եւ Ասորիքում՝ դպրության հեթանոս ճարտարների մոտ որոնել է հայոց հին գրի ամբողջական այբուբենը: Վերը իմ հիշատակած Փիլոն Եբրայեցին՝ իր ժամանակի ճանաչված մտածողներից մեկը, որին Էնգելսը քրիստոնեության հայր է անվանում, իր եզակի վկայությամբ գալիս է հաստատելու հայալեզու գրականության իրողությունը դեռեւս մեր թվարկության սկզբին՝ Մեսրոպ Մաշտոցից 4 դար առաջ:

Ալբերտ ՄՈՒՇԵՂՅԱՆ
Բանասիրական գիտությունների դոկտոր

Հեռավոր այմարները խոսում են մեր մայրենիով

Պարզվում է, որ Կենտրոնական Ամերիկայում՝ Տիտիկակա լճի ավազանում, ապրում է մի ժողովուրդ՝ այմարա, որը լեզվական կապ ունի հայերի հետ: Նա գործածում է բազմաթիվ բառեր, որ հայերենի փոխառություններ են: Այս բացահայտման հեղինակը բանասիրական գիտությունների թեկնածու Մերի Սարգսյանն է: Նա ռուսական բանասիրության մասնագետ է, թարգմանություններ է արել ռադիոֆիզիկայի, ճարտարապետության ոլորտներում, հայերեն է թարգմանել ակադեմիկոս Պարիս Հերունու «Հայերը եւ հնագույն Հայաստանը» գիրքը: 2011 թ. նրա թարգմանությամբ տպագրվեց Անաստասիա Ցվետաեւայի «Մոգական զանգահարության վարպետը. ասք հանճարի մասին» գիրքը՝ հայազգի երաժիշտ Կոնստանտին Սարաջեւի մասին, որը մեկ օկտավայում լսում էր 1701 հնչյուն այն դեպքում, երբ սովորական մարդն ի վիճակի է լսել ընդամենը 23-ը: Մերի Սարգսյանի հետ զրույցը այմարա ժողովրդին առնչվող ուշագրավ բացահայտումների մասին է:

– Միշտ մտածում էի, թե ի՞նչ է նշանակում «Սասուն» բառը, ինչու՞ Աճառյանի կամ մեկ այլ բառարանում դրա ստուգաբանությունը չկա, – իր զրույցն այսպես սկսեց իմ զրուցակիցը: – Մենք ունենք Սասուն երկրի անուն, սարերի անուն եւ «անսասան» բառը, ուրիշ ոչինչ: Որոշ գրքերից իմացա այմարա հին ժողովրդի մասին, որը, ըստ ուսումնասիրողների, աշխարհի ամենահին լեզուներից մեկն ունի, իր մշակույթով ծաղկել է 15 հազար տարի առաջ, եւ ունեցել լեգենդ: Լեգենդ, որը կրկնվում է մի քանի ժողովուրդների մոտ: Պատմում են, որ ծովով իրենց մոտ եկան սպիտակամորթ, զանգրահեր, շիկահեր, կապտաչյա մարդիկ, որոնք համարվել են իրենց աստվածները, որովհետեւ գալով այստեղ՝ իրենց սովորեցրել

⊃23

«Եվրատեսիլ-2015» երգի մրցույթում

Հայաստանն այս տարի նորովի կներկայանա «Եվրատեսիլ-2015» երգի մրցույթում: Հավատարիմ մնալով մրցույթի այս տարվա նշանաբանին, ոգեշնչվելով Հայոց ցեղասպանության 100-ամյա տարելիցի խորհրդանիշ անմոռուկի գաղափարով, ինչպես նաև առաջնորդվելով բազմաթիվ սփյուռքահայերի ցանկությամբ, ովքեր միշտ եղել են եվրատեսիլյան մեր պատվիրակների կողքին, Հանրային հեռուստաընկերության ստեղծագործական խումբը որոշել է մրցույթին ներկայացնել նոր ձևաչափ:

Որոշվել է այս տարի համախմբել 1915 թ-ին աշխարհի 5 մայրցամաքներում (Եվրոպա, Ասիա, Ամերիկա, Աֆրիկա, Ավստրալիա) սփռված հայ ժողովրդի նոր սերնդին:

Խմբում ծագումով հայ 5 երգիչներ են, ովքեր զուգակցվում են անմոռուկի 5 թերթիկների հետ, իսկ Հայաստանից կմիանա ևս մեկ մասնակից, ով կհամախմբի թերթիկները: Հատուկ մրցույթի համար ձևավորվելիք խումբը կկրի «Genealogy» անվանումը՝ 6 արտիստ, 6 ճակատագիր, 1 պատմություն:

Երգի վերնագիրն է՝ «Don't deny» («Մի՛ ժխտիր»):

Եվրոպան ներկայացնող Եսայի Ալթունյանը ֆրանսիացի երգիչ-երգահան է: Երգել է «Pop Idol» խմբում, ապա որպես մենակատար իր իսկ գրած երգերով մասնակցել է բազմապիսի հեռուստաշոուների, համագործակցել մաեստրո Միշել Լեգրանի հետ: Այժմ Եսային գործունեություն է ծավալում նաև ԱՄՆ-ում: Ինչ վերաբերում է Հայոց թեմային, ապա երգիչը, կարելի է ասել, մեծացել է Եղեռնի մասին պատմությունների ներքո: Նրա պապը՝ ջարդերից մազապուրծ եղած Նշանը, անգամ գիրք է գրել՝ նկարագրելով 1915-ին իր տեսած արհավիրքը: Ուստի պատահական չէ, որ վերջերս՝ ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի առիթով Եսային նկարահանեց «Je n'oublie pas» («Չեմ մոռանա») երգի տեսահոլովակը:

ԱՄՆ-ի ներկայացուցիչ Թամար Կապրելյանը ծնվել է Արիզոնա նահանգի Սքոթսդեյլ քաղաքում հայ-հրեա-բրիտանական ընտանիքում: Ներկայումս բնակվում և ստեղծագործում է Նյու Յորքում: Նա իր կարիերան սկսել է 2008-ին՝ հաղթելով հայտնի «One Republic» խմբի կազմակերպած մրցույթում: 2010-ին թողարկել է իր հեղինակային երգերի ալբոմը՝ ստեղծագործելով փոփ ռոք ոճում: Եղեռնի մասին լսել է Արևմտյան Հայաստանի Խարբերդ քաղաքում ծնված մորական պապիկից, ում ազգանունն էլ այժմ կրում է:

Աֆրիկան ներկայացնող Վահե Թիլբյանը ապրում և ստեղծագործում է Եթովպիայի մայրաքաղաք Ադիս Աբեբայում: Նրա երաժշտությունը դժվար է մեկ բառով բնորոշել. ստեղծագործում է մի շարք ոճերում՝ ռոք, r&b, տեխնո և տարբեր ազգերի երաժշտություն... Առաջադրվել է մի քանի հեղինակավոր երաժշտական մրցանակների, 2012-ին թողարկել է «Mixology» ալբոմը, որը նրան մեծ հաջողություն բերեց միջազգային երգասպարեզում:

Ասիայի ներկայացուցիչ Սթեֆանի Թոփալյանը (հայրը ամերիկահայ է, մայրը՝ ճապոնուհի) ծնվել է Լոս Անջելեսում, սակայն երգչուհու կարիերան սկսել է Ճապոնիայում՝ 13 տարեկանում: Համագործակցելով հայտնի ճապոնացի պրոդյուսեր Ջո

➲33

22➲

Հեռավոր այմարները խոսում են մեր մայրենիով

են ձուլագործության գաղտնիքները, նաեւ ճարտարապետական գաղտնիքներ, սովորեցրել են միակնությունը: Այդ ժամանակներում ձուլագործությունն առաջին հերթին Հայաստանում է եղել: Շումերերեն գրություններում նաեւ հիշատակվում է անուն՝ Իոաննեշ: Դժվար չէ կռահել, որ դա Հովհաննեսն է: Կարելի է ենթադրել, եթե՝ չպնդել, որ եկվորները հայեր են եղել: Նույն լեգենդում կա իրենց «Վիրակոչա» անունը, եւ եթե շատ համարձակ լինենք, ապա կարող ենք ստուգաբանել որպես «ի վերուստ կոչված»: Գոյություն ունի Կալասասայա հրապարակ, որտեղ կանգնեցված է Վիրակոչայի բարձր արձանը՝ շուրջը քարեր: «Կալասասայա» բառը այմարերենից թարգմանվում է «կանգուն քարեր»: «Կալ»՝ հայերեն քարն է: «Քար» հայերեն արմատը մտել է աշխարհի բոլոր ժողովուրդների լեզուների մեջ: Ես հիշեցնեմ, որ «Սասունցի Դավիթ» էպոսում Սանասարի եւ Բաղդասարի կառուցած քաղաքն անվանակոչած ծերուկը բացականչեց՝ «սա հո սասունն է», այսինքն՝ պինդ, ամրակուռ: «Կալասասայա» եւ «Սասուն» նույն նշանակությունն ունեն՝ անսասան, պինդ: Ես որոշեցի ուսումնասիրել այդ լեզուն, հասկանալ, թե մեր Սասունն ու Կալասասայան ինչպես համընկան: Գտանք 600 բառանոց այմարա-անգլերեն բառարան: Վեց ամիս ինքս ինձ թեւ տալով ու համոզելով, ինքս ինձ չհավատալով ուսումնասիրեցի: Իմ առաջ բացվեց մի զարմանահրաշ աշխարհ: 57 բառ՝ մոտ 10 տոկոսը, հայարմատ էին: Գիտության դոկտորներն ասացին, որ նույնիսկ երեք բառի նույնարմատ լինելը առիթ է մտահոգվելու այն մասին, որ կա լեզվական փոխառություն:

– Է՞լ որ բառերում համընկնումներ կան:

– Օրինակ՝ «փիսի» նշանակում է կատու, «փուրակա»՝ փոր, «արմջանա»՝ մոռանալ, «կիտա»՝ ձկնկիթ, «ջուրա»՝ ջուր: 2004 թ. հոդված պատրաստեցի եւ տարա ԳԱԱ «Լրաբերին»: Մեծ ոգեւորությամբ ընդունեցին, եւ դրեցին հերթի: Երկու տարի մնաց հերթում, հետո էլ գլխավոր խմբագիրը կանչեց, թե՝ չենք տպելու, հոդվածը խիստ հայամետական է: Ասի՝ թուրքամետակա՞ն պիտի լիներ, որ տպագրեիք: Հոդվածը տպագրվեց այլ հանդեսներում:

– Իսկ այդ «ենթադրյալ» հայերը ձուլվել են տեղացիների՞ն, վերջիններիս սերունդները կենսաբանորեն նման չե՞ն հայերին:

– 2009 թ. Նիկարագուայից էլեկտրոնային փոստով նամակ եկավ: Այդ երկրի կենսաբանական գիտությունների դոկտոր, ազգությամբ ֆինն Սեպոտիուսաններ գրում էր, որ հիացած է իմ հոդվածով, մի տասնհինգ միջազգային կոնֆերանսներում զեկուցել է այն: Հոդվածը հաստատել էր նրանց կենսաբանական տեսությունն այն մասին, որ որոշ հին ժողովուրդներ կարող են ունենալ ընդհանուր գեներ: Այմարների մեջ նրանք հայկական գեներ են գտել: Ես չեմ կարող դա ոչ պնդել, ոչ հաստատել, քանի-որ կենսաբան չեմ, կպնդեմ միայն լեզվական նմանությունը: Եվ այդ գիտնականը խնդրեց շարունակել հոդվածը: Ուղարկեց նոր՝ արդեն 3 հազար բառանոց բառարան, այմարա-իսպաներեն, եւ բնականաբար նոր բառեր ավելացան իմ հոդվածում:

– Հիմա ուսումնասիրությունը շարունակու՞մ եք:

– Արդեն հաստատվել են լեզվական նմանությունները: Ես ուրախ եմ, որ դա հայամետական աշխատանք է, ու երեւի այդ պատճառով էլ շատերի դուրը չի գալիս:

– Պարիս Հերունու հայագիտական աշխատությունը, որ թարգմանել եք, երեւի նույնպես շատերի դուրը չէր գալիս:

– Նա աշխատությունը գրել է անգլերենով, որպեսզի աշխարհը կարդա, որ նախաքրիստոնեական Հայաստանն ունեցել է շատ բարձր մշակույթ, գիր, եւ որ սխալ է, թե Մաշտոցի ականջին Աստված փսփսաց, ու նա էլ տառերը շարեց, ու մենք ունեցանք գանձեր՝ շարականներ, որ աղոթքներ են, ու հանկարծ «ծլեց» Խորենացին, որն առաջին ժամանակագիրն է աշխարհում... Այդպես հնարավոր չէ:

– Ինչու՞ է կեղծվում այդ հարցը:

– Այն էլ՝ մեր եկեղեցու կողմից: Որ հավատացյալները հանկարծ չկասկածեն, որ Քրիստոսը... Ոչ ոք ոչինչ չի կասկածի: Քրիստոսն էլ դեմ կլիներ ամեն տեսակ կեղծիքի: Ինչպե՞ս մենք կարող էինք միանգամից «իմանալ զբանս հանճարոյ» եւ հանճարներ տալ աշխարհին: Մարդկության պատմությունն ընթանում է դանդաղ, էվոլյուցիոն ճանապարհով: Նույնն էլ՝ լեզվի զարգացումը: Հայոց լեզուն ունի 11 հազար բուն արմատ, որից 4 հազարը լրիվ, իսկ 5,5 հազարը մոտիկ իդենտիկ են սանսկրիտի՝ հին հնդկերեն մեռած լեզվի հետ: Այսինքն նույնն են: Հայ հին գրաբարը եւ սանսկրիտը ունեն միարմատ չորս հազար բառ: Հնդկաստանում ասում են, որ սանսկրիտը հայերեն գրաբարի փոքր քույրն է: Հնդկական «Ռամայանա» էպոսը ստեղծված է եղել ոչ թե Հնդկաստանում, այլ իրենց բուն հայրենիքում, եւ այդ էպոսում կա կարոտ, ցավով ու սիրով հիշում են իրենց հին երկիրը, որն ուներ «կապույտ, ձյունապատ, բարձրաբերձ սարեր»: Ուղղակի կրկնում եմ շատ ուսումնասիրողների, որոնք պնդում են, թե քանի-որ Հայաստանը հանդիսանում է քաղաքակրթության օրրանը, հնդիկներն այստեղից են գնացել արեւելք:

Գագիկ ԱՂԲԱԼՅԱՆ

Հրանուշ ՀԱԿՈԲՅԱՆ. ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ՍԻՐՈՒՄ ԵՍ, ՈՐՈՎՀԵՏԵՎ ԱՅՆ ՔՈՆՆ Է, ԲԻԲԼԻԱԿԱՆ Է, ՀԱՎԵՐԺ Է...

ՀՀ սփյուռքի նախարար Հրանուշ ՀԱԿՈԲՅԱՆԻ հարցազրույցը «Ավանգարդում» Ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի առիթով

Այս տխուր տարելիցը յուրատիպ ազդակ կարող է դառնալ (ու պետք է դառնա) աշխարհին ևս մեկ անգամ զգոնության կոչելու: Դարավոր մեր ցավը պատմության դատին հանձնելով՝ շարունակելու ենք ամեն ամ խնկարկել անմեղ զոհերի հիշատակը, որի առջև պարտք ունենք՝ արդար հատուցման պահանջատիրություն:

Արյունռուշտ մեր հարևանը անվրեպ գործեց տեղահանալով ու ցեղասպանելով Երկիր մոլորակում իր գոյությունը դարերով հաստատած, իր արարումով հռչակված մի ժողովրդի: Սակայն սխալվեց իր հաշվարկներում: Նախճիրից մազապուրծ՝ հայերը «Անտունի» երգեցին, մրմռքացին՝ «Քելե լաո», բայց նաև՝ «Ով մռռանա» երդվեցին: Այդ երդումն էլ ժառանգականության մոգությամբ սերնդեսերունդ փոխանցվեց: Այն օրերի կույր ու խուլ աշխարհի աչք ու ականջն էլ բացվեց: Մանավանդ՝ անպատիժ մնացած կամ լռելյայն համաձայնության արժանացած ցեղասպանությունը կրկնվեց իրեական Հոլոքոստի տեսքով: Ու էլի կրկնվելու է՝ անպատժելիության դեպքում, զի չարիքը մեծանալու և կրկնելու «գեշ» հատկություն ունի:

Հայոց եղեռնագործության հաջորդ 100 տարիները կարող է ու պետք է դառնա հատուցման հարյուրամյակ: Դրա «հիմնարկեքն» այսօր է կատարվում՝ արդեն պետականություն կերտող ժողովրդի հայրենիքում: Եվ դրանում իր ակտիվ մասնակցությունն է ունենալու ՀՀ սփյուռքի նախարարությունը:

– Ցեղասպանությունը, Հայ դատը, մեր պահանջատիրությունը այն հենքն են, որի շուրջ միակամ են բոլոր հայերը՝ Հայաստանում և ի սփյուռս աշխարհի: Հայրենիքի հետ նրանց կապող օղակ է Սփյուռքի նախարարությունը, որի գործունեությունն այսօր սերտորեն աղերսվում է Հայոց Եղեռնի թեմաներին: Ի՞նչ ակնկալիքներ կարող է ունենալ մեր ժողովուրդը՝ պատմական դարձող 2015-ից.

– Ցեղասպանության 100-րդ տարելիցը նախևառաջ քաղաքական մեծ նշանակություն ունի: Հայ ժողովուրդը, ինչպես նաև միջազգային առաջադեմ հանրությունը պահանջում են, որ աշխարհի պետությունները, այդ թվում՝ Թուրքիան, ճանաչեն հայոց ցեղասպանությունը: Ճանաչելով ցեղասպանությունը նշանակում է, որ այդ երկիրը հարգում է մարդու իրավունքները, հարգում է ՄԱԿ-ի կողմից ընդունված կոնվենցիաները և միջազգային պայմանագրերը, և իր քաղաքական որոշումը ընդունելով, դատապարտելով Ցեղասպանություն կոչվող ոճիրը՝ նպատակ ունի, որպեսզի այլևս երբեք և որևէ երկրում չկրկնվի նման հրեշագործություն: Սա է ճանաչման հիմնական նպատակը, որին մենք նախանձախնդիր և հետևողական ենք, քանի որ որպես ազգ, ժողովուրդ ապրել ենք ցեղասպանության բոլոր սարսափները, կրել ենք այդ անչափելի հանցագործության հետևանքները: Հետևաբար ուրիշ ո՞վ, եթե ոչ Ցեղասպանությունից վերապրած ժողովուրդը պետք է պայքարի՝ նմանատիպ հանցագործությունն աշխարհի որևէ անկյունում այլևս չկրկնվելու համար: Պատահական չէ, որ թե՛ քաղաքական աշխարհը, թե՛

իրավաբաններն ու պատմաբանները, թե՛ հետազոտողներն ու հոգեբանները շեշտում են, որ եթե ժամանակին ճանաչվեր և դատապարտվեր Հայոց ցեղասպանությունը, ապա հրեական Հոլոքոստ լինել չէ՛ր կարող: Սա, կարծում եմ՝ գլխավոր ուղերձն է մարդկությանը: Այս ուղերձը տեղ է գտել նաև վերջերս Ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի միջոցառումները համակարգող պետական հանձնաժողովի կողմից ընդունված և Ցեղասպանության զոհերի հուշահամալիրում Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից հրապարակված Ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի համահայկական հռչակագրում, որն արտահայտում է ոչ թե սոսկ Հայաստանի Հանրապետության կամ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ղեկավարության, այլ համայն հայության առանցքային կառույցների և կազմակերպությունների ներկայացուցիչների միահամուռ տեսակետները: Մենք բոլորին ապացուցեցինք, որ չկա անհամաձայնություն Հայաստանի և Սփյուռքի միջև, չկա հակասություն համազգային խնդիրներում, որ ընդունված փաստաթուղթը համազգային, համահայկական փաստաթուղթ է: Այն դառնալու է ուղենիշ և՛ երկու հայկական պետությունների, և՛ հայկական բոլոր կազմակերպությունների, և՛ համայն հայության համար:

Կարևոր ակնկալիք է նաև հայ ժողովրդի համար Թուրքիայում քաղաքացիական հասարակության ձևավորումը: Այսօր Թուրքիայում տեղի են ունենում գործընթացներ, որոնք խոսում են այդ պետության մեջ եղած կարծրատիպերի վերացման մասին: Մենք ականատեսն ենք այն ամենի, որ Թուրքիայում որոշակի շրջանակների կողմից խոսվում է Ցեղասպանության մասին: Կարևոր առաջընթաց է այն, որ «Կանաչների» կուսակցությունը ընդունեց Հայոց ցեղասպանության փաստը, որ Օջալանը հայտնի նամակով խոսեց նաև Ցեղասպանության մասին: Մենք պետք է հավուր պատշաճի գնահատենք այն քուրդ պատգամավորին, ով քաղաքական խիզախություն ունեցավ Թուրքիո Մեծ ժողովում ներկայացնել Ցեղասպանության ճանաչման մասին նախագիծը: Եթե դիտարկելու լինենք, թե այս ամենի հետևում ինչպիսի գործընթացներ են թաքնված, ապա ակնհայտ է, որ Թուրքիայում արդեն կա մտավորականների, քաղաքական գործիչների մի շերտ, ովքեր առերեսվել և ընդունում են իրենց իսկական, ոչ թե հորինված պատմությունը, ովքեր շարունակում են պայքարել Թուրքիայում արդարության հաստատման համար: Չեմ կարող չհիշատակել այն հանգամանքը, որ Թուրքիայում ստեղծվել է մի իրավիճակ, երբ ազգային փոքրամասնությունները, որոնք դարից ավելի լռելյայն համաձայնել են, թե իրենք բոլորը թուրք են, այսօր բացահայտորեն հայտարարում են իրենց ազգային արմատների, իրենց ոչ թուրք լինելու մասին, և ինքնության վերականգնման ճանապարհին ավելի շատ իսլամացած հայեր բացահայտում են իրենց հայկական արմատները: Այս իրողությանը կարելի է տալ գնահատական. Թուրքիայում ինքնության ճգնաժամ է; Իսլամացած հայերի հիմնախնդիրները և՛ քաղաքական, և՛ բարոյահոգեբանական ուսումնասիրությունների նյութ են: ՀՀ սփյուռքի նախարարությունը գիտնականների հետ զբաղվում է այս խնդիրներով, իրականացնում է որոշակի ծրագրեր, ընդառաջ գնում այն հայերին, ովքեր ցանկություն ունեն վերադառնալ իրենց ինքնությանը, իրենց արմատներին, ուզում են սովորել մայրենի լեզուն: Արդեն իսկ ազդակներ կան, որ պատմական Տիգրանակերտում հայկական դպրոցներ են հիմնվելու: Սա ամենակարևոր իրողություններից են: Հարյուրավոր, եթե ոչ հազարավոր մարդիկ ցանկություն են հայտնել հայերեն սովորել: Մեր կողմից իրականացվել են կրթական, մշակութային, համայնքային, երիտասարդական և այլ բնույթի ձեռնարկներ, որոնք իրենց մեջ հայրենասիրական հզոր լիցք են պարունակում: Հայաստանում այսօր վերապատրաստվում են երկու երիտասարդ՝ Արևմտյան Հայաստանում հայերեն ուսուցանելու համար:

– Նշանավոր շատ մարդիկ, պետական այրեր ևս բարի կամք են դրսևորում՝ բարոյապես աջակցելով, հավանություն տալով ծրագրերին:

– Չեմ կարող շնորհակալ չլինել բոլոր այն հայտնի դեմքերին՝ քաղաքական-կրթական-մշակութային գործիչներին, ովքեր այսօր միավորվում են Ցեղասպանության դեմ շարժման մեջ: Չեմ կարող չասել շնորհակալություն այն մարդկանց, ովքեր «Ո՛չ ցեղասպանությանը» ֆորումին պետք է մասնակցեն: Ինչպե՞ս երախտապարտ չլինել Ֆրանսիայի նախագահին, ով առանց վարանելու հայտարարեց Ապրիլի 24-ին Հայաստանում իր ստույգ ներկայության մասին և, նույնիսկ գտնելու է հնարավորություն՝ Փարիզում մասնակցելու համայնքային միջոցառումներին: Կամ՝ Ուրուգվայի նախագահը, ում պաշտոնավարման ժամկետը թեև լրանում է, բայց պատրաստ է իր բարձր հեղինակությունը և բոլոր հնարավորությունները ներդնել՝ Ցեղասպանության 100-րդ տարելիցը հավուր պատշաճի իր երկրում հիշատակելու համար:

– Այն, ինչն արդարացիորեն Դուք գնահատում եք (մարդիկ իրավունք են ստացել իրենց ազգությունը չթաքցնել, անկաշկանդ խոսել հայերի կոտորածի մասին և այլն)՝ հրաշալի է: Բայց

➲25

24➲

արդյո՞ք այդ ամենը ևս ի նպաստ Թուրքիայի հեղինակության չէ. որպեսզի մի ամբողջ ազգ տեղահանած ու յաթաղանի մատնած ոճրագործը ճերմակ օձիքով ներկայանա աշխարհին՝ շարունակելով հերքել իր հանցանքը:

– Ցավով եմ նշում, որ մի տարի առաջ Թուրքիայի բարձր ղեկավարությունը փորձում էր «ցավակցել» իր ժողովրդին ապրիլի 24-ի առթիվ, իսկ այս տարի այդ օրը փորձում է տոնի վերածել, հրավիրել տարբեր երկրների ղեկավարների: Կարծում եմ՝ Հայաստանի Նախագահի պատասխան նամակը Թուրքիայի նախագահին լուրջ ուղերձ էր պարունակում նաև այլ երկրների ղեկավարների համար: Ընդունել Թուրքիայի նախագահի հրավերը նշանակում է տնտեսական, երկկողմանի շահերը վեր դասել համամարդկային արժեքներից, մարդկային իրավունքներից: Այս հրավերները ընդունելը կամ մերժելը կբացահայտեն աշխարհի իրական դեմքը: Ցավոք, Թուրքիան 100 տարի անց էլ չի փոխել իր քաղաքականությունը: Իմ վերը նշածը վերաբերում է ոչ թե թուրք հասարակությանը, այլ՝ իշխանությանը: Ինչքան հասունանա թուրքական հասարակությունը և կարողանա ընդվզել իր պետության վարած քաղաքականության դեմ, այնքան ավելի վստահ կարող ենք ասել, որ մեր ջանքերն իզուր չեն անցել: Եվ հետո, երբ ասում ենք, որ խնդիրը վերաբերում է Օսմանյան կայսրության և երիտթուրքերի իշխանությանը, ապա այսօրվա թուրքական իշխանությունը կանգ պետք է առնի և չշարունակի նրանց տմարդի գործերը, քանզի կեղծելով, ժխտելով դառնում են հանցակից այդ մեծ ողբերգությանը: Ուզում ենք ասել մի դարձիր հանցակից, քանի որ իրավահաջորդ լինելով և ձեր վրա վերցնելով անցյալի բեռը, դուք նմանվում եք նրանց:

– Ակնհայտ է, որ Թուրքիան ևս պակաս ջանադրությամբ չի նախապատրաստվել իր նախճրագործության տարելիցին: Արել և անում է ամեն ինչ՝ մեր պահանջատիրության, պատմական իրողությունների «ծայնը» խլացնելու:

– Կարծում եմ՝ Հայկական հարցը մեծ փսաս է պատճառում Թուրքիային, որովհետև տարեկան նա միլիարդավոր դոլարներ է ծախսում՝ պատմությունը կեղծելու, ապատեղեկատվություն տարածելու, լոբբիստական կառույցներ վարձելու, զանգվածային լրատվամիջոցներում իր օգտին հոդվածներ տպագրելու համար: Այդ ինչպե՞ս է պատահում, որ նրանք հայկական գերեզմանոցը կամ հայության համայնքային կալվածքներ են վերադարձնում և կեղծ բարեպաշտ ձևանում: Եթե չէին հափշտակել, ապա ի՞նչն են հետ տալիս: Եթե ցեղասպանություն չէր եղել, ապա այդ դեպքում դրանք ինչո՞ւ են իրենց սեփականությունը դարձել: Իրեն քաղաքական մեծ գործիչ համարող Էրդողանը պետք է հաշվի առնի, որ սա 1915 թվականը չէ, երբ կարելի էր գլխատել մտավորականներին, ազգի ոչնչացման ծրագիր մշակել: Այսօր մեր ժողովուրդը 21-րդ դար է հասել կիրթ, գրագետ, զարգացած, 10 միլիոն դարձած, աշխարհի 100 և ավելի երկրներում հիմնավորված և պահանջատեր. նա չի լռելու:

Եվ որպեսզի Թուրքիան չշարունակի սևացնել իր անունը, հեղինակությունը, իր հետագան՝ ճիշտ կանի կանգ առնի, օրինակ վերցնի Գերմանիայից, ճանաչի Ցեղասպանությունը և վերջ դնի թշնամությանը, դադարեցնի պատմության կեղծարարությունը: Պետք է Թուրքիան իր մեջ ուժ գտնի և ձերբազատվի այն ամենից, ինչ արվել է մեկ դար առաջ:

– Մեր պահանջատիրության շրջանակներում արդյո՞ք ներառվում են տարածքային խնդիրներ: Արդյո՞ք ժամանակը չէ, որ նույն հետևողականությամբ աշխարհի տրամաբանության մեջ տեղավորենք Արևմտյան Հայաստան արտահայտությունը:

– 2011 թ. Սփյուռքի նախարարությունը հայ իրավաբանների համահայկական համաժողով հրավիրեց և ստեղծեց միջազգային ասպարեզում շատ հայտնի մասնագետների խումբ ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գագիկ Հարությունյանի գլխավորությամբ: Նպատակը իրավական թղթածրար ստեղծելն է: Մենք այն կարծիքին ենք, որ այսօր հրապարակի վրա կա 3 կարևորագույն խնդիր: Առաջինը՝ ժառանգների իրավունքների վերականգնում. մարդկային, անհատական իրավունքներ: Ապա համայնքային իրավունքների վերականգնում. խոսքը մեր բոլոր համայնքների մասին է՝ իրենց կալվածքներով, ունեցվածքով, եկեղեցիներով և այլն, հրապարակի վրա է այս ուղղությամբ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Բ-ի և Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոս Արամ Ա-ի հայտնի հայտարարությունը: Եվ հարցերի 3-րդ խումբը համազգային խնդիրն է: Համազգային խնդիրները իրավական հարթության վրա ուսումնասիրելով ի՞նչ արդյունքի կհանգենք: Դրա համար մասնագետներ են աշխատում: Ես այն կարծիքին եմ, որ պետք չէ ավելորդ հայտարարություններ անել, որովհետև յուրաքանչյուրն այլ կերպ է պատկերացնում այդ պահանջատիրությունը: Այդ իսկ պատճառով պետք է խնդիրը թողնել միջազգային իրավունքի մասնագետներին: Ուրախ եմ, որ այս ուղղությամբ իրավական փաստաթղթերը և անառարկելի հիմքերը ավելանում են: Ապրիլի 22-23-ին մենք «Ո՛չ ցեղասպանությանը» ֆորումի շրջանակներում գումարելու ենք իրավաբանների միջազգային հաջորդ համաժողովը: Այդ համաժողովում շարունակելու ենք քննարկել ունեցվածքի, գույքի և մնացած հիմնախնդիրները: Եվ երբ իրավական թղթածրարը վերջնական տեսքով պատրաստ կլինի, քաղաքական լուրջ քննարկումներ կձեռնարկվեն:

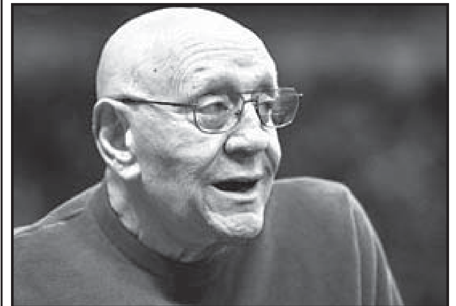
– Անշուշտ՝ փոխհատուցման խնդիրը նույնպես չի կարող անտեսվել:

– Մինչև մենք Թուրքիայի քաղաքական օրակարգ չհասցնենք Ցեղասպանության ճանաչման խնդիրը, փոխհատուցման մասին խոսելն անժամանակ է: Որոշ դեպքերում մենք պետք է հետևենք զարգացումներին և հետևողականորեն ազդենք այդ զարգացումների վրա՝ արագացնելով դրանք, առաջ տանելով ճշմարտությունը: Համոզված եմ, որ հաջողելու ենք, որովհետև մեր պահանջն արդար է՝ հենված միջազգային իրավունքի վրա: Բազմաթիվ երկրներ արդեն ճանաչել են Հայոց Ցեղասպանությունը՝ այդ կերպ իրենց համախոհությունն արտահայտելով: Դրա արդյունքում Թուրքիան հասկանում է, որ ինքը մենակ խաղալ չի կարող: Եվ եթե մնացյալ հզոր տերությունները ճանաչեն, դա իրական ճնշում կլինի, և Թուրքիան այլևս անելիք չի ունենա:

– Ի՞նչ եք կարծում, օրավուր պառակտվող մեր ժողովրդի համախմբման ազդակ կդառնա՞ ոգեկոչման այս տարին:

– Ես այն կարծիքին եմ, որ յուրաքանչյուր հայ, մասնավորապես այս պատասխանատու հանգրվանում, պետք է վեր կանգնի բոլոր տեսակի հակամարտություններից, պառակտումներից, խժդժություններից, խմբային ու անձնական ամբիցիաներից և գիտակցի, որ կա համահայկական ցավ, համազգային դատ, որին պետք է հետամուտ լինենք ազգովի: Մինչ ապրիլ ցանկացած իրական թե շինծու ձեռնարկ, որը մեր քաղաքական կացության, սահմանների անհանգստությանն է բերում՝ անընդունելի է: Թուրքիայի նվիրական ցանկությունն է՝ սեպ խրել մեր միասնության թիկունքին, անդունդ առաջացնել Հայաստանի և Սփյուռքի միջև «Բաժանիր, որ տիրես» սկզբունքով: Հպարտությամբ, ուրախությամբ հայտնում եմ, որ դա Թուրքիային չի հաջողվի: Մենք պետք է որ պատմությունից դասեր քաղենք, ժամանակն է միավորվելու, Հայաստանը հզորացնելու, Արցախն անվտանգ, մեր սահմաններն անառիկ դարձնելու: Պիտի կոտրենք որոշ կարծրատիպեր: Հայրենիքը չեն սիրում այն պատճառով, որ այն շեն է (ինչպես՝ մորը չեն սիրում, որ նա հարուստ է). հայրենիքը սիրում ես, որովհետև այն քոնն է, բիբլիական է, հավերժ է...

ՄԱՀԱՑԵԼ Է ԲԱՍԿԵՏԲՈԼԻ ՀԱՅԱԶԳԻ ՀԱՅՏՆԻ ՄԱՐԶԻՉ ՋԵՐԻ ԹԱՐԽԱՆՅԱՆԸ

«Ես սիրում եմ հայկական ամեն ինչ: Պաշտում եմ մեր ազգային կերակուրները: Ես մեծացել եմ հայկական խոհանոցով: Նախկինում ամեն օր կարող էի խաղողի տերևով տոլմա ուտել: Իսկ գառի մսից խորովածը ուղղակի հրաշք է: Բայց հիմա բժիշկներն ինձ արգելում են ճարպոտ ուտելիքներ ուտել»:

ՋԵՐԻ ԹԱՐԽԱՆՅԱՆ

84 տարեկան հասակում մահացել է բասկետբոլի հայտնի մարզիչ Ջերի Թարխանյանը: Այս մասին Թվիթերի իր միկրոբլոգում հայտնել է Թարխանյանի որդին՝ Դենի Թարխանյանը:

Մարզչական կարիերան սկսել է Կալիֆորնիայի բասկետբոլային դպրոցում 1956 թվականին: 1959-1961 թվականներին Կալիֆորնիայի Լանքաստեր քաղաքում մարզել է Antelope Valley Joint Union High School թիմը, այնուհետև 1961-1966 թվականներին Ռիվերսայդի, իսկ 1966-1968 թվականներին Փասադենայի քոլեջների թիմերը: Հաջողությունները Թարխանյանին հայտնի դարձրին, և նա կնքեց իր առաջին պայմանագիրը բասկետբոլի առաջին լիգայի Shark թիմի հետ:

➲26

Լալա Մինասեան-Միսկարյան

Հայոց ճակատագիրը՝ տարաբնույթ հանգամանքների բերումով, մեր ազգակիցներին տարածել է ի սփյուռս ողջ աշխարհի: Սփյուռքում հայ մնալը չափազանց դժվարին գործ է, և իրավամբ դրա համար հերոսական ճիգեր են պահանջվում:

Մեր ազգակիցներից մեկն է Լալա Մինասյան-Միսկարյանը: Ծնվել է Լոռվա Արճիս գյուղում՝ ուսուցչի ընտանիքում: Գյուղի դպրոցն ավարտելուց հետո ուսումը շարունակել է Երևանի պետական համալսարանում: Ամուսնացել և տեղափոխվել է մշտական բնակության Սիրիայի Հալեպ քաղաք: Ապրելով հեռավոր Սիրիայում, նրա հաղթաթուղթը եղել է հայ բառ ու բանի արարչությունը և հայոց գիրն է մնացել ապավենը՝ օտար շրջապատում պահպանելու ազգային ինքնագիտակցությունը: Նա մի քանի գրքի հեղինակ է: Նրա հոդվածները տպագրվել են բազմաթիվ հանդեսներում: Նա ականատեսն է ու պատմիչը այն ահավոր իրադարձությունների, որ տեղի են ունենում մեր օրերում Սիրիայում:

Հայ ժողովրդի համար ժամանակի մեծ խնդիր է Սիրիայի հայության այդ բեկորներին փրկելը, նրանց հայրենիքի հետ կապելն ու ներգրավելը հայրենասիրության նվիրական գործում:

Այս տեսակետից Լալա Միսկարյանի հոդվածները միաժամանակ և ուսուցողական են և դաստիարակչական՝ ունենալով մեծ նշանակություն Սիրիա-Հայաստան-Սփյուռք փոխհարաբերությունում: Ինքն իսկ կանխորոշելով իր տեղը սիրիահայ մշակութային կյանքում, նա կարողանում է պահպանել իր Հայի տեսակի լինելությունը, չդավաճանելով իր Ցեղի հոգուն:

Կարեն ՄՂԴՍՅԱՆ

ՏՈԿԱ՛, ՍՈՒՐԻԱ...

Դուն՝ առաջին մարդուն խանձարուր եղած ստեղծարա՛ր հող,
Դուն՝ մարդկութեան լոյսի հնագո՛յն ակունք,
Հազարամեայ ճանապարհիդ փորձութիւններէն իմաստնացած ազնուազա՛րմ Տիկին:

Տոկա՛, թէեւ գիշակեր ագռաւներ կը թռչին հնագոյն փառքեր անթեղած անապատներուդ ու նոր խոստումով ծաղկող բարեբեր դաշտերուդ վրայէն,
Թէեւ աւարառու յելուզակները, հրեշտակներու դիմակներ հագուած՝ իրենց ծարաւը քու արիւնովդ կը յագեցնեն,
Թէեւ խաղաղութեան ու բարիքի խորհրդանիշ՝ մայրացած ձիթաստաններէդ ոսկի ձիթաիւղի տեղ որդիներուդ արիւնը կը հոսի,
Թէեւ «եղբայրներդ» Կայէնի փառքը գերադասեցին ու Յուդայի երեսուն արծաթը, քանզի յուդայածին էին,
Թէեւ բուերը կը վայեն ու կ՛անհամբերեն մօտալուտ վախճանդ գուժել խուլ ու կոյր աշխարհին,
Թէեւ որդիներուդ շարքերուն մէջ երկպառակութեան գայթակղիչ հունտեր կը ցանուին,
Թէեւ տակաւին իմաստութեանդ կաթը չծծած՝ անոնցմէ ոմանք պատիր խոստումներով կուրցած՝ վայրագ հովերէ կը քշուին ու մայրական սիրտդ կ՛արիւնեն:

Տոկա՛, Սուրի՛ա, խորագէտ Տիկի՛ն,
Դուն գիտես, որ այս չարանենգ մրրիկներն ալ պիտի անցնին ծովածուփ դաշտերուդ վրայէն ու պիտի երթան ծովէն անդին խեղդուելու իրենց իսկ չարութեան մէջ,
Դուն գիտես, որ խաւարի որդիները, Խաչը իրենց պատուար շինած ու Փրկիչին գերեզմանը շահարկելով՝ յաճախ փորձած են սեւով ծածկել արեւաշող դաշտերդ, բայց իրենք սուզած են իրենց խաւարին մէջ:
Դուն գիտես, թե եղէգները, թէեւ կը կորանան մրրիկներուն առջեւ, սակայն հուսկ ապա կը կանգնին գեղուղէշ՝ առաւել ամրացած ու տոկուն:
Դուն գիտես, թե թուխպերը որքան ալ որ կարկտահարեն, պիտի ելլէ՛ Արեւը ու նոր ծիլեր պիտի յորդին քու դաշտերուդ մէջ:

Տոկա՛, Սուրի՛ա, Մա՜յր բարութեան,
Շտկէ՛ որդեկորոյս մօր կորացող մէջքդ, քանզի ես եւս կեցած եմ ետիդ՝ իբրեւ որդիական նեցուկ հաստատուն,
Դո՛ւն, որ բարիքներուդ դռները բացիր, երբ քեզի եկայ իբրեւ տափաստաններու գորշ գայլերէն բիւրախոց, հալածական ու բնաւեր հաւք,
Դո՛ւն, որ եղար հաստատուն հողը ոտքիս տակ, տուիր ինծի անսակարկ ջերմութիւնը մայրական սիրտիդ ու ամրութիւնը եղբայրական բազուկիդ,
Դո՛ւն, որ քու արդար յարկիդ տակ լայնասրտօրէն հովանի եղար վտանգուած ինքնութիւնս պահպանելուն ու դարձար սիրելի՝ յափշտակուած սրբազան Հայրենիքիս հողին հանգոյն, Հիւանդ ու ժանտ այն ծեր գայլը, որ հայրենիքս յափշտակելով ամրացաւ, հիմա ալ ժանիքները բաց՝ զքեզ յօշոտողներու վոհմակին միացած՝ արիւնդ կը հեղէ, սակայն՝
Տոկա՛, սրբէ՛ արցունքդ ու ամրապնդուէ՛, գեղանի Սուրի՛ա,
Քանզի պիտի անէանայ ինչ որ ժամանակին է ու պիտի տեւէ՝ ինչ որ յաւերժին է: Պիտի շարունակեն լուրթ երկինքիդ տակ խաղաղ ցոլալ ցորենի արտերդ ու յաւերժական բարութեամբ պիտի խոկան յղի ձիթաստաններդ...

25➲

... ՀԱՅԱԶԳԻ ՀԱՅՏՆԻ ՄԱՐԶԻՉ ՋԵՐԻ ԹԱՐԽԱՆՅԱՆԸ

Մեկ տարվա ընթացքում Թարխանյանը նոր թիմ կառուցեց, որը մտավ առաջատարների առաջին եռյակ: 1977 թվականին Լոս Անջելես Լեյքերս ակումբի ղեկավարությունը Ջերրիին պայմանագիր առաջարկեց, սակայն մարզիչը հրաժարվեց և շարունակեց մարզել նախկին թիմը:

1992 թվականին Թարխանյանն մուտք գործեց NBA՝ պայմանագիր կնքելով Սան Անտոնիո Սփըրս թիմի հետ, որը 1995 և 1996 թվականներին դարձավ NBA չեմպիոն: 2002 թվականին 72 տարեկան հասակում Ջերին հեռացել է մեծ սպորտից:

Իր 34-ամյա մարզչական կարիերայի ընթացքում Ջերին հաղթել է 729 խաղում, որից 706-ը դիվիզիոնի մակարդակի: 2013 թվականին իր տեղն է զբաղեցրել ամերիկյան բասկետբոլի «Փառքի սրահ»-ում:

ՏՐՏՈՒՆՋ

Օրերս անպտուղ, տխուր, ձանձրալի,
Ու գնում եմ ես ունայն տրտունջով
Իմ սիրած մարդկանց, իմ լավ հույսերի
Գերեզմանների շարքերի միջով:
Թաղել եմ նրանց: Տխուր է ճամփան:
Եվ իմ հայրենի աշխարհում օտար,
Օտար ու մենակ անցվորի նման,
Որ չունի ընկեր, ոչ տեղ ու դադար:
Օտար են շուրջդ ու չեն հասկանում
Ոմանք քո վիշտը, ոմանք քո լեզուն,
Անտարբեր գալիք երջանիկ օրին,
Չգիտեն նրա կարոտը անքուն...
Չեն՛ն մարդուկներ, լրբորեն հանգիստ
Անսիրտ, փոքրոգի, գծուծ ու կոպիտ.
Մեռնում են, մարում նրանց հայացքից
Ե՛վ հոգու ձգտում, և՛ սրտի ժպիտ:
Էլ ո՞ւմ առաջին սիրտդ բաց անես,
Ո՞ւմ համար երգես սրտալի երգեր,
Ո՞ր չքին սիրես, կյանքդ նվիրես,
Էլ ինչպե՞ս ապրես անսեր, անընկեր...
Եվ օրերս այսպես տխուր, ձանձրալի,
Ու գնում եմ ես ունայն տրտունջով
Իմ սիրած մարդկանց, իմ լավ հույսերի
Գերեզմանների շարքերի միջով:

Հովհաննես ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ

Մեր օրերում շատ են գրքերը, շատ են և գրողները: Բայց դժբախտաբար նրանցից շատերը զուրկ են և գեղարվեստական արժեքից, և մտքի զգացողությունից, և ...

Այս առումով Լիլիա Մաշինյան բանաստեղծուհին իսկական երևույթ է մեր արդի պոեզիայում: Մեր օրերում, մեր կողքին ապրող բանաստեղծուհի՝ ով իր պոեզիայով մտել է մեր գրականության մեջ, սիրվել ու դարձել է մեր հոգևոր աշխարհի մասնիկը:

Լոռվա չքնաղ բնաշխարհի (Շնող գյուղ) ծնունդ է Լիլիա Մաշինյանը: Եվ Լոռին դարձել է նրա ներշնչանքի աղբյուրը: Լիլիա Մաշինյանի պոեզիան ունի Լոռվա ձորերի խորությունը, Լոռվա սարերի վեհությունը, Լոռվա երկնքի մաքրությունը: Նրա պոեզիան խոհի ու զգացմունքի, զգացողության և հույզի, հոգու և մտքի ներդաշնակություն է:

...Եվ միայն իրեն՝ բանաստեղծուհուն է հայտնի, թե ի՞նչ ցավ է կրծում իր սիրտը ամեն մի բանաստեղծություն երկնելիս, ի՞նչ վախով է նա այդ բանաստեղծությունները հանձնում ընթերցողի դատին...

Լիլիա Մաշինյանի բանաստեղծությունները գրավում են ընթերցողին իրենց պոետական հասունությամբ, ձևավորված աշխարհայացքով, ապրումների անկեղծությամբ: Նրա պոեզիան բաց խոստովանություն է, մի անսահման, չմարված կարոտ առ Հայրենիքն ու հայրենին, առ սերն ու մայրենին...

Կարեն ՄՂԴՍՅԱՆ

Հրաշքի խաբկանք

Քեզ ի՞նչ պատմեմ սահմաններից իմ հոգու,
Երազներիս հայացքներից երկնաքեր,
Տառապանքի քարտեզներում իմ ու քո
Ինքս անգամ տեղս կարգին չգիտեմ,
Քեզ ի՞նչ պատմեմ սահմաններից իմ հոգու...
Որտե՞ղ եմ ես, ի՞նչ դատարկում, ի՞նչ հոծում...
Ինչ նոր օր եմ մաքրագրում, ինչ՝ ջնջում,
Երբ վրձնում եմ եկնաառաք թախիծներ,
Երբ պոեզիաս արևներից եմ փնջում,
Ու Սերը հենց գուցե սա էլ համարենք...
Հին տարին էր երազի մեջ արթմնի...
Ամանօրյա հրաշքների բարձի տակ
Այս տարին էլ դատարկ մի տուփ կդնի,
Ձյուն կնստի լուսնի վրա շարունակ,
Ու կարոտում նորից օրը կմթնի...
Ու պոեզիան գուցե սա էլ համարենք,
Երբ գիշերը թանաքագույն է դառնում,
Ու բառեր են կաթում լուսնի աչքերից,
Տառապանքով ճերմակ թղթին համրանում...
Ու Սերն էլ հենց տառապանքը անվանենք...
Երբ խենթության դաշտից պոկված մի քամի
Հպվում է մեզ անքնության մատներով,
Եվ տխրության անմխիթար մի ժամի
Սերը ծածուկ պոեզիային մատնելով՝
Թողնում ենք, որ իր աշխարհները տանի...
Հրաշքը հենց գուցե սա էլ համարենք...

ՁՄԵՌԱՅԻՆ ԷԼԵԳԻԱ

Արթնացա: Մաքու՛ր էր օրը,
ու չկար ոչ տանջանք, ոչ թույն,
Դյութական հեքիաթ էր փռել
ցած իջնող սպիտակ մի ձյուն,
Նոր սարքած շարոցի*
նման ծառերից շիրա էր կաթում,
Ամեն ինչ ճերմակ էր այսօր,
ու սակայն... ո՞ւր էիր դու...
Եվ իջավ գիշերը հուշիկ,
սպիտա՛կ, շուշե՛, խշշա՛ն,
Լույսերը չեմ անջատում,
դեռ գուցե կգաս դու տուն,
Կբերես ձյուներից խլած սպիտակ,
իսկական շուշան,
Որ ապրի գիշերս սիրո
ձյունապա՛ր գլխապտույտ...

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՌԱՊՍՈԴԻԱ

Չքնեցի այդ գիշեր: Վարագույրի ետևում
Լուսնալույսի ծաղրանքը
իմ աչքին էր հետևում:
Գրում էի: Ու հատ-հատ
տենդոտ-քնատ բառերում
Մշուշվում էր հուշ առ հուշ
ցնորքների իմ հեռուն:
Դրսում ձմեռն էր ծաղկել,
ցուրտն իմ ներսում էր մանում,
Փաթիլներին ես այնպես
նմա՛ն էի մանրանում...
Խաբում էի ինքս ինձ,
թե լուսնի պաղ աչքերում
Այս ձյունամաղը նորից
գարուններ է նկարում...
Մինչ նույն ցավի խազգրով
հերթական երգն էր գրվում,
Չեղած տաքից խունացած՝
կորչում հոգնած թղթերում:
Իմ քրքրված երազի
ճերմակ շորն էր Անճարում,
Ոչ մի փրկող կարկատան՝
բառի դատարկ տաճարում...
Ու ողջ գիշեր ես այսպես՝
փունջ ասեղով ինձ կարում,
Քեզ թելահան Սեր էի
նամակներում ծրարում...

ՀԱՅՐԵՆԻՔ՝ ԿԱՐՈՏԻ ՎԱՐԴ...

Հայրենիք, հար թերթվող գիրք,
Սնանաչք կապույտի թարթ,
Ճերմակ սար, ծովխոհուն միտք
Նոյաէջ վեհ ակնթարթ:
Հեռու եմ... Լուրթ ջրերից
Ակներն են իմ բիբերում,
Քո պանդուխտ որդուն ներիր,
Գիրկ պահիր կարոտներում...
Կապուտաչ, ճերմակահոն,
Հայրենիք՝ հարավի վարդ,
Քարեղեն իմ երգեհոն,
Փիրուզակ իմ կրծքազարդ:

Հայաստանում

Ես էլ ո՞նց գնամ էս լեռներից,
Կանաչ կարոտիս ինչպե՛ս զգվեմ,
Ի՞նչ բառեր պոկեմ էս ջրերից,
Էս տաք գույներով ի՞նչ երգ գրեմ...
Հայրենը նորից թև է առել
Աղավնի դարձած թառել սրտիս,
Ես կարոտաբաղձ հավք եմ դառել,
Երնեկի երգը առած կտցիս...

Ասացի, – Սե՛ր,
Ասիր, – չկա՛մ,
Ի՞նչն է մնում՝
Ես մնամ,
Ասացի, – Մա՛հ,
Ասիր, – կգամ,
Հենց որ օրը
Իմանամ,
Ասացի, – Ցա՛վ,
Ասիր, – ես կամ
Սիրո, Մահվան
Արանքում...,
Ասացի, – Ե՛րգ...
Ասիր, – ես եմ
Էդ ցավերը
Ամոքում...

Լիլիա ՄԱՇԻՆՅԱՆ

«ՇՆԵՐԸ»

Ես գիտեմ, թե ովքեր են տերերը,
Ում ձեռքից են ուտում էս շները,
Ես գիտեմ...

Ու թեև միշտ էլ կուշտ են տերերը,
Բայց սովից կատաղած են շները,
Եվ հիմա...

Հենց էնպես չեն հաչում էս շները,
Ուշացրել են մի քիչ նրանց կերը.
Ուշացրել...

Կերակրեք, չէ որ դուք եք տերերը,
Որ հանկարծ մեզ չուտեն էս շները,
Կերակրեք...

Վայելեք ձեր համեղ պատառները,
Մնացորդը ուտեն թող շները,
Որ լռեն...

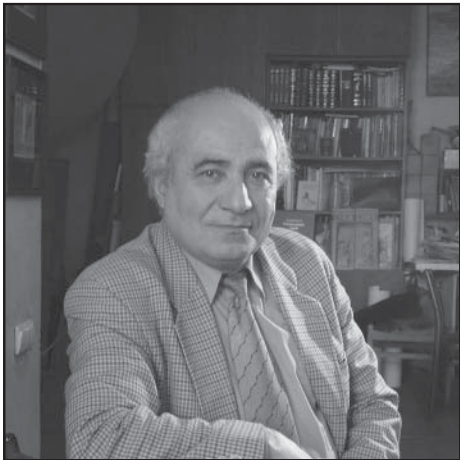
Թե չէ վախն այցելում է գիշերը,
Երբ սովից կատաղած են շները,
Զգուշացեք...

Փակեցեք շատ ամուր ձեր դռները,
Փողոցում թող մնան պոետները,
Եվ մարդիկ,
Ում համար միևնույնն են տերերը,
Եվ հատուկ կատաղացրած շները,
Միևնույն...

Ռուբեն ՀԱԽՎԵՐԴՅԱՆ

ՄԵՐ ԵՐԿՐՈՒՄ ԽՈՍՔԸ ԿՈՐՑՐԵԼ Է ԻՐ ԱՐԺԵՔՆ ՈՒ ԳԻՆԸ

հարցազրույց Արգամ Այվազյանի հետ իր նոր և տպագիր աշխատությունների մասին

Ճարտարապետության և մշակույթի պատմաբան, արվեստաբան Արգամ Այվազյանը ծնվել է 1947 թ-ին Նախիջևանի Արինջ (այժմ Շահբուզի շրջանի Արինջ) գյուղում: Ամբողջ կյանքը զբաղվում է Նախիջևանի տարածքի պատմությունով, մշակույթով. նա իր կյանքի 50 տարին նվիրել է այդ երկրամասի բազմաթիվ հուշարձանների և սրբավայրերի ուսումնասիրությանը: Ավելի քան 200 աշխատության հեղինակ է (որոնցից 40-ը հրատարակված է առանձին գրքերով), իսկ 7-8-ը շուտով լույս կտեսնեն: Արգամ Այվազյանը նաև Նախիջևանի մասին ֆիլմի, կոնֆերանսների, քննարկումների, ցուցահանդեսների հեղինակ է: Նախիջևանի հուշարձանների պահպանման, ճանաչման, ուսումնասիրման իր արդյունավետ աշխատանքի համար Արգամ Այվազյանը պարգևատրվել է ՀՀ Ազգային գրադարանի «Հակոբ Մեղապարտ», ՀՀ վարչապետի մեդալներով: ՀՀ Նախագահի 2010 թ. մրցանակաբաշխության հումանիտար գիտությունների դափնեկիրն է:

Այս տարի հայագետ-նախիջևանագետ, ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործիչ Արգամ Այվազյանը ևս երկու գիրք է հրապարակել, որոնք թեև փոքրածավալ են, բայց հեղինակի գնահատմամբ՝ կարևոր: Աշխատանքներից մեկը՝ «Քյոթահիահայ հախճապակեգործության մի կարևոր հավաքածո»-ն նվիրված է Կոմիտասին:

Այս աշխատության մեջ քննարկվում է Քյոթահիայի հախճապակեգործության արվեստը, նրա դրվագները և Հունաստանում՝ Գալֆայանների մասնավոր հավաքածուում գտնվող նյութերը: Աշխատության մեջ հրապարակված են նաև 120 գունավոր լուսանկարներ:

Երկրորդ աշխատանքը՝ «Աժդանական կամ Վիշապասար» լեռանը նվիրված գրական էսսե է: Նախիջևանում գտնվող Վիշապասարի վրա 1989 թվականին հայտնաբերվել է Անդրկովկասում առայժմ ամենահին ուրարտական սեպագիրը, որը թվագրվում է Ք. ա. 820-ական թվականներով: Էսսեն համալրված է լեռան և շրջակա բնակավայրերի հայկական հուշարձանների 100-ից ավելի լուսանկարներով: Այս առիթով կայացած հարցազրույցը գրքերի հեղինակ Արգամ Այվազյանի հետ սիրով ներկայացնում ենք մեր ընթերցողին:

– Տարիների հեռվից գնահատելով Ձեր անցած ճանապարհը, ինչպե՞ս կներկայացնեք այսօրը. որտեղից ուր եք հասել:

– Այդ ճանապարհը սկսվում է դեռևս իմ դպրոցական տարիներից՝ 1961 թվականից, երբ 6-7-րդ դասարանից թղթակցում էի Բաքվի հայերեն «Կոմունիստ» թերթին, Ադրբեջանի ռադիոյի հայկական ռադիոհաղորդումներին: Հետաքրքրություններս դպրոցական տարիներում ակնհայտորեն դեպի ժուռնալիստիկան էր: 1964 թ. դպրոցն ավարտելուց հետո, ինձանից անկախ, 1965 թվականից սկսեցի զբաղվել նախիջևանյան հարցերով: Տարիների ընթացքում այդ շրջանակն ընդլայնվեց և ընդգրկեց ողջ նախիջևանյան հայագիտական գրեթե բոլոր բնագավառները՝ պատմություն, արվեստ, մշակույթ, ճարտարապետություն, ազգագրություն, լեզվաբանություն, քանդակ և այլն: Անցած տասնամյակներում, անշուշտ, Ադրբեջանի և Նախիջևանի իշխանությունների կողմից ենթարկվել եմ նաև մի շարք պատժամիջոցների ու արգելքների: Սակայն, հավանաբար, Աստծո օգնությամբ, այդ ամենը ի դերևս է եղել ու հաղթահարվել:

Մի հանգամանք էլ նշեմ, որ անցած ճանապարհին ինձ՝ բազմաթիվ խոչընդոտների հաղթահարմամբ, հաջողվել է փաստագրել նախիջևանյան հայկական մեզ հասած գրեթե ողջ նյութական ժառանգությունը: Այդ ուղղությամբ հաջողվել է նաև հրատարակել 200-ից ավելի աշխատություններ, որոնցից 40-ը առանձին գրքերով: Կատարվածը, առանց վարանելու, հսկայական աշխատանք է, որը հայագիտությունն առհասարակ հարստացրել է բազահազար նորահայտ նյութերով: Եթե այս հարցի պատասխանն այսպիսի համառությամբ ավարտեմ, ապա պետք է նշեմ, որ, ըստ հայ և օտար գիտական, պետական, քաղաքական բազմաթիվ գործիչների բազմիցս նշած գնահատականների՝ իմ հրատարակությունների շնորհիվ հայագիտության մեջ սկզբնավորվել է նախիջևանագիտություն և այդ առումով Նախիջևանը, որի համար էլ այն այսօր որոշ բացառություններով, գիտության մեջ լավ հետազոտված տարածք է:

– Ինչի՞ վրա է բևեռացված մեր հասարակությունը, ի՞նչ որակ է ձևավորում արվեստը:

– Պետք է ընդգծեմ որ, ցավոք, վերջին տասնամյակներում մեր հասարակության ուշադրությունը մեծամասամբ բևեռված է նյութապաշտությանը: Մնացածը՝ որպես ածանցյալ, ի ցավ սրտի, ծառայում է հենց այդ նյութապաշտությանը: Ազգայինը, պետականության ամրապնդման ազնվաբարոյությունն աստիճանաբար նահանջ են ապրում: Ինչ վերաբերվում է արվեստի ձևավորմանը և նրա առաջնակարգային դերին, ապա այն ևս ձևավորվում է երկրորդական և օտար հոսանքների ազդեցությամբ: Մենք դեռևս հեռու ենք մեր ազգային արվեստն ու մշակույթը հնարավորինս անաղարտությամբ ձևավորելու ժամանակակից իրականության մեջ: Տաղանդավոր ու առաջնակարգային արվեստ անշուշտ կա, սակայն, իմ կարծիքով, դրանք դեռևս կամ անտեսված են կամ էլ այնքան բանի տեղ չեն դրվում:

Ցավոք, այսօրվա Հայաստանի Հանրապետությունում առկա է մի քանի Հայաստան հասկացություն: Դա օլիգարխիկան դասի Հայաստանն է, որտեղ մի քանի տարում կարելի է ոչ միայն ազահաբար հարստանալ, այլ գերհարստանալ: Երկրորդ Հայաստանն աղքատ դասի Հայաստանն է, որի ներկայացուցիչները մի կերպ՝ կիսասոված կամ սոված մթնեցնում-լուսացնում են իրենց օրն ու գիշերը: Երրորդ Հայաստանն իրական հայրենասերների ու նվիրյալների Հայաստանն է, որի ներկայացուցիչներն անընդհատ պայքարում են երկրում արդարություն հաստատելու, արժանապատիվ պետության ամրապնդման համար: Չորրորդ Հայաստանն արտագաղթողների ու զբոսաշրջիկներ դարձած հայաստանաբնիկների Հայաստանն է: Եվ այս շարքը, ցավոք, կարելի է շարունակել:

– Ի՞նչն է Ձեզ առավել անհանգստացնում մեր երկրում:

– Շատ բան: Սակայն ամենանազլխավոր մտահոգությունս այն է, որ մեր երկրում իր արժեքն ու գինը կորցրել է խոսքը, օրենքների չգործելու հանգամանքները: Առավել ևս անհանգստացնող է հավատի կորուստը: Այնպես որ նշածներս ցանկացած մարդու և պետության համար հիմնասյուներ են, որոնք, ցավոք, մեր օրերում խարխլվել են:

– Դուք էլ, շատ շնորհաշատ մտավորականների նման անցաք մութ ու ցուրտ տարիների միջով. ի՞նչ կարծիքի եք այն ժամանակների ու ներկայիս գրականության մասին:

– Մեր ժողովուրդն, անշուշտ 1988-95թթ. շատ բանի դիմացավ և շատ ու շատ դժվարություններ հաղթահարեց: Կարծում եմ, որ այդ տարիներին ժողովուրդը շատ լավ գիտակցում էր մեզ բաժին ընկած ճակատագրական փորձությունները՝ երկրաշարժի, սոցիալիստական կացութաձևի փոփոխման ու Արցախին պարտադրված պատերազմի դժվարությունները: Այդ տարիներին ժողովուրդը բարձր գիտակցությամբ տոկաց և արժանապատվորեն դիմացավ ու դիմադրեց:

Իմ կարծիքով ինչպես այդ դժվարին տարիներին, այնպես էլ մեր օրերում հայ գրականությունը դեռևս չի տվել մեծածավալ՝ այն ժամանակների շունչն ու ոգին պատկերող ու վերհանող ստեղծագործություններ: Այդ ուղղությամբ վերջին տարիներին հրատարակված որոշ գրական ստեղծագործություններ, իմ կարծիքով, դեռևս չեն լրացնում այդ բացը:

– Արդյո՞ք գրքերը նոր էջ կբացեն մեր նորագույն պատմության մեջ՝ ծառայելով որպես ձեռնարկ պատմաբանների և հասարակության համար:

– Ըստ կարգի, այո՛: Գրքերը՝ լինեն գրական

Ͻ29

28Շ

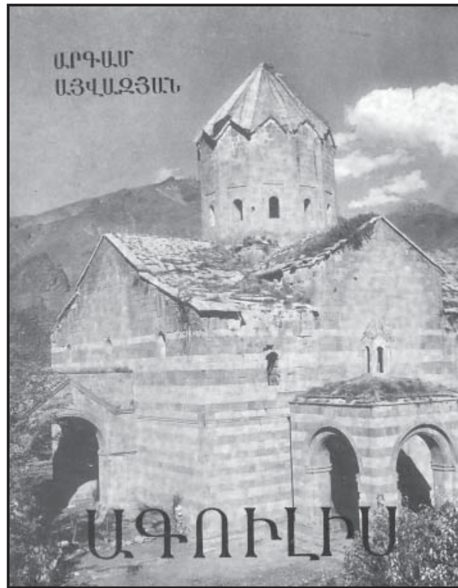
ստեղծագործություններ, թե գիտա-պատմական աշխատություններ, պետք է որ ժամանակի ընթացքում դառնան ուսումնագիտական ձեռնարկներ: Սակայն մեր իրականության մեջ այդ պրոցեսները շատ դանդաղ են զարգանում և գրականության ու գիտության նվաճումները կամ տեղ չեն գտնում կամ էլ շատ ուշացումներով են արժանանում պետական ու ազգային գնահատականների: Այսօր, ցավոք, մեր պետական ոչ ճիշտ քաղաքականության պատճառով հայ մարդը պարզապես կտրված է գիր ու գրականությունից, մամուլից: Անտեղյակ է նոր լույս տեսած գրքերից: Բավական է ընդգծել, որ այսօր Հայաստանում գրքերը լույս են տեսնում 300–500 տպաքանակներով, մամուլը՝ 1000–5000 օրինակներով: Ընդ որում՝ դրանք էլ գրեթե հիմնականում տարածվում են Երևանում: Բավական է փաստել այն հանգամանքը, որ վերջին 20 տարում Երևանում փակվեցին շուրջ 60 գրախանութներ: Այժմյան երևանյան գործող 10-12 գրախանութներն էլ իրենց տարածքներով ուղղակի գրքերի պահեստների տպավորություն են թողնում: Գյուղական վայրերում էլ փակվել են բազմաթիվ գրադարաններ: Մնացածներն էլ ավելի քան 20 տարի է ինչ չեն համալրվում նոր լույս տեսած գրականությամբ: Սա, մեղմ ասած, պետական հանցագործություն է ապագայի և ապագա սերունդների հանդեպ:

– Ինչպիսի՞ն եք տեսնում մեր երկրի ապագան:

– Ցավոք, այն այնքան էլ վարդագույն չեմ տեսնում: Այնպես որ, եթե իշխանությունները չիրագործեն ազգային և արմատական ծրագրեր, ապա առաջիկա տարիներին արտագաղթը ևս կշարունակվի ու երկրի բնակչության թիվը կնվազի մինչև 1,5 միլիոնի: Եվ երկիրը կիսազարգացած վիճակով հիմնականում կվերածվի սպասարկող, ծառայություններ մատուցող երկրի: Հայ մարդը, առավել ևս տաղանդավոր և հանճարեղ մարդը իր ունակությունները մեծամասամբ, ի ցավ սրտի, կշարունակի ներդնել այլ երկրներում:

– Ինչպե՞ս են ծնվում Ձեր գրքերը. խնդրում եմ նաև ներկայացրեք Քյոթահիայի հախճապակու և Նախիջևանի Վիշապաքարի գրքերը:

– Նկատենք, որ յուրաքանչյուր ստեղծագործող, գիտնական յուրովի է ստեղծագործում: Իմ աշխատությունները՝ լինի դա հոդված թե գիրք, ծնվում են մեկեն, որին նախորդում է իմ մեջ եփվելու-թրծվելու պրոցեսը: Եվ դրանց «ծնունդը» սովորաբար տևել է մեկ շաբաթից մինչև 3 կամ 4 ամիս: Այդպես են ստեղծվել իմ գրեթե բոլոր աշխատությունները: Այդպես ստեղծվեցին նաև 2014 թ. տպագրված իմ «Աժդահական կամ Վիշապաքար» էսսեն ու «Քյոթահիայի հախճապակեգործության մի կարևոր հավաքածո» գրքերը: Այդ աշխատանքներից առաջինում ներկայացված է Նախիջևանի տարածքի գրեթե կենտրոնական մասում հիասքանչորեն վեր խոյացող գեղեցկատես Նախիջևանյան Մասիսը՝ Վիշապաքարը, որի կողին 1989 թ. հայտնաբերվեց Ք. ա. 820-ական թվականներով թվագրվող ուրարտական կարևոր սեպագիր: Էսսեում ներկայացված են նաև այդ լեռան հետ կապված ավանդությունները և պատմական անցուդարձերը, հիշյալ սեպագիրը, որն, իմիջիայլոց, Անդրկովկասում հայտնաբերված սեպագրերի թվում ամենահնագույնն է: Երկրորդ աշխատանքում, որը նվիրված է մեծն Կոմիտասին, ով արմատներով սերում է Նախիջևանի նշանավոր Ցղնա ավանից, քննարկված են առհասարակ Քյոթահիայի հայոց հախճապակեգործության արվեստը, նրա ուսումնասիրության պատմությունը, ինչպես և Հունաստանում գտնվող Գալֆայանների հավաքածուի մաս կազմող Քյոթահիայի հախճապակյա շուրջ 100-ի հասնող հավաքածուի իրերը: Երկու աշխատանքներում էլ գունավոր տպագրությամբ հրատարակվել են 100-120 լուսանկարներ:

– Կընդլայնվե՞ն արդյոք հետագայում ձեր փաստա-վավերագրական աշխատությունները:

– Դա, բնականաբար, կախված է ժամանակից, հնարավորություններից, ֆինանսների առկայությունից: Ցանկություններս, իհարկե շատ մեծ է: Թե ինչն ինչպիսի ընթացք կունենա, այժմ դժվարանում եմ ասել: Անցյալ տասնամյակներում, օրինակ, իմ հոդվածները վերածվեցին այնպիսի գրքերի, ինչպիսին են Ագուլիսն, Ջուղային նվիրված Նախիջևանի վիմագրական ժառանգության 6 հատորյակի 1-ին և 2-րդ հատորները, քանդակագործության, որմնանկարչության, ազգագրության, հուշարձաններին և այլ բնագավառներին նվիրված հատորյակները: Այնպես որ ապավինենք Աստծուն և հաջողությանը:

– 2015 թվականի ապրիլի 24-ին լրանում է Հայոց Ցեղասպանության 100-ամյա տարելիցը: Այս առիթով ձեր խոսքը հայ ժողովրդին:

– Չեմ կարծում եմ, որ 2015 թ. ինչ որ կարևոր հեղաշրջում է լինելու Հայոց Մեծ Եղեռնի ճանաչման գործում: Ակնկալիքներս այդ ուղղությամբ շատ քիչ են: Չեմ բացառում, որ այդ տարում ևս որոշ պետություններ կճանաչեն ցեղասպանությունը, սակայն Թուրքիան կմնա անդրդվելի: Այնպես որ մեզ թե՛ պետականորեն և թե՛ համազգային ջանքեր են պետք այդ ուղղությամբ թե՛ 2015 թ. և թե՛ դրանից հետո հետևողական աշխատանքներ կատարելու համար:

– Ի՞նչ հորդորով կդիմեիք մեր ժամանակի երիտասարդությանը:

– Ապագան միշտ էլ երիտասարդությանն է: Այնպես որ ապագայի համար պայքարողների ու մտահոգվողների շարքերում միշտ էլ պետք է երիտասարդները լինեն:

Կցանկանայի, որ մեր երիտասարդությունը չենթարկվեր ժամանակի քաղաքական զանազան հոսանքներին, կեղծ հայրենասիրության կոչերին ու խաբուսիկ շարժումներին, ինչին այսօր, ցավոք, հաճախ ականատես ենք լինում: Այս երկրի թե՛ տերը և թե՛ նրա ապագայի կերտողը հենց երիտասարդությունն է: Այնպես որ այս իրավունքներից ու պարտականություններից երիտասարդությունը երբեք չպետք է հրաժարվի կամ էլ կրավորական դիրքորոշում ունենա:

Ցանկությունս և մտահոգությունս նաև այն է, որ նոր՝ 2015 թ. և հետագա տարիներին մենք ազգովին գիտակցենք այն պարզ ճշմարտությունը, որ մեր երկրի ու ժողովրդի, պետականության զարգացման ճակատագիրը նախևառաջ մեր ձեռքերում է և ամեն ինչ պետք է անել այն արժանավայել ամրապնդելու համար: Հաջողությունների բարեմաղթանքներս բոլորին...

Գարիկ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

«ԼՔՎԱԾ ԳՈՒՅՔԻ» ՅՈՒՐԱՑՈՒՄ

Հայտնի է, որ օսմանյան կառավարությունը հայերի ցեղասպանությունն իրականացնելու համար կազմակերպել էր հատուկ նշանակության ջոկատներ, որոնք հայտնի էին «Թեշքիլաթը մահսուսե» («Հատուկ կազմակերպություն») անունով: Դրանք զբաղված էին ոչ միայն հայերի տեղահանության ու խաղաղ բնակչության բնաջնջման գործով, այլեւ նրանց շարժական ու անշարժ գույքի բռնագրավմամբ: Առաջին աշխարհամարտում Օսմանյան կայսրության պարտությունից հետո Թուրքիայում ստեղծվեցին 33 հանձնաժողովներ, որոնք լծվեցին «լքված գույքի» հաշվառման, գրանցման ու իրացման գործին: Այդ աշխատանքներն իրականացնում էին «Թեշքիլաթը մահսուսե»-ի անդամներից բաղկացած հանձնաժողովները: 1922-ին Թուրքիայում ընդունվեց «Լքված գույքի մասին» առաջին օրենքը: Մինչեւ 1988 թ. թուրքական կառավարությունը հետեւողականորեն իրականացրեց հայերի, հույների ու ասորիների անշարժ գույքի յուրացման քաղաքականություն:

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉՆԵՐԸ. ՄԱՍՈՆՆԵՐԻ, ՍԻՈՆԻՍՏՆԵՐԻ ԵՎ ԵՐԻՏԹՈՒՐՔԵՐԻ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱՊԵՐԸ

2008-ի ապրիլի 24-ին Երևանում էին «Գրանդ Օրիենթ» («Մեծ Արևելք») մասոնական օթյակի Ֆրանսիայի կենտրոնակայանի բարձրաստիճան ներկայացուցիչներ, ինչպես նաև իրավաբանական հարցերով պատասխանատու, նախկինում «Մեծ Արևելք» ուխտի խորհրդական Գի Հակոբյանը: Նրանց հետ հարցազրույցից զարմանքով տեղեկացանք, որ մասոնները սիոնիզմի հետ որևէ կապ չունեն, և որ «Մեծ Արևելք» օթյակի անդամները քաղաքականությամբ չեն զբաղվում: Մի՞թե... Հայոց ցեղասպանությունն իրագործած բազմաթիվ երիտթուրքեր հենց նույն «Մեծ Արևելքի» անդամ էին:

Արևմտյան հայտնի հետազոտող, «Անգլիայի պատմություն» և բազմաթիվ այլ ուսումնասիրությունների հեղինակ Ջասպեր Ռիդլին իր «Ազատ որմնադիրները (ֆրիմասոնները). աշխարհի ամենահզոր գաղտնի կազմակերպության պատմություն» (Նյու Յորք, 2001) մեծածավալ աշխատության մեջ (էջ 216-218) հայտնում է Թալեաթի՝ Թուրքիայի «Մեծ Արևելք» օթյակի (երկրի գլխավոր օթյակի) Մեծ Վարպետը, այսինքն՝ ղեկավարը լինելու մասին, ինչը նշանակում է, որ նա 33-րդ աստիճանի մասոն է եղել: Թալեաթը նշված օթյակի Մեծ վարպետ է դարձել 1909 թ.: «Երիտթուրքերից շատերը մասոններ էին, բայց ոչ նրանց առաջադեմ հայացքները Թուրքիայի արդիականացման մասին, ոչ էլ մասոնական սկզբունքները չկանխեցին Հայաստանում ցեղասպանության ծրագրին նրանց աջակցությունը», – իր հիշյալ աշխատության մեջ գրել է Ջասպեր Ռիդլին:

Անդրադառնալով Թալեաթ բեյին, որը հետագայում ստացել է Մեհմեդ Թալեաթ փաշա անունը՝ նշենք, որ նա երկրի երիտթուրք գլխավոր ղեկավարներից է եղել, ունեցել է հրեական ու գնչուական ծագում: Հեռագրակապի՝ ամիսը 3 լիրա աշխատավարձով այս ծառայողը հետագայում դարձել է Օսմանյան կայսրության ներքին գործերի նախարար, 1917 – 1918 թթ.՝ Մեծ վեզիր (վարչապետ): Հայոց մեծ եղեռնի հիմնական ծրագրողներից և իրականացնողներից այս մեկը հայտնի է նաև որպես Սալոնիկի «Վերթիաս» օթյակի անդամ («Դեոնմեե հրեաները, նրանց ծագումը և դերը հայկական ցեղասպանության մեջ», «Զարթոնք» օրաթերթ, 16.04.1986 թ., թիվ 155):

Ի դեպ, պատմությունից հայտնի է, որ երիտթուրքերի, այսինքն՝«Իթթիհադ վե Թերաքքը» («Միություն և առաջադիմություն») կուսակցության (հայտնի է նաև որպես կոմիտե) անդամների գործածած «Ազատություն, հավասարություն և եղբայրություն» բառերը նաև ֆրանսիական մասոնության նշանախոսքերն են, որոնք Ֆրանսիական Մեծ հեղափոխության հաղթանակից հետո վերածվել են Ֆրանսիայի Հանրապետության պաշտոնական նշանախոսքի: Դրանք այսօր էլ զարդարում են Ֆրանսիայի խորհրդանիշները:

Սփյուռքահայ հայտնի հրապարակախոս, փաստաբան և հասարակական գործիչ Գասպար Տեր-Տերյանն իր «Սիոնիզմի և պանթուրքիզմի առնչութիւնները և անոնց սպառնալիքները Հայաստանի լինելութեան» աշխատության (Բեյրութ, 1990 թ.) մեջ Հայոց ցեղասպանության ոճրագործների՝ երիտթուրքերի շարժման («Միություն և առաջադիմություն» կուսակցության) պարագլուխներ Էնվեր և Թալեաթ փաշաների, Ջավիդ բեյի և Ջեմալ փաշայի առնչությամբ նշել է, որ նրանցից առաջին երեքը հրեա-սիոնիստներ էին:

Մասնագետներին, մասամբ նաև լայն հանրությանը հայտնի է Մեծ Բրիտանիայի արտաքին գործերի նախարար սըր Չ. Հարդինգին:

Ստամբուլում Մեծ Բրիտանիայի դեսպան սըր Դ. Լոութերի ուղարկած 29.05.1910 թ. նամակ-զեկուցագիրը (Մեծ Բրիտանիայի Ֆորեյն օֆիսի դիվան, Լոութերի թղթեր, թիվ F.0.800/193 A փաստաթուղթն առաջին անգամ լույս է տեսել Լոնդոնում հրատարակվող «Միջինարևելյան ուսումնասիրություններ» (Journal of Middle Eastem Studies) ամսագրի 1971 թ. թիվ 1-ում՝ իբրև հավելված նույն համարում հրապարակված Է. Կեդուրիեի «Երիտթուրքերը, մասոնները և հրեաները» հոդվածը): Դրանում

նշված է, որ սալոնիկյան (երիտթուրքական) շարժման աղբյուրը հրեաներն են: Մեծ Բրիտանիայի արտգործնախարարին ուղարկած իր նամակ-զեկուցագրում սըր Դ. Լոութերը Թալեաթին և Ջավիդ բեյին ներկայացրել է որպես «Իթթիհադ վե Թերաքքը» կոմիտեի գաղտնի ուժերի պաշտոնական ներկայացուցիչներ և «Ֆրանկմասոնության գագաթնակետերը Թուրքիայում»:

Պատմությունից հայտնի է, որ Ջավիդ բեյը երիտթուրքերի պարագլուխներից էր, գործուն մասնակցություն է ունեցել Հայոց մեծ եղեռնի ծրագրմանը և իրականացմանը, իսկ հետագայում հատկապես ֆինանսապես աջակցել Մուստաֆա Քեմալի շարժմանը: «Այն բանից հետո, երբ Թալեաթ բեյը ներքին գործերի նախարար դարձավ մոտ մեկ տարի առաջ, պատասխանատու պաշտոնների սկսեցին նշանակվել միայն մասոններ կամ կոմիտեի հետ կապված մարդիկ, իսկ, ամենից հաճախ, այս երկու որակները իրենց մեջ համատեղող դեմքեր, – գրել է Ստամբուլում Մեծ Բրիտանիայի դեսպանը, – այսպիսով մասոնական կոմիտեի ցանցը տարածվեց ողջ կայսրությունով»:

Վերը նշված և այլ փաստերի հիման վրա սըր Դ. Լոութերը եզրակացրել է, որ «Թուրքիայի քողածածկված կառավարությունը «Մեծ Արևելքն» է՝ Մեծ Վարպետ Թալեաթ բեյի գլխավորությամբ»: Իր նամակ-զեկուցագրում դեսպանն ուշագրավ տեղեկություններ է հաղորդել նաև Սաիդ Հալիմի մասին՝ նշելով, որ նա ֆինանսապես աջակցել է «Միություն և առաջադիմություն» կոմիտեին և անձամբ մասնակցել նրա աշխատանքներին: Ս. Հալիմը 1913-1916 թթ.. եղել է Օսմանյան կայսրության Մեծ վեզիրը (վարչապետը), Մեծ եղեռնը ծրագրողներից էր: Սըր Դ. Լոութերը նշում է նաև, որ «երիտթուրքերը կապ հաստատեցին միայն օսմանցի և արտասահմանցի հրեաների հետ: Նրանց օտարումը մյուս ժողովուրդներից ակնհայտ դարձավ», իսկ քիչ հետո հավելում է. «Երևում է, որ հրեան, իր տնտեսական բարձր գիտակցությամբ, թուրքին ծուղակը գցեց»:

Նույն փաստաթղթում դեսպանը հայտնում է նաև իրեն հասած այն տեղեկությունը, թե Սալոնիկի կոմիտեի ազդեցիկ գործիչներից մեկը՝ դոկտոր Նազըմը, հրեական ծագում ունի: Համենայնդեպս, անժխտելի փաստ է, որ դոկտոր Նազըմը Մեծ եղեռնի հիմնական ծրագրողներից և իրագործողներից մեկն է եղել, ղեկավարել է այդ ահավոր ոճրագործությունն իրագործելու կոչված «Թեշքիլաթը մախսուսե» («Հատուկ կազմավորումներ») կառույցը:

Նկատի ունենալով երիտթուրքերին՝ բրիտանացի դիվանագետը գրել է. «Մայրաքաղաքն ու խորհրդարանը նրանք իրենց ձեռքում պահում են ռազմական օրենքով: Հայերին հանգստացրին Ադանայի կոտորածով, հույներին ստիպեցին լռել ահաբեկչության միջոցով, բուլղարական քաղաքական կյանքին վերջ դրեցին՝ նրանց ծառայություններն ու ընկերությունները փակելով: Այդ բոլորն արվեց «անսանձ» քրիստոնյաների դեմ: Հիմա թուրքական բանակը հանգստացնում է ըմբոստ ալբանացի մահմեդականներին, և, ըստ երևույթին, նույնը սպասում է նաև

Է31

30➲

քրդերին ու արաբներին: Քանի որ թուրք տարրը չի փայլում իմացական և գործարար որակներով, բնազդը նրանց ստիպում է ցույց տալ իրենց գերակայությունը ռազմական ուժով: Սակայն այս ամենը կախված է եվրոպացի, հիմնականում հրեա ֆինանսավորողներից, որոնք նրանց հատկացնում են բանակը պահելու համար անհրաժեշտ գումարները, ինչը դեմ է տնտեսական զարգացման փաստացի իրադրությանը»:

«Սիոնիստների հետ երիտթուրքերի հակահայկական համագործակցության մասին գրում է Թեհրանի համալսարանի պատմության պրոֆեսոր Իսմայիլ Ռաhիինը, – իր «Երիտթուրքերը պատմության դատաստանի առաջ» երկհատորյակի առաջին գրքում, (Եր., 1982) անդրադառնալով երիտթուրքերի և սիոնիստների կապերին (էջ 228-249), տեղեկացրել է հայ ականավոր պատմաբան և քաղաքագետ Ջոն Կիրակոսյանը: – Հայերի կոտորածի մեղավորներ ճանաչելով երիտթուրքերին և գերմանացիներին, թուրքական նացիոնալիզմն ու պանթուրքիզմը՝ պարսիկ պատմաբանն ընթերցողի ուշադրությունն է հրավիրում օսմանյան կայսրության ազդեցիկ հրեա դեմքերի բացասական դերի վրա: Նա հիշատակում է մի ֆրանսիացու «Le Dernier bal» («Վերջին բալը») գրքի 1-36 և 46-86 էջերը, որտեղ փաստեր և ապացույցներ են արձանագրված միջազգային սիոնիզմի հակահայկական գործողությունների մասին: Մասնավորապես հիշատակվում է 1914-ի հունիսի 23-ին Ստամբուլի Նուրի Օսման ակումբում կայացած Իթթիհադ կուսակցության ակտիվիստների և սիոնիստների համատեղ գաղտնի ժողովը: Նրան մասնակցել էր մոտ 700 մարդ, այդ թվում՝ Թալեաթը, Բաղրին, Սեդը, Ֆեքրին, Խիավին և ուրիշներ: Հրեաներից աչքի ընկնող դեր էին խաղացել Սամուել էֆենդին, Աբրահամ էֆենդին և ուրիշներ»:

Գաղտնի ժողովում, որին մասնակցել են նաև մի շարք պանիսլամիստներ, հայերին մեղադրել են ռուսասիրության մեջ, որոշել բոյկոտ հայտարարել ինչպես հայերին, այնպես էլ հույներին: Ի դեպ, ժողովում գլխավոր ճառախոսը Թալեաթն է եղել: Եղեռնից վերապրածների ժառանգներս գիտենք, թե Ստամպոլի զավակների այդ բոյկոտն ինչպես իրականացվեց և ինչ նշանակեց:

«Մի քանի տարի առաջ սալոնիկցի հրեա մասոն Էմմանուել Կարասոն, որը հիմա Օսմանյան մեջլիսում քաղաքի պատգամավորն է, Սալոնիկում հիմնեց իտալական ֆրանկմասոնության հետ կապված «Մակեդոնիա Ռիզորտա» օթյակը, – նշված է դեսպանի հիշյալ զեկուցագրում: – Միանգամայն ակնհայտ էր, որ այս մարդը աշխատանք էր տանում երիտթուրքերի ռազմական ու քաղաքական գործիչներին մասոնությանը հաղորդակից դարձնելու համար, որպեսզի Թուրքիայի նոր ղեկավարության շրջանում տարածվի Արևելքի հրեական գաղտնի գործունեության ազդեցությունը»:

Այնքան մեծ է եղել հրեա մասոնների դերն ու ազդեցությունը երիտթուրքական «Իթթիհադ վե թերաքքը» կազմակերպության ծննդի ու գործունեության մեջ, որ Կ. Պոլսի բրիտանական դեսպանության գլխավոր թարգման Հ. Ֆիտցմորիսը նրան անվանել է «Միություն և առաջադիմություն» հրեական կոմիտե» (Ֆորեյն օֆիսի դիվան, Լոութըրի թղթեր, փաստաթուղթ թիվ F.0.800/193 B): Սըր Դ. Լոութըրն իր հիշյալ նամակ-զեկուցագրում հավաստում է, որ «Միություն և առաջադիմություն» կազմակերպության ղեկավարներից շատերը ֆրանկմասոն են: Նշել է նաև, որ Էմմանուել Կարասոն մեծ դեր է ունեցել, մասնավորապես՝ հասել է նրան, որ իր ձեռքն է անցկացրել այդ կազմակերպության Բալկանյան կոմիտեն: «Տեղացի և արտասահմանցի հրեաներն սկսեցին նոր վարչակարգին արդյունավետ օգնություն ցույց տալ, – նկատի ունենալով երիտթուրքերի հեղափոխությունից և սուլթան Աբդուլ Համիդ Բ-ի տապալումից հետո ձևավորված վարչակարգը՝ գրել է Ստամբուլում Մեծ Բրիտանիայի դեսպանը: – Դա շարունակվեց այնքան ժամանակ, քանի դեռ, ինչպես մի թուրք բացատրեց, ժողովուրդը չսկսեց խոսել, թե ամեն մի հրեայի կարելի է գաղտնի կոմիտեի լրտես համարել, և թե ամբողջ շարժումը ոչ այնքան թուրքական, որքան հրեական հեղափոխություն էր: Իտալիայի կառավարությունը որպես գլխավոր հյուպատոս Սալոնիկ ուղարկեց հրեա մասոն Պրիմո Լևիին, որը մինչ այդ արտաքին ներկայացուցչության փորձ չուներ: Ամերիկայի դեսպան նշանակվեց Օսկար Շտրաուսը, որը Ջեյկըբ Շիֆֆի հետ ամերիկացի հրեաների վրա մեծ ներգործություն ունեցավ հրեաների Միջագետք արտագաղթի հարցում: Դա սիոնականության զարգացած հոսանքներից էր, որը հանդես էր գալիս «ուրիշ հայրենիքի» ծրագրի դեմ»: 1909 թ. վերջերին, դեսպանի տեղեկացմամբ, «Սալոնիկի պատգամավոր, հաջողակ և խելոք դեոնմե հրեա ու մասոն Ջավիդ բեյը ֆինանսների նախարար նշանակվեց»: Դեոնմե են կոչվում արտաքուստ, ձևականորեն կրոնափոխ եղած (իսլամացած) այն բոլոր հրեաները, որոնք պատկանում են հրեա «մարգարե» Սեպթայի կրոնական ուղղությանը (սեպթայիզմ): Երիտթուրքերի հեղափոխությունից հետո երկրում 2 տարի ժամկետով ռազմական դրություն է հայտարարվել: Սըր Դ. Լոութըրի հավաստմամբ, «Ռազմական դատարանի շատ սպաներ ֆրանկմասոն էին»: Յանկացած թերթի տպագրությունն արգելելու և խմբագրին կամ սեփականատիրոջը ռազմական դատարան կանչելու իրավասություն ունեցող մամուլի գրասենյակի ղեկավարի պաշտոնում, դարձյալ ըստ նույն նամակ-զեկուցագրի, «առաջ քաշվեց ևս մեկ դեոնմե հրեա մասոն Սալոնիկից»: Հիշյալ փաստաթղթում սըր Դ. Լոութըրը տեղեկացրել է նաև. «Կիսապաշտոնական օսմանյան հեռագրային ծառայությունը, որն արտահայտում էր Կոմիտեի կարծիքը օսմանների ներքին և արտաքին գործերի վերաբերյալ, գործողության մեջ դրվեց բաղդադցի մի հրեայի ղեկավարությամբ: Միևնույն ժամանակ, ոստիկանության հին նախարարության փոխարեն ստեղծվեց Հասարակական անվտանգության կազմակերպությունը՝ սալոնիկցի մի հրեայի ղեկավարությամբ, որը միաժամանակ հսկում էր թե՛ ոստիկանությունը և թե՛ ժանդարմերիային»: Առանձնապես կարևոր է Մեծ Բրիտանիայի դեսպանի հաղորդած այն տեղեկությունը նաև, որ բանակում «Իթթիհադ վե թերաքքը» կոմիտեի ազդեցությունը տարածելու համար սպաներին ընդունում էին մասոնության մեջ՝ նրանց «Ռենզե» օթյակի անդամ դարձնելով:

«Կոմիտեի՝ պատգամավորների և ծերակուտականների մեծամասնությունը մասոն է դարձել և ընդունվել «Սահմանադրություն» («Լա Կոնստիտուսիոն» կամ «Կանունի Էսասի») օթյակի մեջ, – իր հիշյալ զեկուցագրում գրել է դեսպանը: – Նրանցից առաջիններից էին ներքին գործերի նախարար Թալեաթ բեյը և ֆինանսների նախարար Ջավիդ բեյը: Ընդդիմության պատգամավորներից մի քանիսը, հատկապես արաբները, տեսնելով, որ մի կողմ են մնում քաղաքական գաղտնիքներից և վարչական ղեկից, նույնպես սկսեցին միանալ օթյակներին կամ նորերը ստեղծել, ինչպես, օրինակ, «Օսմանյան եղբայրություն» («Ուխուվվետի օսմանիե») և «Ազատության բարեկամներ» («Մուհիբանի հյուրրիեթ»): Վերոհիշյալ օթյակներին որպես լրացում՝ 1909 – 1910 թթ.. ստեղծվեցին հետևյալ օթյակները. «Արևելքի հավատարմություն», «Անկեղծ բարեկամներ», «Միություն և առաջադիմություն», «Բիզանցիո Ռիզորտո», «Լա Վերիտե» (ֆրանսերեն՝ ճշմարտություն.– Ա. Հ.), «Լա Պատրի» (ֆրանսերեն՝ հայրենիք.– Ա. Հ.), «Լա Ռընեսանս» (ֆրանսերեն՝ վերածնունդ. – Ա. Հ.) և Եգիպտոսի ընդհատակյա քաղաքական հետաքննիչների համար բավական հայտնի «Լուսաբացը», որը «Մակեդոնիա Ռիզորտայի» մի բաժին է: Այս ամբողջ մասոնական ցանցը, սալոնիկյանի և մակեդոնականի նման, հրեաների ձեռքում է, որոնք կա՛մ անմիջականորեն են ղեկավարում բոլոր օթյակները, կա՛մ ուղղորդում են դրանց գործունեությունը»:

Արթուր ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Հունարենը մեղմ է, հռոմեական լեզուն՝ հզոր, հոնարենը՝ ահաբեկող, ասորերենը՝ աղերսական, պարսկերենը՝ պերճ, ալաներենը՝ զեղեցկազարդ, գոթերենը՝ հեգնական, եգիպտերենը՝ տափակախոս ու խավարաձայն, հնդկերենը՝ ճռվողական, հայերենը՝ քաղցր, որը միաժամանակ կարող է մյուս բոլոր լեզուների հատկություններն ամփոփել իր մեջ:

ԵՂԻՇԵ

Հայոց լեզու, դու մեր անկողոպտելու գանձը եղար, մեր անընկճելի հայրենիքը: Մեր ժողովուրդը կորցրեց գահ և թագ, զորք և իշխանություն, ավեր եղան և ավար մեր բերդերն ու քաղաքները, ավար եղան մեր ինչքն ու գույքը, բայց դու մնացիր միայն կանգուն, մնացիր հաղթական: Յնցոտի հագավ մեր ժողովուրդը, բայց դու ծիրանով ծածկեցիր նրա հոգին, թշնամին ջաղջախեց նրա սրունքը, դու թևեր տվիր նրան՝ ժողովրդին:

Միքայել ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ

24 апреля – День памяти жертв Геноцида в Армении

В 1915 году Османская Турция начала массовые уничтожения армян, которые продолжались несколько лет. Геноцид армян был организован турецкими правителями при поддержке императорской Германии и при попустительстве западных стран.

Исповедуя идеи регрессивного пантюркизма и панисламизма, турецкие власти стремились не только сохранить Османскую империю и насильно уничтожить или ассимилировать подданное население, но и создать всетуранскую империю, в которую бы вошли все мусульмане.

В 1894-1896 годах в Турции было организовано уничтожение более чем 300 тысяч армян. В 1909 году в Адане и его окрестностях было убито 30 тысяч армян.

24 апреля 1915 года была арестована первая группа армянской интеллигенции. Далее последовали многочисленные аресты. За короткий период число арестованных достигло около 800 человек, в числе которых были писатели, ученые, искусствоведы, педагоги, актеры, врачи, священники, общественные деятели, а также армянские депутаты турецкого меджлиса (парламента). Всех их погнали в Анатолию и зверски убили.

В результате Геноцида 1915 года было уничтожено около полутора миллионов армян, со своих земель было депортировано все армянское население Западной Армении.

24 апреля стал днем памяти невинных жертв и каждый год отмечается и в Армении, и в диаспоре.

В 1965 году на холме Цицернакаберд началось строительство мемориала памяти невинных жертв. Комплекс был закончен в 1967 году и стал священным местом армян.

44-метровая стела символизирует возрождение армянского народа. 12 плит, символизирующих собой 12 потерянных провинций, входящих в настоящее время в состав Турции, образуют конус, в центре которого на глубине полутора метров горит вечный огонь. Рядом со стелой находится стометровая стена с названиями городов и деревень, в которых происходила резня.

В 1995 году в другом конце парка был открыт Музей геноцида (архитекторы Калашян и Мкртчян), посвященный этим ужасным событиям. В музее представлены некоторые снимки, сделанные германскими фотографами (в том числе Армином Вегнером), а также их публикации. Недалеко от музея находится аллея, где иностранные государственные деятели сажают деревья в память о жертвах геноцида.

Каждый год 24 апреля, в День памяти жертв Геноцида армян, сотни тысяч людей поднимаются на холм к мемориальному комплексу и возлагают цветы (обычно гвоздики и тюльпаны) к вечному огню. Благодаря усилиям армянских диаспор по всему миру построено множество памятников жертвам Геноцида.

Одной из причин Геноцида армян в Османской империи стала сюрреалистическая ревность турок. Статья Huffington Post.

Влиятельное американское издание The Huffington Post обратилось к теме 100-й годовщины Геноцида армян в Османской империи 1915 г. В статье с красноречивым заголовком «100 лет одиночества. Геноцид армян и этнические чистки. 2015» представлены подробности преступления, имевшего место век назад, события, предшествовавшие этому факту, и последовавшее развитие.

«Минул почти век с трагического дня 24 апреля 1915 г., когда поздней ночью были арестованы представители армянской интеллигенции Османской империи и приговорены к смерти в концентрационных лагерях Алаша и Чанкара. Этому событию предшествовали продолжавшиеся порядка 20 лет этнические чистки и погромы армянского населения, включая убийство 300 тысяч армян по приказу султана Абдула Гамида в 1896 г. и погромы 30 тысяч армян в Адане 1909 г. », – пишет издание.

Автор статьи отмечает, что за последующее десятилетие на территории всего Армянского нагорья и других территориях Османской империи этническим чисткам подверглись 1,5 млн. армян, а также 1,5 млн. ассирийцев и греков. Подчеркивается, что это было «практически все христианское население империи».

«Христиан задерживали и запирали в церквях, заживо сжигали, бросали в пещеры, которые заливались ртутью, и просто сжигали в обычных газовых кабинках. Турки при содействии и по подстрекательству своего союзника в лице немецкого кайзера захватили имущество христиан, их банковские счета, насиловали и брали в рабство женщин и детей, тысячи были под угрозой смерти обращены в ислам. Большинство армянского населения было депортировано в концентрационные лагеря в Сирии, немногим удалось выжить при прохождении тысяч километров пути в пустыне», – говорится в статье.

Издание отмечает, что «в условиях продолжающейся уже век официальной политики отрицания Турции армяне остались в одиночестве и преисполнены горечью». Однако, пишет автор, исповедующие христианство армяне по всему миру сумели создать свои общины и процветали сперва в составе Советского Союза, а теперь и в независимой Армении.

«Одной из причин Геноцида армян стало смешанное на этнической и финансовой почве сюрреалистическое чувство ревности к этому народу. Например, армянская элита управляла производством хлеба и казенными средствами, направляемыми на разные отрасли промышленности империи. Кроме того, армяне были самой образованной прослойкой населения империи. Турки, потерявшие практически всю западную часть империи в войнах против независимости сербов и греков, воспользовались возможностью, которую им предоставила Первая мировая война, когда у Запада были иные проблемы, и предприняли широкомасштабный джихад против «неверных» и немусульманских меньшинств», – написало издание The Huffington Post.

Американское издание The New Yorker опубликовало статью о Геноциде армян и политике отрицания Турции

Авторитетное американское издание The New Yorker в последнем номере опубликовало обширный материал на тему Геноцида армян в Османской империи 1915 г. и официальной политике Турции по данному вопросу.

В статье Раффи Хачадуряна под красноречивым заголовком «Век молчания: спасшаяся от Геноцида семья и пройденный ею долгий путь» на примере истории жизни деда автора, который родился в Диарбекире (Западная Армения, ныне территория Турции), рассказывается о Геноциде армян в Османской империи, насильственной исламизации армянского населения, тюркизации фамилий.

«Диарбекир стал израненным многонациональным городом, в котором численность христианского населения существенно снизилась», – отметил автор статьи.

Он подчеркивает, что уже целый век Турция отрицает факт Геноцида армян и даже наказывает тех, кто смеет озвучивать эту тему. Однако, по словам автора статьи, в настоящее время многие диарбекирские курды начали осознавать свою вину за участие в Геноциде и озвучивать эту тему.

Хачадурян говорит также о проблеме восстановления армянской церкви Сурб Киракос в Диарбекире и позиции городских властей.

«Хотя с момента осуществления Геноцида прошло столетие, многие подробности остаются неизвестными. Повсеместно применяемая государственная политика отрицания препятствует доступу к официальным архивам – как очевидным, так и скрытым образом», – говорится в статье.

Источник: Panorama

НАРОДУ АРМЕНИИ

Никто не ожидал беды,
Ничто не предвещало бури,
Кто-то над землёй меч поднял,
Древний народ огню предал.

Снова наступила весна,
Нет кузнеца, нет пахаря,
О мой Господь,что за пора?
Нет молодоженов у алтаря.

Земля пропитана кровью,
Душам убиенных покоя нет,
Неужто предали забвению
Через много горьких лет?

Скучают наши поля,
Ласка пахаря нужна.
Ты их сеял, расчищал,
Из камня хлеб выжинал.

В огне правду искал
Справедливости ради.
Подвиги совершал,
К тебе тянулись люди.

Мир покоряли все мечом
От Китайской стены,
Ты это делал дудуком,
Эхо достигало Гизы.

Ты, народ, труд любящий,
Носишь крест свой тяжёлый.
И раны твои не заживут,
Пока палача не настиг Божий суд!

Самвел МАНАСЯН,
Джавахк, с. Дилиска.

23Ջ **«Եվրատեսիլ-2015» երգի մրցույթում**

Ռինոյի հետ՝ ձայնագրել է բազմաթիվ երգեր, «Japan records awards 2007» մրցանակաբաշխությունում ճանաչվել է «Տարվա հայտնություն»: Նույն տարում թողարկել է երկու ձայնասկավառակ: Նրա երգերը բազմիցս հնչել են անիմացիոն և գեղարվեստական ֆիլմերում: Այժմ ապրում է Տոկիոյում: Հայոց ցեղասպանության մասին շատ պատմություններ է լսել տատիկից՝ Գոհար Միքայելյան-Թոփալյանից, ում նախնիները գաղթել են Լիբանան, ապա՝ ԱՄՆ:

Ավստրալիան կներկայացնի Աթենա Մանուկյանը, հունահայ արմատներով այս երգչուհին վերջերս հաստատվել է Սիդնեյում, որտեղ թողարկել է իր վերջին տեսահոլովակը: 2008-ին մասնակցել է «Մանկական եվրատեսիլի» Հունաստանի նախընտրական փուլին, թեև հաղթող չի ճանաչվել: Այսօր 19-ամյա այս երգչուհու տեսահոլովակների «YouTube»-յան դիտումների քանակը միլիոնի է հասնում: Իր արմատների մասին էլ վերջին հարցազրույցներից մեկում ասել է. «Ցավոք, դեռ չեմ եղել Հայաստանում, սակայն հորս շնորհիվ ճանաչել ու սիրել եմ հայրենիքս: Նաև հայեցի դաստիարակություն եմ ստացել»: Իսկ վերջում առաջիկա անելիքների մասին խոսելիս շեշտել է.«Մտադիր եմ ընդունել Հայաստանից ստացած հրավերը»...

Դե, իսկ հայաստանյան մասնակցին, որը, ըստ Հանրային խորհրդանշական սցենարի, պետք է համախմբի անմոռուկի թերթիկների հետ զուգակցվող վերոնշյալ հինգ երգիչներին, կարծում ենք, ներկայացնելու կարիք չկա: Ինգա Արշակյանին բոլորս ենք ճանաչում և սիրում՝ նրա հզոր ձայնի և կատարողական տաղանդի համար...

«Եվրատեսիլ». «Genealogy»-ի հրաշալի վեցնյակը

Առաջին անգամ Հայաստանը մասնակցել է «Եվրատեսիլին» 2006-ին Without Your Love երգով՝ Անդրեի կատարմամբ: Երգը դուրս եկավ եզրափակիչ, զբաղեցնելով 8-րդ տեղը, և դրանով իսկ ազդարարեց ՀՀ-ի հաջող մեկնարկը: 2012-ին մեր երկիրը չմասնակցեց Բաքվում կայացած մրցույթին:

Հայաստանը 2013-ին մրցույթում ներկայացրեց Dorians խումբը, որը զբաղեցրեց 18-րդ տեղը: «Lonely Planet» երգի հեղինակն էր Թոնի Այոմին Black Sabbath-ից:

2014-ի մասնակից Արամ MP3-ին զբաղեցրեց 4-րդ տեղը 174 միավորով:

«Եվրատեսիլ» երգի մրցույթը անց է կացվում ամեն տարի, 1956 թվականից սկսած:

Մրցույթին մասնակցում են Եվրոպական հեռարձակողների միության մեկական ներկայացուցիչ այն երկրներից, որոնք մասնակցության հայտ են ներկայացնում: Փառատոնն անցնում է ուղիղ եթերով: Յուրաքանչյուր երկրից կարող է մասնակցել մեկ ներկայացուցիչ, երգը չպետք է գերազանցի 3 րոպեն: Ելույթից հետո հաղթող երգը որոշվում է հեռուստադիտողի ու ժյուրիի քվեարկության միջոցով:

«Եվրատեսիլ-2015» երգի միջազգային մրցույթը կանցկացվի Ավստրիայի մայրաքաղաք Վիեննայում մայիսի 19-23-ը: Մրցույթին մասնակցում է 40 երկիր:

Կարեն ՄՂԴՍՅԱՆ

***

Դու հին ես՝ այո, բայց ոչ հնացած,
Դու քարի երկիր ու ոչ քարացած,
Մեր խելառ կամքն է լեռներիդ տեսքով այդպես քարացել,
Ալեհեր լեռդ՝ այդ մեր վշտից է միջուկից ճեղքվել:
Զրերդ կարկաչ՝ մեր արցունքներն են հատ-հատ գումարված,
Երկինքդ կապույտ՝ այդ մեր հավատի անհունն է անտակ,
Դաշտերդ կանաչ՝ մեր երազների հորիզոններն են,
Ձորերդ խորունկ՝ բարությամբ լցված հոգուդ ճեղքերն են,
Քո ծաղիկները՝ քո հերոսների քարավաններն են,
Երկաթ գրերդ՝ մեր օջախների անխախտ սյուներն են...
Դու հին ես՝ այո, բայց ոչ հնացած,
Դու քարի երկիր, բայց ոչ քարացած,
Մեր արևատես, մեր արևահամ,
Մեր հանճարածին երկիր Նաիրյան:

***

Պետք չեն խոսքերն այսօր, անիմաստ են ու զուր,
Քանզի սերս արդեն՝ հոգեվարք է ապրում,
Ապրած իմ օրերից՝ ես հոգնած ու տխուր,
Ես քո խոստումներից էլ չեմ գերվում:
Այսօրվանից սերս ես փոխում եմ կյանքի,
Դու՛ ինձ ներիր, ներիր հազար անգամ,
Ու՞մ է երազը պետք առանց անրջանքի,
Իմ անկյունն եմ ուզում վերադառնալ:
Ներիր, եթե ցավ եմ քեզ պատճառել,
Սերը միշտ լինում է «ինչու»ներով,
Ես մի վերջին անգամ ուզում եմ «Սեր» ասել,
Քեզ՝ մի վերջին անգամ, վերջին ներշնչումով:
Պետք չեն խոսքերն այսօր, արցունքներդ սրբիր,
Եվ թող լռությունը՝ լինի միակ վկան,
Ես քեզ համար՝ թերի ճակատագիր,
Մի կարճ երազ, խեղդված քո ապագան:

***

Ի՞նչ բախտ է սա,
Խարխափելով անվերջ քայլել այս մութի մեջ,
Չափչփելով ճանապարհը շարունակվող անվերջության:
Ի՞նչ ապագա,
Երբ ծախում ենք մեր ունեցած սրբությունը,
Այն էլ ձրի՝ և թվում ենք մենք մեզ բարձր ու անթերի:
Բայց հավատա՛,
Վհատվելու հնար՝ չկա: Այս օրերն էլ վերջ կունենան...
...Գիտե՞ս մեզ պես քանի մարդ է եկել-անցել
Առեղծվածի այս մութ ճամփան:

***

Քո մազերին իր արծաթն է դրել ծերությունը,
Ծովացել են ու ալիքվել հոգուդ կարոտները,
Ափսոսանքի ծանրությունն է իջել սրտիդ վրա,
Քո աչքերի զույգ կաթիլը՝ սառը ցողն է նրա:

Չեմ հասկացել ես քեզ հաճախ, երեխա եմ եղել,
Զարմանում եմ, տարակուսում՝ ո՞նց ես ինձ դիմացել,
Ես հաճախ խենթ, չարաճճի, դու միշտ ներողամիտ,
Հազար անգամ ներողություն, ներիր մեղավորիս:

Հիմա նստած՝ մեղանչումիս երգն եմ տխուր մանում,
Փաթիլվում են իմ հուշերը, երազներս ձգվում,
Հասկանում եմ թերևս ես միայն հիմա, հանկարծ,
Որ իմ Եսը մեծացել է Քո մեծ սրտին հենված:

Դպրոցի ազգությունը կախված չէ աշակերտների և վարժապետների լոկ հայությունից. լեզուն է, որ միայն կարող է այդ վերնագիրը դնել դպրոցի ճակատին... Թող ուրեմն հայ մանուկը նախ և առաջ որպես հայի զավակ ուսանի յուր սեփական լեզուն և ապա օտարինը: Ազգի հոգին և ազգի սիրտը կարող են յուրյանց հատկությունը և որակությունը մաքուր պահել միայն կերպարանագործվելով ազգային լեզվի ազդեցության տակ. այս ճշմարտությունը ուրացողը ուրացող է ազգության:

Հայ լեզուն է այն սարսափելի ուժը, որի ընդդեմ տկար են նաև միլիոնավոր բարբարոսների ավինները: Լեզուն է ազգությանց դրոշակը, լեզուն է նոցա որպիսության և վիճակի հայտարարը:

Միքայել ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ

«Горцарар»

Издается с июля 1999г.

Автор проекта и учредитель – Ваграм БЕКЧЯН

Зам. гл. редактора - Роза ГУЛЯН

Գլխ. խմբագրի տեղակալ՝ Ռոզա ԳՈՒԼՅԱՆ

ИЗДАТЕЛЬ
Издательский Дом
«ШАГАНЭ»
Лицензия серия ИД № 02313

Журнал зарегистрирован в Министерстве Российской Федерации по делам печати, телерадиовещания и средств массовых коммуникаций
Регистрационный номер ПИ № 77-5015

Авторские материалы не рецензируются и не возвращаются. Переписку с читателями редакция не ведет. Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.
Материалы со знаком Գ публикуются на правах рекламы.
Редакция не несет ответственности за содержание рекламных объявлений.

ПЕРИОДИЧНОСТЬ ВЫХОДА - ЕЖЕМЕСЯЧНО

Отпечатано
ОАО «Калужская типография стандартов» г. Калуга, ул. Московская 256.
Формат А3, объём 4,0 п.л.
Тираж 1 500 экз. Зак. № 274.

Территория распространения: Российская Федерация, страны СНГ, зарубежные страны.

В номере использованы материалы **«НОЕВ КОВЧЕГ», «АЗГ», «АРАВОТ», «ГА», «ЕТЕР», «һАЙКАКАН ЖАМАНАК», «ИРАВУНК», «ВОЗНИ», «НОВОЕ ВРЕМЯ».**

Цена свободная.

Адрес издательства и редакции:
248001, г. Калуга, ул. Суворова, 160.
Тел.: (4842) 56-59-29, 59-17-73.
E-Mail: gortsarar@list.ru
факс (4842) 565-929,
www.gortsarar.ru

E-Mail: gortsarar@list.ru